

Nr 248.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till butikstängningslag; given Stockholms slott den 8 maj 1948.

Under åberopande av bilagda, i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till butikstängningslag.

Under Hans Maj:ts

Min allernädigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Eije Mossberg.

Sammanfattning.

I propositionen föreslås att den nu gällande butikstängningslagen, vars giltighet utlöper med 1948 års utgång, skall ersättas av en ny butikstängningslag, som skall gälla utan tidsbegränsning.

Till sin utformning skiljer sig den föreslagna lagen icke i mera väsentliga avseenden från den nuvarande lagen. Även i fortsättningen anses butikstängningslagen böra ha karaktär av en lag, som anger den yttre ram inom vilken affärsidkarna äga hålla butikerna öppna. Det gällande systemet för affärstidens lagliga reglering föreslås bibehållet. Det förutsättes emellertid att förhandlingar skola snarast komma till stånd mellan representanter för allmänheten, köpmännen och de anställda för att på så sätt nå fram till affärstider, som ur allmänhetens synpunkt äro så tillfredsställande som möjligt. För att markera hur önskvärt det är att allmänhetens inköpsmöjligheter förbättras genom att affärstiden åtminstone någon dag i veckan utsträcker längre än övriga dagar, föreslås att kommunernas rätt att förkorta affärstiden inskränkes såtillvida, att det alltid skall stå affärsinnehavare fritt att hålla öppet till kl. 19 en dag i veckan.

I syfte att tillgodose allmänhetens intresse av förbättrad varudistribution föreslås vidare att automatförsäljning av alla slags varor som bedrivs i anslutning till butik, där samma slag av varor säljas, eller på järnvägsstationer, generellt undantages från lagens tillämpning under förutsättning att automaten är av godkänd typ. I fråga om automatförsäljning av tobak har dock specialtobakshandelns intresse ansetts böra medföra visst prövningsförfarande från tobaksmonopolets sida rörande rätten att sätta upp tobaksautomat. För att underlätta tillgången till tobaksvaror på kvällar och söndagar förordas vidare en mindre restriktiv tillämpning än f. n. av reglerna om kioskernas rätt att sälja tobak efter den vanliga affärstidens slut.

I övrigt innebär den nya lagen bl. a. att enhetliga regler införas i fråga om varusortimentets sammansättning för samtliga de kiosker och vanliga butiker, som kunna få tillstånd till handel på kvällar och söndagar. I samband härmed utökas det tillåtna varusortimentet något. Beslutanderätten i fråga om tillstånd till försäljning på utsträckt tid av varm korv o. d. från fastställd plats decentraliseras på andra orter än Stockholm från länsstyrelse till magistrat, kommunalborgmästare eller polismyndighet.

I övergångshänseende föreslås bl. a., att samtliga tillstånd till försäljning på utsträckt tid enligt 1942 och 1945 års butikstängningslagar utom de, som gälla nöjestillställningar o. d. eller beviljats på grund av lagbestämmelsen om »synnerliga skäl», skola utan ansökning automatiskt förlängas tills vidare dock längst till den 1 januari 1951.

(Gällande lag:)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

Nr 422.

Förslag till

Butikstängningslag;**Butikstängningslag.**given Stockholms slott den 29 juni
1945.

Härigenom förordnas som följer.

Lagens tillämpningsområde m. m.

1 §.

1 §.

1 mom. Med butik förstås i denna lag försäljningsställe, där detaljhandel idkas. Såsom butik betraktas i denna lag även rakstuga, frisersalong och fotografiateljé.

2 mom. Butik må hållas öppen för allmänheten endast under tid, då det enligt denna lag är medgivet (affärstid).

Utan hinder av bestämmelserna i lagen må dock kund betjänas, som inkommit i försäljningslokal, rakstuga, frisersalong eller fotografiateljé å affärstid, samt vara utlämnas eller försändas, som sålts i butik under affärstid eller till kund, som nyss sagts.

3 mom. Yrkesmässig försäljning till allmänheten av viss vara annorstädes än i butik må ske endast å affärstid för handel med dylik vara.

2 §.

2 §.

Denna lag äger icke tillämpning å:

1) försäljning, som bedrivs under utövning av eller i samband med ordnad restaurang-, kafé- eller konditorirörelse, såframt därvid till avhämtning eller försändning icke försäljas andra varor än lagad mat, bageri- och konditorivaror, alkoholfria drycker eller tryckta skrifter;

2) försäljning å apotek;

3) försäljning av motor- eller smörjoljor eller andra för framförande av motorfordon nödvändiga varor, såframt försäljningen sker från upplagsställe, där andra varor ej saluföras;

4) försäljning i järnvägsvagn eller å annat trafikmedel till resande;

5) försäljning av program eller liknande trycksaker, konfektyrer, färsk frukt eller levande blommor i teatrar, biografer och andra nöjeslokaler;

6) försäljning av konfektyrer i förpackning eller färsk frukt från automatapparat, som är uppsatt utanför butik, där sådana varor saluföras, och som handhaves av butiks innehavaren, ävensom från dylik apparat, som är uppsatt i järnvägs väntsal eller inom annan hu-

6) försäljning från automatapparat som bedrivs i anslutning till butik, där samma slag av varor saluföras, eller i järnvägs väntsal eller inom annan huvudsakligen för de resande avsedd del av järnvägs stationsområde, under förutsättning att automatapparaten är av typ som godkänts av statens institut för folk-

(Gällande lag:)

vudsakligen för de resande avsedd del av järnvägs stationsområde;

7) försäljning, som lantbrukare, trädgårdsodlare eller fiskare i ringa omfattning och utan samband med annan handel bedriver med egna lantmanna- eller trädgårdsprodukter eller fisk av egen fångst;

8) försäljning av leksaksballonger eller andra smärre leksaker, om försäljningen sker utomhus och i ringa omfattning samt utan samband med annan handel;

9) försäljning, utan samband med annan handel, dels av periodiska skrifter och dels utomhus jämväl av andra tryckta skrifter;

10) försäljning av kataloger, fotografier, minnessaker eller dylikt i museer eller utställningslokaler eller å andra sådana platser;

11) tillfällig försäljning för välgörande eller annat ideellt ändamål; samt

12) öppethållande av lokal, där utställningar av verk av bildande konst ävensom alster av konsthantverk och konstindustri, avsedda för försäljning, anordnas, för visning av dessa konstverk.

3 §.

På begäran av domstol, *länsstyrelse*, allmän åklagare eller den, vars rätt därav beröres, åligger det *arbetsrådet* att avgöra, huruvida denna lag äger tillämpning å viss försäljning eller visst öppethållande av butik.

Är mål, som handlägges vid dom-

(Kungl. Maj:ts förslag:)

hälsan efter samråd med statens kriminaltekniska anstalt samt, såvitt fråga är om försäljning av tobaksvaror, att tillstånd därtill lämnats av den i lagen den 11 juni 1943 angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror omförmälda monopolutövaren;

7) *julgransförsäljning ävensom försäljning, som lantbrukare, trädgårdsodlare eller fiskare i ringa omfattning och utan samband med annan handel bedriver med egna lantmanna- eller trädgårdsprodukter eller fisk av egen fångst;*

8) *försäljning av leksaksballonger eller andra smärre leksaker, om försäljningen sker utomhus och i ringa omfattning samt utan samband med annan handel;*

9) *försäljning, utan samband med annan handel, dels av periodiska skrifter och dels utomhus jämväl av andra tryckta skrifter;*

10) *försäljning av kataloger, fotografier, minnessaker eller dylikt i museer eller utställningslokaler eller å andra sådana platser;*

11) *tillfällig försäljning för välgörande eller annat ideellt ändamål; samt*

12) *öppethållande av bokhandel i upplysningssyfte utan samband med försäljning samt öppethållande av lokal, där utställningar av verk av bildande konst ävensom alster av konsthantverk och konstindustri, avsedda för försäljning, anordnas, för visning av dessa konstverk.*

3 §.

På begäran av domstol, *myndighet som meddelar tillstånd enligt 11 §*, allmän åklagare eller den, vars rätt därav beröres, åligger det *arbetsratskyddsstyrelsen* att avgöra, huruvida denna lag äger tillämpning å viss försäljning eller visst öppethållande av butik.

Är mål, som handlägges vid dom-

(Gällande lag:)

stol, beroende av fråga, varom i första stycket förmäles, skall domstolen hänskjuta frågan till *arbetsrådet*, när part sådant äskar eller domstolen finner det nödigt, och må *slutligt utslag av domstolen* ej meddelas, förrän *arbetsrådets* beslut kommit domstolen tillhanda.

I annan fråga rörande lagens tillämpning än som i första stycket avses har *arbetsrådet* att på begäran av domstol, *länsstyrelse*, allmän åklagare eller den, vars rätt av frågan beröres, avgiva utlåtande.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

stol, beroende av fråga, varom i första stycket förmäles, skall domstolen hänskjuta frågan till *arbetarskyddsstyrelsen*, när part sådant äskar eller domstolen finner det nödigt, och må *dom* ej meddelas, förrän *arbetarskyddsstyrelsens* beslut kommit domstolen tillhanda.

I annan fråga rörande lagens tillämpning än som i första stycket avses har *arbetarskyddsstyrelsen* att på begäran av domstol, *myndighet som meddelar tillstånd enligt 11 §*, allmän åklagare eller den, vars rätt av frågan beröres, avgiva utlåtande.

Den vanliga affärstiden.

4 §.

Å söckendag må butik hållas öppen för allmänheten från klockan 8 till klockan 19. Under tiden från och med den 10 till och med den 23 december må dock tiden för öppethållandet utsträckas till klockan 20.

Butik, där handel idkas huvudsakligen med mejerivaror, ägg, margarin eller bageri- och konditorivaror, må å söckendag hållas öppen för allmänheten jämväl mellan klockan 7.30 och klockan 8.

Å påskafton, pingstafton, midsommarafton, julafton och nyårsafton må butik ej hållas öppen för allmänheten efter klockan 16.

5 §.

Å sön- eller helgdag må butik ej hållas öppen för allmänheten. Butik, där handel idkas huvudsakligen med mejerivaror, ägg, margarin, bageri- och konditorivaror, pilsnerdricka, alkoholfria drycker, färsk frukt eller levande blommor, må dock hållas öppen för allmänheten mellan klockan 8 och klockan 10.

5 §.

Å sön- eller helgdag må butik ej hållas öppen för allmänheten. Butik, där handel idkas huvudsakligen med mejerivaror, ägg, margarin, bageri- och konditorivaror, pilsnerdricka, alkoholfria drycker, färsk frukt eller levande blommor, må dock hållas öppen för allmänheten mellan klockan 8 och klockan 10, *varjämte fotografiateljé må hållas öppen under två timmar, dock ej under högmässogudstjänst.*

Inträffa sön- eller helgdagar i följd, må rakstuga eller frisersalong hållas öppen för allmänheten en av dessa dagar mellan klockan 8 och klockan 10.

Kommunala avvikelser.

6 §.

I kommun må, där det finnes lämpligt ur allmän synpunkt och prövas kunna ske utan otillbörligt förfång för företag inom kommunen, som driva rörelse i butik, eller för företag, som driva sådan rörelse av visst slag, bestämmas, att den vanliga affärstiden skall inskränkas eller att densamma må, utan att förlängas för vecka räknat, helt eller delvis förläggas å annan tid än den i 4 eller 5 § medgivna, å sön- eller helgdag dock ej under högmässogudstjänst.

Där det inom viss kommun kan anses erforderligt för att möjliggöra för skogs- och flottningsarbetare samt andra långt från hemmet sysselsatta personer att göra inköp å fritid, må bestämmas, att butik å sön- eller helgdag får hållas öppen under högst två timmar, dock ej under högmässogudstjänst.

Bestämmelse, varom i denna paragraf förmäles, skall gälla hela kommunen, där ej synnerliga skäl till annat föranleda. Olika bestämmelser må meddelas för butiker av skilda slag. Bestämmelser må även meddelas för endast butiker av visst slag men må däremot icke begränsas till en eller flera angivna butiker. De avsedda butikerna skola, i den mån så lämpligen låter sig göra, angivas genom uppräknande av de varuslag vilka, uteslutande eller huvudsakligen, saluhållas i butikerna.

7 §.

Om bestämmelse enligt 6 § beslutar den myndighet, som utövar kommunens beslutanderätt.

När fråga om sådan bestämmelse uppkommit hos den kommunala myndigheten, skall tillfälle beredas näringsidkare, arbetstagare och andra, som skulle beröras av bestämmelsen, att genom sina sammanslutningar eller på annat sätt uttala sig i ärendet.

6 §.

I kommun må, där det finnes lämpligt ur allmän synpunkt och prövas kunna ske utan otillbörligt förfång för företag inom kommunen, som driva rörelse i butik, eller för företag, som driva sådan rörelse av visst slag, bestämmas, att den vanliga affärstiden skall inskränkas eller att densamma må, utan att förlängas för vecka räknat, helt eller delvis förläggas å annan tid än den i 4 eller 5 § medgivna. *Sådan bestämmelse må dock ej innebära, att butik samtliga söckendagar i veckan skall stängas före klockan 19 eller att butik å sön- eller helgdag hålles öppen under högmässogudstjänst.*

7 §.

(Gällande lag:)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

8 §.

8 §.

Beslut om bestämmelse enligt 6 § skall underställas länsstyrelsen och för sådant ändamål överlämnas, där det avser annan stad än Stockholm, till magistraten eller kommunalborgmästaren och beträffande kommun å landet till landsfiskalen i orten. Magistraten, kommunalborgmästaren eller landsfiskalen skall insända beslutet till länsstyrelsen med eget utlåtande.

9 §.

9 §.

Länsstyrelsen äger att helt eller delvis fastställa eller ock ogilla beslut om bestämmelse enligt 6 §. Fastställt beslut skall på vederbörande kommuns bekostnad ofördröjligen kungöras genom dess införande i länskungörelserna. Därjämte skall genom vederbörande kommunala myndighets försorg tillkännagivande om kungörelsen med angivande av dess huvudsakliga innehåll införas i minst en tidning inom orten.

10 §.

10 §.

Med avseende å ändring eller upphävande av beslut om bestämmelse enligt 6 § skall gälla vad i 6—9 §§ är stadgat.

Särskilt tillstånd till annan affärstid än den vanliga.

11 §.

11 §.

1 mom. Länsstyrelsen må under nedan i denna paragraf angivna förutsättningar meddela näringsidkare tillstånd att hålla butik öppen för allmänheten eller att annorstädes idka försäljning till allmänheten å tid, då sådant eljest icke är förenligt med bestämmelserna i denna lag.

1 mom. Under de förutsättningar som angivas i denna paragraf må tillstånd meddelas näringsidkare att hålla butik öppen för allmänheten eller att annorstädes idka försäljning till allmänheten å tid, då sådant eljest icke är förenligt med bestämmelserna i denna lag. Tillstånd till försäljning som avses i 3 mom. 4) meddelas i Stockholm av överståthållarämbetet, i annan stad av magistraten eller kommunalborgmästaren samt å landet av polismyndigheten. I övriga fall meddelas tillstånd av länsstyrelsen.

Ansökning om tillstånd skall innehålla uppgift om den tid och de varuslag, som framställningen avser, samt de närmare omständigheter, under vilka öppethållandet eller försäljningen avses skola äga rum.

Tillfälle att avgiva yttrande över gjord ansökning skall, där ej fråga
Tillfälle att avgiva yttrande över ansökning skall, där det ej är up-

(Gällande lag:)

är om öppethållande eller försäljning under allenast kort tid, av länsstyrelsen beredas stads- eller kommunalfullmäktige eller, där kommunalfullmäktige ej finnas, kommunalnämnden. Kommunens beslutande myndighet må uppdraga åt kommunal nämnd, beredning eller styrelse att avgiva sådant yttrande.

Avser ansökning försäljning av tobaksvaror i stad eller stadsliknande samhälle, skall länsstyrelsen före ärendets avgörande inhämta utlåtande över ansökningen från statens tobaksnämnd.

2 mom. Tillstånd, varom i 1 mom. förmäles, må ej medgivas, om sökanden icke uppfyller de villkor, som gälla för idkande av handel i allmänhet, eller anledning finnes till antagande, att han icke är lämplig att utöva verksamheten, så ock om hinder prövas föreligga ur hälsovårds-, ordnings-, säkerhets- eller liknande synpunkt.

3 mom. Föreligger ej hinder enligt 2 mom., skola vid prövning av ansökning följande regler lända till efterrättelse, därvid hänsyn bland annat skall tagas å ena sidan till det gagn för allmänheten och å andra sidan till de olägenheter för annan handel, som skulle uppkomma vid bifall till framställningen:

1) försäljning av konfektyrer, kex, alkoholfria drycker, färsk frukt, fikon, dadlar, russin, honung i förpackningar om högst 100 gram, produkter av svensk frukt, levande blommor, tryckta skrifter, vykort och tändstickor, vilken bedrives från kiosk, stånd, bord eller annat sådant försäljningsställe, där under den vanliga affärstiden endast dessa varor saluhållas, må medgivas, såframt icke särskilda skäl till annat föranleda, i allmänhet dock icke någon veckodag längre än till klockan 22; sådant medgivande må ock lämnas för försäljning av dessa varor annorledes än från särskilt försäljningsställe, om försäljningen icke är förbunden med handel med andra

(Kungl. Maj:ts förslag:)

penbart att ansökningen ej kommer att bifallas eller fråga är om öppet-hållande eller försäljning under allenast kort tid, beredas drättselkammare eller kommunalnämnd. Kommunens beslutande myndighet må uppdraga åt annan kommunal nämnd, beredning eller styrelse att avgiva sådant yttrande.

1) försäljning av konfektyrer, kex, alkoholfria drycker, frukt, produkter av frukt, honung, levande blommor, tryckta skrifter, vykort, fotografisk film och tändstickor, vilken bedrives från särskilt försäljningsställe, där under den vanliga affärstiden endast dessa varor saluhållas, må medgivas, såframt icke särskilda skäl till annat föranleda, i allmänhet dock icke någon veckodag längre än till klockan 22; sådant medgivande må ock lämnas för försäljning av dessa varor annorledes än från särskilt försäljningsställe, om försäljningen icke är förbunden med handel med andra varor och i övrigt skäl därtill anses föreligga;

(Gällande lag:)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

varor och i övrigt skäl därtill anses föreligga;

2) försäljning av konfektyrer, kex, alkoholfria drycker, färsk frukt, fikon, dadlar, russin, honung i förpackningar om högst 100 gram och produkter av svensk frukt ävensom periodiska skrifter från annan butik än under 1) sägs, där under den vanliga affärstiden endast dessa varor saluhållas, må medgivas, såframt icke särskilda skäl till annat föranleda, i allmänhet dock icke någon veckodag längre än till klockan 22;

3) försäljning i samband med nöjestillställning, idrottstävling, friluftsbad eller dylikt må medgivas under den utsträckta tid, som med hänsyn till förhållandena anses erforderlig; dock må tillståndet i regel avse försäljning endast av de under 1) nämnda varuslagen samt lagad mat och tobaksvaror;

4) försäljning i direkt anslutning till station för järnvägs- eller lufttrafik eller för mer betydande sjö-, spårvägs- eller busstrafik må medgivas under den utsträckta tid, som kan anses betingad av de resandes behov; dock må tillståndet i regel avse försäljning endast av de under 1) nämnda varuslagen samt tobaksvaror och mindre pappersartiklar;

5) försäljning utomhus av varm korv eller varm fisk samt bröd, potatis och senap, som tillhandahållas i samband därmed, må medgivas i den utsträckning, som anses lämplig, dock endast från fastställd plats;

2) försäljning i samband med nöjestillställning, idrottstävling, friluftsbad eller dylikt må medgivas under den utsträckta tid, som med hänsyn till förhållandena anses erforderlig; dock må tillståndet i regel avse försäljning endast av de under 1) nämnda varuslagen samt lagad mat och tobaksvaror;

3) försäljning i direkt anslutning till station för järnvägs- eller lufttrafik eller för mer betydande sjö-, spårvägs- eller busstrafik må medgivas under den utsträckta tid, som kan anses betingad av de resandes behov; dock må tillståndet i regel avse försäljning endast av de under 1) nämnda varuslagen samt tobaksvaror, *piprensare*, mindre pappersartiklar, *pennor och bläck*;

4) försäljning utomhus av varm korv, varm fisk eller *varm buljong* samt bröd, potatis och senap, som tillhandahållas i samband därmed, må medgivas i den utsträckning, som anses lämplig, dock endast från fastställd plats;

(Gällande lag:)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

6) försäljning av levande blommor samt konfektyrer, kex, färsk frukt, fikon, dadlar, russin, honung i förpackningar om högst 100 gram och produkter av svensk frukt från annan butik än under 1) sägs, där under den vanliga affärstiden endast dessa varor saluhållas, ävensom öppethållande av fotografiateljé må medgivas under högst två timmar under sön- eller helgdag, såframt icke särskilda skäl till annat för-
anleda;

7) öppethållande eller försäljning i andra fall må medgivas, då synnerliga skäl därtill äro.

4 mom. Tillstånd meddelas för viss tid eller tills vidare och må återkallas, när skäl därtill äro.

I tillståndet skall angivas den tid på dygnet, under vilken öppethållande eller försäljning får äga rum, samt de varuslag, som därunder få försäljas. Länsstyrelsen äger meddela de ytterligare föreskrifter rörande försäljningens anordnande, som finnas erforderliga.

Länsstyrelsen skall till den, som erhåller tillstånd, utfärda bevis här- om, vari villkoren för tillståndet skola angivas. Detta bevis skall, om rörelsen drives å särskilt försäljningsställe, vara uppsatt å väl synlig plats därstädes, samt i annat fall ständigt vara tillgängligt hos den, som bedriver försäljningen.

Beslut varigenom tillstånd lämnats skall tillkännagivas genom anslag i länsstyrelsens lokal. Sådant tillkännagivande bör ske inom fem dagar från beslutets dag.

5) öppethållande eller försäljning i andra fall må medgivas, då synnerliga skäl därtill äro.

I tillståndet skall angivas den tid på dygnet, under vilken öppethållande eller försäljning får äga rum, samt de varuslag, som därunder få försäljas. Den tillståndsgivande myndigheten äger meddela de ytterligare föreskrifter rörande försäljningens anordnande, som finnas erforderliga.

Till den som erhåller tillstånd skall utfärdas bevis härom, vari villkoren för tillståndet skola angivas. Detta bevis skall, om rörelsen drives å särskilt försäljningsställe, vara i huvudskrift eller bestyrkt avskrift uppsatt å väl synlig plats därstädes, samt i annat fall ständigt vara tillgängligt hos den som bedriver försäljningen.

Beslut varigenom tillstånd lämnats skall tillkännagivas genom anslag i den tillståndsgivande myndighetens lokal. Sådant tillkännagivande bör ske inom fem dagar från beslutets dag.

(Gällande lag:)

12 §.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

12 §.

Är eftergift från vad i denna lag är stadgat påkallad av särskilt trängande behov, äger Konungen förordna, att sådan eftergift må tillgodonjutas för visst tillfälle, viss plats eller visst slag av rörelse. I förordnandet skola meddelas de närmare föreskrifter, som i samband med eftergiften finnas erforderliga.

Allmänna bestämmelser.

13 §.

För tjänstgöring i arbetsrådet vid handläggning av ärende, som avses i denna lag, utser Konungen för viss tid två med förhållandena inom lagens tillämpningsområde förtrogna ledamöter. En ledamot skall utses bland personer, föreslagna av de svenska arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd, och vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetsgivarsammanslutningar; en ledamot skall utses bland personer, föreslagna av landsorganisationen i Sverige, samt vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetarsammanslutningar. För var och en av ledamöterna utses i enahanda ordning minst två suppleanter.

Vid arbetsrådets behandling av ärende, som avses i denna lag, skola, med iakttagande av vad i 9 § 6 mom. lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning stadgas, närvara båda de ledamöter, vilka utsetts i här nämnd ordning, eller för dem utsedda suppleanter. I övrigt skola bestämmelserna i nämnda paragraf i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet.

13 §.

I handläggningen hos arbetarskyddsstyrelsen av ärende, som avses i denna lag, skola i den omfattning och den ordning Konungen bestämmer såsom ledamöter i styrelsen deltaga, förutom en eller flera befattningshavare i styrelsen, särskilt utsedda representanter för arbetsgivare och arbetstagare.

(Gällande lag:)

14 §.

Hålles butik öppen för allmänheten eller idkas försäljning till allmänheten i fall, då sådant enligt denna lag eller enligt föreskrift, som meddelats med stöd av lagen, icke är tillåtet, straffes näringsidkaren med dagsböter. *Har han tidigare, dock ej mer än två år före det stämning delgivits, dömts för förseelse varom nyss nämnts, må antalet dagsböter ej sättas under fem.*

Underlåter näringsidkare att iakttaga vad honom enligt 11 § 4 mom. tredje stycket andra punkten åligger, straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor.

Avskrift av *utslag*, varigenom den, som erhållit tillstånd enligt 11 §, dömts för förseelse mot denna lag, skall utan dröjsmål översändas till *länsstyrelsen*.

15 §.

Förseelse mot denna lag åtalas vid polisdomstol, där sådan är inrättad, men eljest vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

16 §.

Beträffande verksamhet, som bedrives av staten eller kommun, skall vad i 14 § är stadgat angående näringsidkare gälla verksamhetens föreståndare.

Lag samma vare, där länsstyrelsen efter framställning av näringsidkare godtagit viss person såsom verksamhetens föreståndare i näringsidkarens ställe.

17 §.

I fråga om köping, som icke utgör egen kommun, samt municipalsamhälle skall vad i denna lag sägs om kommun äga motsvarande tillämpning; och må förty av kommunen enligt denna lag fattat beslut ej gälla köpingen eller samhället.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

14 §.

Hålles butik öppen för allmänheten eller idkas försäljning till allmänheten i fall, då sådant enligt denna lag eller enligt föreskrift, som meddelats med stöd av lagen, icke är tillåtet, straffes näringsidkaren med dagsböter.

Avskrift av *dom*, varigenom den, som erhållit tillstånd enligt 11 §, dömts för förseelse mot denna lag, skall utan dröjsmål översändas till *den myndighet, som meddelat tillståndet*.

15 §.

16 §.

Samma lag vare, där länsstyrelsen efter framställning av näringsidkare godtagit viss person såsom verksamhetens föreståndare i näringsidkarens ställe.

17 §.

(Gällande lag:)

18 §.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

18 §.

Klagan över beslut av länsstyrelse enligt denna lag må föras hos Konungen i vederbörande statsdepartement i den ordning, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är bestämd. Innefattar beslutet tillstånd jämlikt 11 § till försäljning av tobaksvaror i stad eller stadsliknande samhälle, äger tobaksnämnden föra talan mot beslutet.

Beslut, varigenom meddelats tillstånd som i 11 § sägs, skall anses hava kommit klagande till del den dag, då beslutet tillkännagivits genom anslag *i länsstyrelsens lokal*. Sådant beslut skall utan hinder av besvär lända till efterrättelse, intill dess annorlunda kan vara förordnat.

19 §.

Där i lag eller författning ytterligare begränsning stadgats beträffande öppethållande eller försäljningstid, skall sådan begränsning lända till efterrättelse.

Denna lag träder i kraft, *såvitt den avser arbetsrådets befogenhet och verksamhet, den 1 oktober 1945*

Klagan över beslut, som enligt 11 § meddelas av magistrat, kommunalborgmästare eller polismyndighet, må föras hos länsstyrelsen inom tid, som är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut.

Över beslut av länsstyrelse enligt denna lag må klagan föras hos Konungen i vederbörande statsdepartement inom tid som i första stycket sägs. Talan må dock icke föras mot beslut, som i ärende om tillstånd enligt 11 § 3 mom. 4) meddelas av överståthållarämbetet eller, efter besvär, av länsstyrelse.

Innefattar *beslut* tillstånd jämlikt 11 § till försäljning av tobaksvaror i stad eller stadsliknande samhälle, äger tobaksnämnden föra talan mot beslutet.

Beslut, varigenom meddelats tillstånd som i 11 § sägs, skall anses hava kommit klagande till del den dag, då beslutet tillkännagivits genom anslag *enligt vad i 11 § sägs*. Sådant beslut skall utan hinder av besvär lända till efterrättelse, intill dess annorlunda kan vara förordnat.

Över arbetarskyddsstyrelsens beslut enligt denna lag må klagan icke föras.

19 §.

Denna lag träder i kraft *den 1 januari 1949*.

Sådan försäljning från automat-

(Gällande lag:)

och i övrigt den 1 januari 1946 samt gäller till och med den 31 december 1948. Beträffande förseelse mot lagen, som begåtts under tiden för dess giltighet, skall dock vad i lagen är stadgat fortfara att gälla efter sistnämnda dag.

Beslut, varigenom i kommun med stöd av lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse eller med stöd av butikstängningslagen den 22 juni 1939 eller butikstängningslagen den 18 juli 1942 fastställts kortare affärstid än den i 4 eller 5 § av denna lag medgivna, förbliver i denna del giltigt till dess det upphävs i den ordning, som denna lag föreskriver.

Tillstånd jämlikt 11 § i någon av butikstängningslagarna den 22 juni 1939 och den 18 juli 1942, vilket avser viss tid efter den 31 december 1945 eller som meddelats att gälla tills vidare, förbliver giltigt intill den bestämda tidens utgång eller till dess att tillståndet återkallats. Tillstånd som meddelats att gälla till och med den 31 december 1945 skall, därest förnyat tillstånd söktes före den 1 oktober samma år men ansökningen ej blivit prövad före årets utgång, gälla till dess prövningen ägt rum.

Beslut enligt 3, 6, 9, 11, 12 och 16 §§ av denna lag må meddelas efter den 1 oktober 1945, dock med verkan tidigast från denna lags ikraftträdande.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

apparat som varit undantagen från tillämpningen av butikstängningslagen den 29 juni 1945 må utan hinder av bestämmelserna i den nya lagen fortfarande äga rum, därest apparaten funnits uppsatt före denna lags ikraftträdande.

Tillstånd jämlikt 11 § 3 mom. 1), 2), 4), 5) eller 6) i någon av butikstängningslagarna den 18 juli 1942 eller den 29 juni 1945, vilket meddelats att gälla till och med den 31 december 1948, viss tid därefter eller tills vidare, skall utan särskild ansökning gälla tills vidare efter sistnämnda dag, dock längst till och med den 31 december 1951.

Övriga tillstånd jämlikt 11 § äldre lag, som meddelats att gälla till och med den 31 december 1948, viss tid därefter eller tills vidare, skola, därest förnyat tillstånd söktes före den 1 oktober samma år men ansökningen ej blivit prövad före årets utgång, gälla till dess prövningen ägt rum.

Beslut enligt 6, 9, 11, 12 och 16 §§ av denna lag må meddelas efter den 1 oktober 1948, dock med verkan tidigast från denna lags ikraftträdande. Beslut enligt 11 §

(Gällande lag:)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

3 mom. 2) eller 5), vilket avser förlängning av tillstånd, meddelat jämlikt 11 § 3 mom. 3) eller 7) i någon av butikstängningslagarna den 18 juli 1942 och den 29 juni 1945, må meddelas utan att yttrande inhämtats enligt vad i 11 § 1 mom. tredje stycket stadgas.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans
Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å
Stockholms slott den 9 april 1948.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, finans- och handelsdepartementen samt t. f. chefen för socialdepartementet, statsrådet Danielson, anmäler chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Mossberg, fråga om *ny butikstängningslag* samt anför.

Inledning.

Sedan lång tid tillbaka har i vårt land funnits lagstiftning med bestämmelser rörande den tid av dygnet då detaljhandel får förekomma. Den första lagen i ämnet tillkom år 1909 och efterträddes av 1919 års lag om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse. Sistnämnda lag avlöstes i sin tur av 1939 års butikstängningslag, som erhöll tre års giltighetstid. Den år 1939 antagna lagen efterföljdes av 1942 års butikstängningslag, som likaledes fick tre års giltighetstid och som ersattes av den ännu gällande butikstängningslagen den 29 juni 1945 (nr 422). Denna lag överensstämmer i huvudsak med sina närmaste föregångare och gäller t. o. m. den 31 december 1948.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 28 februari 1947 erhöll jag bemyndigande att tillkalla högst sju sakkunniga för att biträda med utredning rörande revision av butikstängningslagstiftningen. I mitt anförande till statsrådsprotokollet uttalade jag såsom min mening, att en butikstängningslag borde finnas även i fortsättningen. Jag höll emellertid före att vissa jämkningar kunde företagas i lagen i syfte att tillgodose allmänhetens intresse av en förbättrad varudistribution. De förvärvsarbetande husmödrarnas problem påkallade därvid särskild uppmärksamhet. Jag antydde även några av de vägar, som kunde tänkas bidra till en mera tillfredsställande ordning härvidlag. Även i övrigt, framhöll jag i mitt anförande, borde butikstängningslagen bli föremål för översyn, därvid de möjligheter borde särskilt beaktas som kunde leda till en smidigare tillämpning. Ett av de områden, som gjorde sig påmind, vore regleringen av kioskhandeln.

Med stöd av det givna bemyndigandet tillkallade jag såsom sakkunniga t. f. byråchefen i socialstyrelsen revisionssekreteraren K. E. Alexanderson, ordförande, verkställande direktören i Sveriges köpmannaförbund G. Borgström, ledamoten av riksdagens andra kammare fru Sigrid Ekendahl, förbundsordföranden i Svenska handelsarbetareförbundet S. A. Johansson, personalkonsulenten hos Stockholms allmänna restaurant aktiebolag fru Gertrud Julin, revisorn hos Kooperativa förbundet H. Landström samt ledamoten av riksdagens första kammare byråchefen Ingrid Osvald. Advokaten T. Backe tillkallades för att såsom expert biträda de sakkunniga.

De sakkunniga, som antagit benämningen 1947 års butikstängnings-sakkunniga, ha den 20 december 1947 överlämnat ett betänkande med förslag till ändrad butikstängningslagstiftning (SOU 1948: 3). De sakkunniga ha ansett att det fortfarande föreligger behov av en butikstängningslagstiftning och ha föreslagit att lagstiftningen göres permanent. Vid genomgång av den nuvarande butikstängningslagen ha de sakkunniga kommit till det resultatet, att endast några mindre jämkningar behöva göras i lagen, och ha därför icke framlagt förslag till en ny butikstängningslag utan inskränkt sig till att föreslå vissa ändringar i och tillägg till den gällande lagen.

De sakkunnigas förslag är enhälligt. Advokaten Backe har dock i ett särskilt yttrande framlagt vissa synpunkter på den s. k. fritidsförsäljningens ordnande och därvid framhållit bl. a. att kioskerna bort tillförsäkras ökade möjligheter att tillhandahålla allmänheten tobaksvaror på utsträckt tid.

Över de sakkunnigas förslag ha yttranden avgivits av socialstyrelsen, kommerskollegium, järnvägsstyrelsen, arbetsrådet, överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser utom länsstyrelsen i Norrbottens län, statens tobaksnämnd, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Svenska arbetsgivareföreningen, Handelsn arbetsgivareorganisation, Sveriges köpmannaförbund, Kooperativa förbundet, Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet, Tobakshandlarnas riksförbund, Sveriges kioskidkares riksförbund, Aktiebolaget Svenska pressbyrån, Svenska tidningsutgivareföreningen, Sveriges korvhandlareförbund, Svenska ostkustfiskarens centralförbund, Ostkustfisk centralförening u. p. a., Sveriges konditorförening, Sveriges frukt- och konfektyrhandlareförbund, Svenska mejeriernas riksförening u. p. a., Svenska fotografernas förbund, Busstationernas riksförening, Stockholms garageägares och bensindistributörers förening, Bilverkstädernas riksförbund, Sveriges automobilhandlareförbund, Kungl. automobilklubben, Motor-männens riksförbund, Svenska Petroleum Aktiebolaget Standard, Svenska Gulf Oil Company Aktiebolag, Sveriges oljekonsumenters riksförbund, Landsorganisationen i Sverige, Svenska handelsarbetareförbundet, Tjänstemännens centralorganisation, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, Yrkeskvinnors samarbetsförbund, Fredrika Bremer-förbundet, Föreningen socialarbetare inom industri- och affärsvärld, folkpartiets kvinnoförbund,

högerns centrala kvinnoråd och Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund. Kommerskollegium har inhämtat yttranden från handelskamrarna, varjämte överståthållarämbetet har hört polismästaren i Stockholm, länsstyrelsen i Östergötlands län polismästaren i Norrköping, länsstyrelsen i Malmöhus län polismästarna i Malmö och Hälsingborg, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län polismästaren i Göteborg samt länsstyrelsen i Örebro län polismästaren i Örebro. Dessutom har Sveriges köpmannaförbund hört vissa till förbundet anslutna branschorganisationer. De på sådant sätt framkomna uttalandena ha redovisats i samband med remissyttrandena.

Skrivelser i ärendet ha inkommit från Stockholms automataktiebolag samt ett antal enskilda personer.

Jag vill i det följande närmare redogöra för vad som förekommit i detta ärende och börjar därvid med de nuvarande reglerna.

Översikt av gällande bestämmelser.

Den nuvarande butikstängningslagen är liksom sina föregångare konstruerad såsom en lag, vilken anger den yttre ramen inom vilken affärsidkarna äga rätt att hålla sina butiker öppna. Lagen medför däremot icke någon skyldighet för affärsidkarna att hålla affärerna öppna vissa tider av dygnet.

I fråga om lagens tillämpningsområde gäller enligt 1 § att lagen är tillämplig på såväl butiker som försäljning annorstädes än i butik. Med butik förstås i lagen försäljningsställe, där detaljhandel idkas. Såsom butik betraktas även rakstuga, frisérsalong och fotografiateljé.

Huvudregeln är att butik får hållas öppen för allmänheten endast under tid då det enligt lagen är medgivet, den s. k. affärstiden. Utan hinder av bestämmelserna i lagen får dock kund betjänas, som inkommit i försäljningslokal, rakstuga, frisérsalong eller fotografiateljé å affärstid. Likaledes får vara utlämnas eller försändas, om den sålts i butik under affärstid eller till kund som nyss sagts. Yrkesmässig försäljning till allmänheten av viss vara annorstädes än i butik får ske endast å affärstid för handel med dylik vara.

Jämlikt 2 § butikstängningslagen undantagas från dennas tillämpningsområde följande slag av försäljning eller öppethållande, nämligen 1) försäljning, som bedrivs under utövning av eller i samband med ordnad restaurang-, kafé- eller konditorirörelse, såframt därvid till avhämtning eller försändning icke försäljas andra varor än lagad mat, bageri- och konditorivaror, alkoholfria drycker eller tryckta skrifter, 2) försäljning å apotek, 3) försäljning av motor- eller smörjoljor eller andra för framförande av motorfordon nödvändiga varor, såframt försäljningen sker från uppslagsställe, där andra varor ej saluföras, 4) försäljning i järnvägsvagn eller å annat trafikmedel till resande, 5) försäljning av program eller liknande trycksaker, konfektyrer, färsk frukt eller levande blommor i teatrar, biografier och andra nöjeslokaler, 6) försäljning av konfektyrer i förpackning

eller färsk frukt från automatapparat, som är uppsatt utanför butik, där sådana varor saluföras, och som handhaves av butiksinnehavaren, ävensom från dylik apparat, som är uppsatt i järnvägs väntsal eller inom annan huvudsakligen för de resande avsedd del av järnvägs stationsområde, 7) försäljning, som lantbrukare, trädgårdsodlare eller fiskare i ringa omfattning och utan samband med annan handel bedriver med egna lantmanna- eller trädgårdsprodukter eller fisk av egen fångst, 8) försäljning av leksaksballonger eller andra smärre leksaker, om försäljningen sker utomhus och i ringa omfattning samt utan samband med annan handel, 9) försäljning, utan samband med annan handel, dels av periodiska skrifter och dels utomhus jämväl av andra tryckta skrifter, 10) försäljning av kataloger, fotografier, minnessaker eller dylikt i museer eller utställningslokaler eller å andra sådana platser, 11) tillfällig försäljning för välgörande eller annat ideellt ändamål samt 12) öppethållande av lokal, där utställningar av verk av bildande konst ävensom alster av konsthantverk och konstindustri, avsedda för försäljning, anordnas, för visning av dessa konstverk.

Butikstängningslagens grundläggande bestämmelser, nämligen de föreskrifter som reglera den vanliga affärstiden, återfinnas i 4 och 5 §§. I detta hänseende gäller att butik får hållas öppen för allmänheten å söckendag från kl. 8 till kl. 19 eller, under tiden 10—23 december, till kl. 20. Bröd- och mjölkbutiker få dock å söckendag hållas öppna även mellan kl. 7,30 och kl. 8. På sön- och helgdagar skola butikerna vara stängda. Butik, där handel idkas huvudsakligen med mejerivaror, ägg, margarin, bageri- och konditorivaror, pilsnerdricka, alkoholfria drycker, färsk frukt eller levande blommor, får dock vara öppen för allmänheten kl. 8—10. Om sön- eller helgdagar inträffa i följd, får vidare rakstuga eller frisérsalong vara öppen kl. 8—10 en av dessa dagar.

Under 6—10 §§ upptagas regler om kommunalt beslutade avvikelser från den vanliga affärstiden.

I kommun må sålunda bestämmas, att den vanliga affärstiden skall inskränkas eller att densamma får, utan att förlängas för vecka räknat, helt eller delvis förläggas å annan tid än den i 4 eller 5 § medgivna, å sön- eller helgdag dock ej under högmässogudstjänst. En förutsättning är att avvikelserna finnes lämplig ur allmän synpunkt och prövas kunna ske utan otillbörligt förfång för företag inom kommunen, som driva rörelse i butik, eller för företag, som driva sådan rörelse av visst slag. Där det inom viss kommun kan anses erfordrigt för att möjliggöra för skogs- och flottningsarbetare samt andra långt från hemmet sysselsatta personer att göra inköp å fritid, må vidare bestämmas, att butik under sön- eller helgdag får hållas öppen under högst två timmar, dock ej under högmässogudstjänst. En kommunal avvikelse skall gälla hela kommunen, där ej synnerliga skäl till annat föranleda. Olika bestämmelser få meddelas för butiker av skilda slag. Bestämmelser få även meddelas för endast butiker av visst slag men få däremot icke begränsas till en eller flera angivna butiker. De avsedda butikerna skola, i den mån så lämpligen låter sig göra, angivas genom uppräknande av de varuslag vilka, uteslutande eller huvudsakligen, saluhållas i butikerna.

Om kommunal avvikelse beslutar den myndighet, som utövar kommu-

nens beslutanderätt. När fråga om sådan avvikelse uppkommit hos den kommunala myndigheten, skall tillfälle beredas näringsidkare, arbetstagare och andra, som skulle beröras av avvikelsen, att genom sina sammanslutningar eller på annat sätt uttala sig i ärendet. Beslut om kommunal avvikelse skall underställas länsstyrelsen och för sådant ändamål överlämnas, där det avser annan stad än Stockholm, till magistraten eller kommunalborgmästaren och beträffande kommun å landet till landsfiskalen i orten. Magistraten, kommunalborgmästaren eller landsfiskalen skall insända beslutet till länsstyrelsen med eget utlåtande. Länsstyrelsen äger att helt eller delvis fastställa eller ock ogilla beslut om kommunal avvikelse. Fastställt beslut skall på vederbörande kommuns bekostnad ofördröjligen kungöras genom dess införande i länskungörelserna. Därjämte skall genom vederbörande kommunala myndighets försorg tillkännagivande om kungörelsen med angivande av dess huvudsakliga innehåll införas i minst en tidning inom orten. Ändring eller upphävande av kommunal avvikelse skall ske i samma ordning som nu sagts.

Enligt övergångsbestämmelserna till den nuvarande butikstängningslagen skall beslut, varigenom i kommun med stöd av 1919, 1939 eller 1942 års butikstängningslag fastställts kortare affärstid än den i 4 eller 5 § av 1945 års lag medgivna, förbli i denna del giltigt till dess det upphävs i den ordning, som 1945 års lag föreskriver.

Efter tillstånd av länsstyrelsen kan näringsidkare få idka försäljning å utsträckt tid. Bestämmelserna härom återfinnas i 11 §. Ansökning om tillstånd till annan affärstid än den vanliga skall innehålla uppgift om den tid och de varuslag, som framställningen avser, samt de närmare omständigheter, under vilka öppethållandet eller försäljningen avses skola äga rum. Tillfälle att avgiva yttrande över gjord ansökning skall, där ej fråga är om öppethållande eller försäljning under allena kort tid, av länsstyrelsen beredas stads- eller kommunalfullmäktige eller, där kommunalfullmäktige ej finnas, kommunalnämnden. Kommunens beslutande myndighet må uppdraga åt kommunal nämnd, beredning eller styrelse att avgiva sådant yttrande. Avser ansökning försäljning av tobaksvaror i stad eller stadlikt samhälle, skall länsstyrelsen före ärendets avgörande inhämta utlåtande över ansökningen från statens tobaksnämnd.

Beviljat tillstånd till annan affärstid än den vanliga skall gälla för viss tid eller tills vidare och kan återkallas, när skäl därtill äro. I tillståndet skall angivas den tid på dygnet, under vilken öppethållande eller försäljning får äga rum, samt de varuslag, som därunder få säljas. Länsstyrelsen äger meddela de ytterligare föreskrifter rörande försäljningens anordnande, som finnas erforderliga. Länsstyrelsen skall till den som erhåller tillstånd utfärda bevis härom, vari villkoren för tillståndet skola angivas. Detta bevis skall, om rörelsen drives å särskilt försäljningsställe, vara uppsatt å väl synlig plats därstädes samt i annat fall ständigt vara tillgängligt hos den, som bedriver försäljningen. Beslut varigenom tillstånd lämnats skall tillkännagivas genom anslag i länsstyrelsens lokal. Sådant tillkännagivande bör ske inom fem dagar från beslutets dag.

Tillstånd till annan affärstid än den vanliga må ej medgivas, om sökanden icke uppfyller de villkor, som gälla för idkande av handel i allmänhet, eller anledning finnes till antagande att han icke är lämplig att utöva verksamheten eller hinder prövas föreligga ur hälsovårds-, ordnings-, säkerhets- eller liknande synpunkt.

I 11 § 3 mom. angivas sju olika fall, i vilka tillstånd till annan affärstid än den vanliga kan medgivas, där ej hinder som förut sagts föreligger. Följande regler skola därvid lända till efterrättelse, varvid hänsyn bl. a. skall tagas å ena sidan till det gagn för allmänheten och å andra sidan till de olägenheter för annan handel, som skulle uppkomma vid bifall till gjord framställning.

Enligt 11 § 3 mom. 1) kan, där ej särskilda skäl till annat föranleda, medgivande lämnas till sådan försäljning av konfektyrer, kex, alkoholfria drycker, färsk frukt, fikon, dadlar, russin, honung i förpackningar om högst 100 gram, produkter av svensk frukt, levande blommor, tryckta skrifter, vykort och tändstickor, vilken skall bedrivas från kiosk, stånd, bord eller annat sådant försäljningsställe, där under den vanliga affärstiden endast nämnda varor tillhandahållas. I allmänhet får tillstånd därvid icke lämnas till försäljning någon veckodag längre än till kl. 22. Medgivande varom här är fråga kan vidare lämnas till försäljning av nämnda varor annorledes än från särskilt försäljningsställe, om försäljningen icke är förbunden med handel med andra varor och i övrigt skäl därtill anses föreligga.

Där ej särskilda skäl till annat föranleda, kan enligt 11 § 3 mom. 2) tillstånd lämnas till försäljning av konfektyrer, kex, alkoholfria drycker, färsk frukt, fikon, dadlar, russin, honung i förpackningar om högst 100 gram, produkter av svensk frukt och periodiska skrifter från annan butik än under 1) sagts, där under den vanliga affärstiden endast dessa varor saluhållas. I allmänhet får icke för någon veckodag medgivas längre öppet-hållande än till kl. 22.

I samband med nöjestillställning, idrottstävling, friluftsbad eller dylikt kan jämlikt 11 § 3 mom. 3) medgivas försäljning under den utsträckta tid, som med hänsyn till förhållandena anses erforderlig. Tillståndet får dock i regel avse försäljning endast av de under 1) nämnda varuslagen samt lagad mat och tobaksvaror.

Försäljning i direkt anslutning till station för järnvägs- eller lufttrafik eller för mer betydande sjö-, spårvägs- eller busstrafik kan med stöd av 11 § 3 mom. 4) medgivas under den utsträckta tid, som kan anses betingad av de resandes behov. I regel får medgivandet dock avse försäljning allenast av de under 1) nämnda varuslagen samt tobaksvaror och mindre pappersartiklar.

I 11 § 3 mom. 5) uttalas att försäljning utomhus av varm korv eller varm fisk samt bröd, potatis och senap, som tillhandahållas i samband därmed, må medgivas i den utsträckning, som kan anses lämplig, dock endast från fastställd plats.

Såframt icke särskilda skäl till annat föranleda, kan med stöd av 11 § 3 mom. 6) medgivande lämnas till sön- eller helgdagsförsäljning under högst två timmar av levande blommor samt konfektyrer, kex, färsk frukt, fikon, dadlar, russin, honung i förpackningar om högst 100 gram och pro-

dukter av svensk frukt från annan butik än under 1) sägs, där under den vanliga affärstiden endast dessa varor saluhållas. Vidare må öppethållande av fotografiateljé medgivas under högst två timmar under sön- eller helgdag.

Slutligen kan enligt 11 § 3 mom. 7) öppethållande eller försäljning i andra fall medgivas, då synnerliga skäl därtill äro.

Jämlikt övergångsbestämmelserna till den nuvarande butikstängningslagen är tillstånd, som enligt 11 § i 1939 eller 1942 års butikstängningslag meddelats för viss tid efter 1945 års utgång eller tills vidare, giltigt intill den bestämda tidens utgång eller till dess att tillståndet återkallats.

Är eftergift från butikstängningslagens bestämmelser påkallad av särskilt trängande behov, äger enligt 12 § Kungl. Maj:t förordna, att sådan eftergift må tillgodonjutas för visst tillfälle, viss plats eller visst slag av rörelse. I förordnandet skola meddelas de närmare föreskrifter, som i samband med eftergiften finnas erforderliga.

Arbetsrådet har att taga särskild befattning med frågor rörande butikstängningslagens tillämpning. Sålunda stadgas i 3 § att på begäran av domstol, länsstyrelse, allmän åklagare eller den, vars rätt därav beröres, det åligger arbetsrådet att avgöra, huruvida butikstängningslagen äger tillämpning å viss försäljning eller visst öppethållande av butik. Är mål, som handlägges vid domstol, beroende av fråga, varom nyss sagts, skall domstolen hänskjuta frågan till arbetsrådet, när part sådant äskar eller domstolen finner det nödigt. Slutligt utslag får i förevarande fall icke meddelas av domstolen, förrän arbetsrådets beslut kommit domstolen till handa. I annan fråga rörande butikstängningslagens tillämpning än nyss sagts har arbetsrådet att avgiva utlåtande på begäran av domstol, länsstyrelse, allmän åklagare eller den, vars rätt därav beröres. Särskilda bestämmelser meddelas i 13 § rörande arbetsrådets sammansättning vid handläggningen av förevarande ärenden.

Överträdelse av butikstängningslagen eller föreskrift som meddelats med stöd av lagen är enligt 14 § belagt med straffansvar.

Över länsstyrelses beslut enligt butikstängningslagen må enligt 18 § besvär anföras hos Kungl. Maj:t i statsrådet. Innefattar beslutet tillstånd jämlikt 11 § till försäljning av tobaksvaror i stad eller stadliktande samhälle, äger tobaksnämnden anföras besvär mot beslutet.

Butikernas öppethållande m. m.

Av redogörelsen för butikstängningslagens innehåll framgår att den i lagen angivna vanliga affärstiden under vissa förutsättningar kan ändras genom kommunala beslut, vilka skola fastställas av länsstyrelsen. De sakkunniga ha ansett det vara av intresse att få kännedom om gällande kommunala avvikelser från den vanliga affärstiden och från länsstyrelserna infordrat uppgifter i detta hänseende.

De inhämtade uppgifterna — vilka avse förhållandena i maj 1947 — ge vid handen, att kommunerna i ganska ringa utsträckning funnit skäl att föreskriva ändringar i den vanliga affärstiden. Kommunala avvikelser voro vid angivna tid gällande blott i 243 av landets omkring 2 500 kommuner. Av nämnda 243 kommuner voro 63 städer och 128 belägna i Skåne. I flertalet fall, nämligen 161, avsågo besluten tidigare stängning inom samtliga eller de flesta branscher någon eller alla vardagar, eventuellt i förening med särskilda avvikelser för vissa branscher och andra specialbestämmelser. Inom 30 kommuner hade genomförts tidigare stängning och senare öppnande inom samtliga eller flertalet branscher. En på sistnämnda sätt förkortad affärstid kombinerad med stängning mitt på dagen torde inom 20 kommuner föreskrivits såsom obligatorisk.

Till belysande av de avvikelser från den vanliga affärstiden som gälla för Stockholms del må i detta sammanhang återgivias innehållet i de regler, som den 3 december 1945 beslutats av Stockholms stadsfullmäktige och den 29 december 1945 fastställts av överståthållarämbetet. Reglerna lyda.

A. Butik må med nedan under 1—4 angivna undantag hållas öppen för allmänheten å *annan söckendag än lördag* från kl. 8 till kl. 18 samt å *lördag* från kl. 8 till kl. 16 under tiden fr. o. m. den 25 juni t. o. m. den 31 augusti och till kl. 17 under övrig del av året; dock att å söckendagar under tiden fr. o. m. den 15 t. o. m. den 23 december öppethållandet må utsträckas till kl. 20.

1. Butik, där handel idkas huvudsakligen med mejerivaror, ägg, margarin eller bageri- och konditorivaror, må å måndag och dag efter helgdag hållas öppen för allmänheten från kl. 7 samt å lördag under hela året till kl. 17 och å övriga söckendagar till kl. 18.30.

2. Butik, där huvudsakligen tobaksvaror och periodiska skrifter hållas till salu, må å söckendag utom lördag hållas öppen för allmänheten till kl. 19 och å lördag till kl. 18.

3. Butik, där endast konfektyrer, alkoholfria drycker, färsk frukt och levande blommor saluföras, må å lördag hållas öppen för allmänheten till kl. 18.

4. Å påskafton, pingstafton, midsommarafton, julafton och nyårsafton må butik ej hållas öppen för allmänheten efter kl. 16.

B. Å *sön- eller helgdag* må butik med nedan angivna undantag ej hållas öppen för allmänheten.

1. Butik, där handel idkas huvudsakligen med färsk frukt eller levande blommor, må å sön- eller helgdag hållas öppen för allmänheten mellan kl. 9 och kl. 11.

2. Inträffa sön- eller helgdagar i följd, må butik, där handel idkas huvudsakligen med mejerivaror, ägg, margarin, bageri- och konditorivaror, pilsnerdriicka eller alkoholfria drycker, hållas öppen för allmänheten en av dessa dagar mellan kl. 8.30 och kl. 10 samt rakstuga eller frisørsalong en av dessa dagar mellan kl. 9 och kl. 11.

Genom förmedling av *Sveriges köpmannaförbund* ha de sakkunniga erhållit uppgifter från ett stort antal köpmannaföreningar och andra angående de faktiskt tillämpade affärstiderna på olika orter i landet. En sammanställning av de erhållna uppgifterna återfinnes i sär-

skilda bilagor till betänkandet (s. 141—143), till vilka här torde få hänvisas. Till jämförelse med tillgängliga äldre uppgifter angående tiderna för butikernas öppethållande ha de sakkunniga i en särskild bilaga (s. 144) redovisat de faktiska affärstiderna under åren 1936 och 1942.

En jämförelse mellan uppgifterna för år 1947 och uppgifterna för åren 1936 och 1942 ger vid handen att tiderna för butikernas öppethållande oavbrutet minskats under den senaste elvaårsperioden. Medan år 1936 kl. 8 uppgavs vara den vanliga öppningstiden för handelsbodas i allmänhet i 284 av 359 fall, utvisar den år 1947 gjorda undersökningen, att blott 39 uppgifter av 256 redovisa kl. 8 såsom den vanliga öppningstiden för dylika affärer. I stället har kl. 9 övergått till att bli den vanligaste tiden för öppnandet av affärer i allmänhet. Detta klockslag finnes upptaget i 147 av de erhållna uppgifterna. I 68 fall förklaras kl. 8.30 vara den vanliga öppningstiden, i ett fall kl. 8.45 samt i likaledes ett fall kl. 9.30, allt såvitt angår måndag—fredag. På lördagar öppna en del butiker tidigare. I uppgifterna för år 1947 redovisas för denna dag kl. 8 såsom den vanliga öppningstiden för affärer i allmänhet i 64 fall, kl. 8.30 i 74 fall, kl. 8.45 i ett fall, kl. 9 i 116 fall samt kl. 9.30 i ett fall. En jämförelse mellan 1936 och 1947 års siffror ger vidare vid handen, att affärerna nu i allmänhet även stänga tidigare än förr. År 1936 uppgavs kl. 18 vara den vanligaste stängningstiden för affärer i allmänhet i 273 fall, kl. 18.30 i 5 fall, kl. 19 i 77 fall samt efter kl. 19 i ett fall. Längre öppethållande på fredagarna förklarades förekomma i 45 av 359 fall. För lördagens del redovisades år 1936 kortare öppethållande i 38 men å andra sidan längre öppethållande i 32 fall. Enligt de för år 1947 erhållna uppgifterna förekommer icke någonstades inom de uppgiftslämnande föreningarnas verksamhetsområden, att affärer i allmänhet bruka stänga senare än kl. 18 måndag—torsdag. I 210 fall uppgives sålunda kl. 18 vara den vanliga stängningstiden, i 42 fall kl. 17.30 samt i 4 fall kl. 17. För fredagens del redovisas år 1947 senare stängning av affärer i allmänhet endast i ett femtal fall. Den senare lördagsstängningen har helt försvunnit av de inkomna uppgifterna att döma. I stället har kl. 17 blivit den vanligaste stängningstiden på lördagen. Denna tid redovisas i 150 uppgifter av 256. I 82 fall säges t. o. m. kl. 16 vara den vanliga stängningstiden för nu ifrågakommande affärer. I 4 fall uppgives kl. 16.30, i 5 fall kl. 17.30 samt i 10 fall kl. 18. De här angivna siffrorna för år 1946 avse året i allmänhet. Under sommarmånaderna förekommer i viss utsträckning även tidigare stängning, särskilt på lördagarna. I 77 fall av 256 förklaras affärer i allmänhet praktisera tidigare stängning på sommarlördagarna. Lunch- eller middagsstängning mitt på dagen förekommer måndag—fredag enligt ungefär hälften av de erhållna uppgifterna samt i 63 av 256 fall även på lördagen.

Från *länsstyrelserna* ha de sakkunniga vidare inhämtat upplysningar angående antalet i maj 1947 giltiga individuella tillstånd till utsträckt affärstid jämlikt 11 § 3 mom. Med hänsyn till att tillstånd enligt 11 § 3 mom. 3) — d. v. s. tillstånd till försäljning i samband med nöjeställning, idrottstävling, friluftsbad o. d. — ofta beviljas endast för kortare tid, begärdes för dessa tillstånd uppgifter om antalet under år 1946 meddelade tillstånd. En sammanställning av de lämnade siffrorna visar, i jäm-

förelse med motsvarande siffror avseende slutet av åren 1941 och 1944, följande:

	1)	2)	3)	4)	5)	6)	7)	Tillstånd meddelade med stöd av två eller flera punkter i 11 § 3 mom. eller utan angivande av särskild punkt	Summa
Antalet tillstånd i slutet av år 1941	1 075	756	542	750	601	¹ —	184	—	3 908
Antalet tillstånd i slutet av år 1944	1 654	612	327	1 238	863	225	706	158	5 783
Antalet tillstånd i maj 1947	2 407	709	² 645	1 188	1 064	229	752	671	7 665

¹ 11 § 3 mom. 6) saknade motsvarighet i 1939 års butikstängningslag.
² Antalet under år 1946 meddelade tillstånd.

I detta sammanhang torde även få nämnas att *socialstyrelsen* för de sakkunnigas räkning företagit vissa undersökningar angående kundfrekvensen å olika veckodagar och olika tider i butiker av skilda slag. Undersökningarna hänförde sig till tiden 6—12 oktober 1947 och omfattade 8 städer, nämligen Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Borås, Uppsala, Nyköping och Östersund, samt avsågo 327 av branschorganisationerna utvalda mjölk-, speceri-, charkuteri-, frukt-, tobaks-, järn- och beklädnadsaffärer. Resultatet av socialstyrelsens undersökningar redovisas i en särskild bilaga till betänkandet (s. 126—130), till vilken hänvisas.

En sammanfattning av undersökningarna visar att i *mjölkbutikerna* kundantalet är relativt jämnt fördelat över veckodagarna utom beträffande lördagen, som uppvisar ett väsentligt högre antal kunder. Endast ett fåtal av de undersökta butikerna håller öppet ett par timmar på söndagarna. De som hålla öppet ha emellertid en mycket kraftig tillströmning av kunder. Under vardagarna är tiden efter kl. 16 något starkare belastad än förmiddagstimmarna.

Kundantalet i *speceributikerna* är ganska likformigt fördelat över olika tider under veckan. Efter kl. 17 på fredagarna och efter kl. 12 på lördagarna noteras dock en väsentligt högre kundfrekvens. Särskilt gäller detta lördagarna. Butiker med lunchstängning ha ett något högre medelantal kunder än butiker utan lunchstängning. Denna skillnad framträder tydligt beträffande morgontimmarna fram till lunch resp. till kl. 12.

Charkuteributikerna ha sin lägsta försäljning på måndagarna. I vissa städer (Malmö, Göteborg, Norrköping, Borås och Nyköping) har en del av dessa butiker stängt efter kl. 13 på måndagarna. Det största antalet kunder märkes fredagar och lördagar. På fredagen är tiden kl. 16—18 särskilt be-

lastad, på lördagen fördelar sig antalet kunder mera jämnt över hela dagen. I Borås ha såväl charkuteri- som speceriaffärer öppet kl. 18—19 på fredagarna. För båda slagen noteras hög kundfrekvens denna timme.

Speciella *frukt- och konfektyraffärer* finnas endast i ett fåtal orter. I denna undersökning ingå endast butiker i Stockholm, Göteborg, Norrköping och Borås. Dessa butiker ha i regel låg försäljning under förmiddagstimmarna och hög mellan kl. 16 och 18. De flesta hålla öppet efter kl. 18, i vissa fall ända till kl. 22. Medelantalet kunder efter kl. 18 är under hela veckan högre än medeltalet för varje dag. Särskilt hög kundfrekvens märkes lördagar och söndagar.

Tobaksaffärerna uppvisa en mycket stark ansvällning av antalet kunder efter kl. 16. På lördagarna sätter ökningen in redan mellan kl. 12 och 16. Försäljningen efter kl. 18 är betydligt högre än under förmiddagstimmarna men ej så hög som mellan kl. 16 och 18.

Inom *järnhandeln* förekomma butiker med lunchstängning betydligt oftare än butiker utan lunchstängning. I de förra är kundantalet per timme i regel något högre än i de senare. Största antalet kunder märkes efter kl. 17 samt efter kl. 12 på lördagarna. I undersökningen ingår ett fåtal järnaffärer, som hålla öppet kl. 18—19 på fredagarna. Dessa affärer redovisa en avsevärd försäljning under denna timme.

Beträffande *beklädnadsaffärerna* är tiden efter kl. 12 på lördagarna fullkomligt dominerande. Under lördagen är kundantalet under varje redovisningstimme dubbelt så högt som under andra tider i veckan. Även inom denna bransch förekomma några enstaka butiker, som hålla öppet mellan kl. 18 och 19. Försäljningen är i dessa fall mycket låg, vilket emellertid — enligt vad socialstyrelsen framhåller — kan bero på en tillfällighet och ej alls behöver innebära, att besöksfrekvensen skulle bli låg, om dylika butiker allmänt hålles öppna en kväll i veckan.

Vidare må framhållas, att *Svenska handelsarbetareförbundet* till de sakkunniga överlämnat en inom förbundet gjord utredning om kundfrekvensen under den sista affärstimmen av dagarna den 18—23 augusti 1947 i 605 butiker, representerande 68 orter i landet. Utredningen — som bygger på uppgifter från de affärsanställda — är avsedd att ge en föreställning om i vilken utsträckning de kunder, som göra sina inköp kort före stängningsdags, av förvärvsarbete äro förhindrade att göra sina uppköp å andra tider. Av utredningen framgår att det i betydande omfattning förekommer att sådana kunder, som icke på grund av yrkesarbete äro tvungna därtill, besöka affärerna under den sista timmen på dagen. Beträffande resultatet av undersökningen i övrigt hänvisas till betänkandet (s. 145—146).

Reformkrav.

Utöver den i det föregående omnämnda kundfrekvensundersökningen har *socialstyrelsen* för de sakkunnigas räkning företagit vissa utredningar rörande den kvinnliga allmänhetens, särskilt förvärvsarbetande husmödrars, inköpsproblem samt önskemål beträffande butikstiderna. En redogörelse

för resultatet av denna opinionsundersökning återfinnes å s. 131—140 i betänkandet.

Liksom kundfrekvensundersökningen avser opinionsundersökningen städerna Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Borås, Uppsala, Nyköping och Östersund. Undersökningsmaterialet utgöres av 1 715 frågeformulär, ifyllda av hemmafruar (492), förvaltningspersonal (456), personal i livsmedelsbutiker (162), annan butikspersonal (149) och arbeterskor (456).

Enligt omkring 30 % av samtliga svar har vederbörande stora eller ganska stora svårigheter att hinna med butiksbesök och andra ärenden. Av arbeterskorna förklara sig 46 % och av förvaltningspersonalen 42 % ha dylika svårigheter. För butikspersonalen i andra butiker än livsmedelsbutiker är motsvarande siffra 36 %. Bland hemmafruarna och de anställda i livsmedelsbutiker redovisas däremot huvudsakligen inga nämnvärda svårigheter.

Med fördelning på yrkesgrupper redovisas i följande tabell husmödrarnas inställning till vissa åtgärder för att underlätta inköpen.

Olika åtgärder kunna övervägas för att underlätta butiksinköpen. Angiv vilka av följande åtgärder som för Er egen del skulle innebära en fördel.

Samtliga orter. Procentuell fördelning.

	Hemmafruar	Förvaltningspersonal	Butikspersonal		Arbeterskor	Samtliga
			Livsmedel	Övriga		
<i>Mjölkbutikerna öppnas före kl. 8.</i>						
Stor fördel	13.8	24.3	3.7	14.8	7.2	14.0
Ganska stor fördel	2.4	6.6	2.5	4.7	1.1	3.4
Viss fördel	9.4	11.8	6.8	6.7	2.9	7.8
Ingen nämnvärd fördel.	62.6	39.7	68.5	47.0	49.1	52.1
Ej svar	11.8	17.6	18.5	26.8	39.7	22.7
Summa	100	100	100	100	100	100
<i>Butikerna hålla allmänt öppet en viss kväll i veckan.</i>						
Stor fördel	8.3	31.8	5.6	9.4	34.9	21.5
Ganska stor fördel	4.9	13.2	1.2	4.7	11.6	8.5
Viss fördel	10.0	13.6	6.2	5.4	12.5	10.8
Ingen nämnvärd fördel.	59.1	20.6	58.6	39.6	13.2	34.9
Ej svar	17.7	20.8	28.4	40.9	27.8	24.3
Summa	100	100	100	100	100	100
<i>Ett jourssystem bland butikerna införas, så att man på vardagskvällarna alltid kan finna någon öppen butik i varje bransch.</i>						
Stor fördel	12.2	29.2	8.6	13.4	33.1	22.0
Ganska stor fördel	4.7	8.8	1.2	3.4	7.5	6.1
Viss fördel	15.7	11.6	5.6	6.0	9.9	11.3
Ingen nämnvärd fördel.	52.2	26.5	55.6	38.9	16.0	34.9
Ej svar	15.2	23.9	29.0	38.3	33.5	25.7
Summa	100	100	100	100	100	100

Enligt tabellen skulle sålunda drygt 17 % av samtliga anse att det skulle innebära stor eller ganska stor fördel för dem om *mjolkbutikerna öppnade före kl. 8*. Det är huvudsakligen förvaltningspersonalen samt husmödrar i Östersund, Nyköping och Stockholm som avgivit detta svar. Personalen i livsmedelsbutikerna är av naturliga skäl minst intresserad av en sådan reform, medan övriga butiksanställda till nära 20 % anse den fördelaktig. Även hemmafruarna äro i ganska stor utsträckning (16 %) positivt inställda.

Ett betydligt starkare intresse visar sig, när det gäller *allmänt öppet-hållande en kväll i veckan*. Omkring 30 % av samtliga anse, att det vore fördelaktigt (= »stor fördel» eller »ganska stor fördel») med en sådan reform. Särskilt stark är den positiva inställningen till denna fråga hos arbeterskorna (47 %) och förvaltningspersonalen (45 %). Intresset för saken är ganska stort i samtliga städer, starkast i Östersund (37 %), och svagast i Nyköping (19 %). I övriga städer rör det sig i regel om $\frac{1}{3}$ av svaren.

I stort sett samma inställning råder till förslaget om *joursystem bland butikerna*. De affärsanställda äro emellertid något mer positiva till detta förslag. I Uppsala önska nära 37 % av samtliga denna reform, medan Nyköping också i detta fall uppvisar det minsta intresset (18 %).

Om ett allmänt öppet-hållande av butikerna en kväll i veckan införes, önska de flesta husmödrar, såväl hemmafruar som förvärvsarbetande, att denna dag måtte bli *fredagen*. Kl. 19 är den stängningstid, som helst önskas, men även kl. 20 önskas i ett stort antal fall.

Beträffande *de varuslag, som husmödrarna önska köpa på kvällarna*, visar det sig att i nära 43 % av fallen man önskar köpa kläder och skor. Inom alla yrkesgrupper anses just dessa varor höra till de angelägnaste önskemålen. Först långt därefter följa matvaror av olika slag. De varor, som redan nu kunna köpas efter kl. 18, såsom tobak, frukt och blommor nämnas i ett stort antal fall men dominera på intet sätt. Bland hemmafruarna komma dock tobaksvarorna främst.

Av samtliga de husmödrar, som deltagit i undersökningen, önska 69 % *besöka damfrisering på kvällarna*. Inom de olika yrkesgrupperna uppvisa hemmafruarna och butikspersonalen i livsmedelsbutiker den lägsta andelen (ca 51 %) och förvaltningspersonalen den högsta (86 %).

I en fråga i formuläret gällde det att taga ställning till *olika alternativ för allmänt öppet-hållande en kväll i veckan*, vilket skulle motvägas av tidigare lördagsstängning. Resultatet framgår av följande sammanställning.

Önskar Ni, att affärerna skulle hålla öppet någon kväll i veckan enligt något av följande alternativ?
Procentuell fördelning.

	Hemmafruar	Förvaltningspersonal	Butikspersonal		Arbeterskor	Samtliga
			Livsmedel	Övriga		
Till kl. 19 och stänga lördagar kl. 16	22.6	45.6	6.8	22.1	50.2	34.5
Till kl. 20 och stänga lördagar kl. 15	18.7	16.5	17.9	19.5	12.3	16.4
Bättre som det är	50.8	29.6	63.0	47.0	24.6	39.0
Ej svar	7.9	8.3	12.3	11.4	12.9	10.1
Summa	100	100	100	100	100	100

Drygt 50 % uttalade sig sålunda för en ändring, medan 39 % ansågo det rådande systemet vara bättre. Omkring hälften av förvaltningspersonalen och arbeterskorna önskade den förändringen, att butikerna skulle hålla öppet till kl. 19 på fredagarna och stänga kl. 16 på lördagarna. Detta resultat bör jämföras med svaren på frågorna om olägenhet av tidig lördagsstängning. Ungefär 27 % av förvaltningspersonalen och arbeterskorna ansågo, att stängning kl. 16 på lördagarna medför olägenheter för dem. Beträffande 15-stängning på sommarlördagarna är motsvarande tal 39 % för arbeterskorna och 29 % för förvaltningspersonalen.

I fråga om *mjölkbutikernas öppethållande på söndagarna* anse 47 % av de husmödrar, som ej ha kylskåp, och 25 % av övriga husmödrar att det skulle vara en stor eller ganska stor fördel med öppna mjölkbutiker på sommaren. Skillnaden mellan de båda grupperna är betydligt mindre, när det gäller vintern.

I de tre städer, där mjölkbutikerna hållas öppna på söndagarna, uppge 54 % av de husmödrar, som ej ha kylskåp, att det skulle innebära »Stora olägenheter» eller »Ganska stora olägenheter» på sommaren, om butikerna vore stängda. Även 31 % av dem som ha kylskåp lämna detta svar. Av dessa husmödrar ange 17 %, att olägenheter föreligga även på vintern. Bland dem som ej ha kylskåp är andelen husmödrar, som avge detta svar, ungefär densamma.

Lunchstängning förekommer i samtliga städer, som ingå i undersökningen. Beträffande husmödrarnas *inställning till lunchstängningen* redovisas det största antalet svar upptagande »Stor olägenhet» och »Ganska stor olägenhet» i Uppsala (36 %), minsta antalet i Göteborg (11 %) och Stockholm (18 %). De husmödrar, som i första hand ha olägenheter av lunchstängningen, äro förvaltningspersonalen (31 % av samtliga) och butikspersonalen i andra butiker än livsmedelsbutiker (26 %). Procenttalen växla ganska avsevärt mellan olika städer.

Intresset för automater med paketerade livsmedel och konserver tycks vara ganska ringa. Av samtliga svar ange endast 14 % någon mera avsevärd fördel. I allmänhet synas arbeterskorna vara mest positivt inställda till saken. Högsta relativa antalet husmödrar, som visat intresse för införande av dylika automater, märkes i Stockholm med 18 % av samtliga tillfrågade.

Till de förvärvsarbetande ställdes en fråga om i vilken utsträckning och på vilka villkor de kunna erhålla *ledighet för större inköp* och vissa andra ärenden. När det gäller större inköp synas de anställda i andra affärer än livsmedelsbutiker ha de största möjligheterna att få ledigt utan någon motprestation. Drygt 40 % av arbeterskorna och knappt 20 % av personalen i livsmedelsbutikerna kunna få ledigt med löneavdrag. Beträffande arbeterskorna beror detta sannolikt på att de i stor utsträckning arbeta på ackord. Bland förvaltningspersonalen är det vanligare, att tiden inarbetas. Denna grupp har svårast att få ledigt för inköp. I 22 % av fallen var detta icke möjligt.

För läkarbesök kan i de flesta fall ledighet erhållas utan löneavdrag och utan att tiden behöver arbetas in. Undantag härifrån utgöra arbeterskorna, som till 51 % måste vidkännas löneavdrag. I regel kan ledighet också erhållas för tandläkarbesök, dock är det i sådana fall vanligare med löneavdrag än när det gäller läkarbesök.

På begäran av de sakkunniga ha *länsstyrelserna* till de sakkunniga inkommit med de synpunkter, som länsstyrelserna ha på frågan om revision av butikstängningslagen. En redogörelse härför återfinnes å s. 18—29 i betänkanudet.

De sakkunniga ha även berett *andra myndigheter* samt ett stort antal *organisationer* tillfälle att framföra sina önskemål beträffande butikstängningslagens framtida utformning. Vad som från olika håll anförts i de avgivna yttrandena redovisas å s. 30—61 i betänkanudet.

Behovet av butikstängningslag.

De sakkunniga. Enligt de sakkunnigas mening ha arbetstagarna inom detaljhandeln intresse av en butikstängningslagstiftning såsom en garanti mot en för dem ogynnsam förläggning av arbetstiden. Lagstiftningen borde emellertid närmast uppfattas såsom en social skyddslagstiftning till förmån för köpmännen och deras familjemedlemmar. Därjämte borde lagen betraktas såsom en näringslagstiftning med uppgift att skapa likartade konkurrensförhållanden mellan olika företag. Sammanfattningsvis uttala de sakkunniga, att det även i fortsättningen föreligger behov av en butikstängningslagstiftning med uppgift att trygga skälig fritid åt butiksinnehavarna och deras familjer, att garantera de anställda en rimligt förlagd arbetstid samt att hindra en osund konkurrens beträffande tiderna för butikernas öppethållande.

De sakkunniga anse att butikstängningslagen alltjämt bör vara en lag som angiver den yttre ram, inom vilken affärsidkarna äga rätt hålla butikerna öppna. De sakkunniga avvisa således tanken att ge lagstiftningen sådan karaktär, att den ålägger affärsidkarna skyldighet att hålla affärerna öppna vissa tider av dygnet. I detta hänseende framhålla de sakkunniga att det icke torde kunna göras gällande, att köpmännen utan bärande skäl åsidosatt allmänhetens intressen. De längre gående inskränkningar i de faktiskt tillämpade affärstiderna, vilka genomförts, torde böra ses mot bakgrunden av detaljhandelns stora personalsvårigheter ävensom varuknappheten inom flera branscher. En avsevärt förlängd affärstid skulle vidare säkerligen medföra en ökning av distributionskostnaderna, som i längden måste avspeglade sig i varupriserna. Enligt de sakkunnigas uppfattning bör det vara möjligt att genom förhandlingar mellan representanter för santliga berörda intressenter — köpmännen, de affärsanställda och allmänheten — på frivillighetens väg komma fram till de för allmänheten mera tillfredsställande affärstider, som f. n. äro praktiskt genomförbara.

Vid genomgång av den nuvarande butikstängningslagen ha de sakkunniga kommit till det resultatet att det endast behövdes vissa mindre jämkningar i lagen.

De erfarenheter, som vunnits angående den nuvarande butikstängningslagstiftningens ändamålsenlighet i stort, ge enligt de sakkunnigas uppfatt-

ning belägg för att det ej längre föreligger behov av en regelbundet återkommande översyn av denna lagstiftning. De sakkunniga föreslå därför att lagen göres permanent. Detta innebure givetvis icke, framhålla de sakkunniga, att lagen ej kunde göras till föremål för ändringar då så funnes påkallat. Det syntes emellertid icke vara nödvändigt att efter viss på förhand bestämd tid ompröva lagens bestämmelser utan att något särskilt behov härav gjort sig gällande.

Remissyttrandena. I remissyttrandena vitsordas allmänt att det även fortsättningsvis föreligger behov av en butikstängningslagstiftning. Endast *socialstyrelsen*, *länsstyrelsen i Kopparbergs län* samt *handelskammaren i Örebro* ha i detta hänseende uttalat avvikande mening. Av dessa anser *socialstyrelsen* att huvudmotiveringen för butikstängningslagens bibehållande bortfallit efter tillkomsten av den reglering av de butiksanställdas arbetstid, som skett genom 1942 års arbetstidslag för detaljhandeln. Socialstyrelsen fortsätter:

Därjämte föreligger numera föga behov av att genom en särskild lag garantera de anställda en rimligt förlagd arbetstid, enär denna fråga kan lösas genom avtal mellan parternas organisationer. Däremot kan styrelsen instämma i att butikstängningslagen alltjämt har en viss uppgift att fylla för att förhindra osund konkurrens. Emellertid kan diskuteras, om man har anledning skydda mot dylik konkurrens genom en butikstängningslag, som innebär reglering av ett flertal förhållanden med svåra gränsdragningar och därför måste innehålla en mängd detaljbestämmelser. Icke utan ett visst fog anföres butikstängningslagen som ett exempel på »Krångel-Sverige». Med hänsyn till att en butikstängningslag måste bli invecklad och detaljerad, är styrelsen närmast benägen att förorda, att denna lagstiftning slopas. Vid detta ställningstagande har styrelsen beaktat, att följden åtminstone under en övergångstid på sina håll kan bli en icke önskvärd utsträckning av affärstiden i konkurrenssyfte. Några större farhågor för en dylik utveckling på längre sikt lär man dock icke behöva hysa. Några av butikstängningslagens stadganden måste för övrigt bibehållas, bl. a. rörande vilka olika slag av varor som få säljas i kiosker och från liknande affärsställen.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län hänvisar i sitt remissyttrande till de synpunkter på frågan, som länsstyrelsen närmare utvecklat i yttrande till de sakkunniga (betänkandet s. 18—19). I sistnämnda yttrande har länsstyrelsen uttalat att butikstängningslagstiftningen utgjorde ett hinder för utvecklingen och att behov av dylik lagstiftning knappast funnes numera. Därest lagstiftningen slopades, kunde förutsättas att affärsidkarna på olika platser efter förhandlingar med kommunala myndigheter och med den köpande allmänheten, t. ex. husmodersföreningar och andra sammanslutningar, såsom fackföreningar och jordbrukarorganisationer m. fl., kunde finna en lämplig avvägning av affärstidens längd och dess förläggning på dygnet.

Handelskammaren i Örebro har framfört liknande synpunkter.

Tanken att förändra butikstängningslagens karaktär från en lag, som anger den yttre ram inom vilken butikerna få vara öppna, till en tvångslag, som ålägger affärsmännen att hålla öppet vissa tider av dygnet, har icke vunnit anslutning i något remissyttrande. I samtliga yttranden förordas sålunda att lagens nuvarande karaktär bibehålles. *Föreningen socialarbetare inom industri och affärsvärld* anser sig böra framhålla, att därest det vid de förhandlingar som förordats av de sakkunniga visade sig, att handeln icke ville tillmötesgå allmänhetens krav på butikernas öppethållande en dag i veckan någon timme längre, behovet av ett sådant öppethållande dock vore av så vitalt intresse, att ett tvångsvis genomförande av en sådan bestämmelse kunde vara berättigad.

Förslaget att göra butikstängningslagen permanent tillstyrkes av samtliga remissinstanser med undantag av *socialstyrelsen, länsstyrelserna i Örebro och Västerbottens län* samt *Sveriges kioskidkares riksförbund*.

Socialstyrelsen — som på sätt framgår av det föregående anser fortsatt behov av butikstängningslag knappast föreligga — uttalar att därest lagen skall bibehållas den liksom nu bör erhålla begränsad giltighetstid.

Länsstyrelsen i Västerbottens län anser att skälen för lagstiftningens bibehållande efter hand komme att alltmera försvagas, när bl. a. handelns organisationer genom överenskommelser kunde reglera en ur olika synpunkter lämpligt avvägd affärstid. Förslaget att göra lagstiftningen permanent vore därför ej av behovet påkallat. Lämpligen borde lagens fortsatta giltighetstid kunna begränsas till fem år. Även *länsstyrelsen i Örebro län* förordar en till fem år begränsad giltighetstid.

Departementschefen. Lagstiftning med förbud att idka handel under vissa tider av dygnet har funnits i vårt land sedan år 1909. Den nu gällande butikstängningslagen av den 29 juni 1945 har liksom sina båda närmaste föregångare treårig giltighetstid. Denna tid utgår den 31 december 1948. Därför måste vid innevarande års riksdag ståndpunkt tagas till frågan huruvida lagstiftningen skall erhålla förlängd giltighet och, om så finnes böra ske, i vad mån ändringar böra vidtagas i lagen.

När den första butikstängningslagstiftningen infördes, motiverades behovet därav främst med att det ansågs påkallat att få till stånd en reglering av den långa arbetstid, som då i vidsträckt omfattning gällde för de inom handeln anställda. Och då lagen förnyades år 1919 var det också i första hand hänsynen till de anställda, vilken åberopades såsom motivering för lagstiftningen. Vid sidan härav betonades emellertid lagstiftningens betydelse såsom ett medel att bereda butiksinnehavarna själva fritid och att mellan de olika näringsidkarna åstadkomma likartade konkurrensförhållanden. Dessa skäl för en butikstängningslag ansågos sedermera, efter det en arbetstidslag för detaljhandeln införlivats med lagstiftningen, så tungt

vägande att de motiverade ett bibehållande av en särskild butikstängningslag.

Redan i samband med att jag den 28 februari 1947 erhöll bemyndigande att tillkalla sakkunniga för att biträda vid utredning rörande revision av butikstängningslagstiftningen uttalade jag såsom min mening att det icke låte sig göra att avskaffa butikstängningslagen. Även om arbetstiden för de anställda vore reglerad i annan ordning krävde andra viktiga sociala önskemål liksom också näringspolitiska intressen att butikstängningslagen bibehölles. Jag syftade därvid särskilt på de tidigare framförda motiven för lagstiftningen, nämligen angelägenheten av att trygga skälig fritid åt butiksinnehavarna och att åstadkomma i stort sett likartade konkurrensförhållanden mellan de olika företagen.

De sakkunniga ha i sitt den 20 december 1947 framlagda betänkande såsom sin uppfattning enhälligt uttalat, att det fortfarande föreligger behov av en butikstängningslagstiftning. De sakkunniga ha vidare föreslagit att lagstiftningen göres permanent.

Den uppfattning angående butikstängningslagens behövlighet, åt vilken jag redan givit uttryck och som omfattats av de sakkunniga, har vunnit avslutning i så gott som samtliga remissyttranden. Endast några enstaka röster ha höjts för lagens avskaffande. De skäl mot lagens bibehållande som därvid anförts äro desamma som tidigare åberopats men då avvisats. Med hänsyn härtill och då läget på detta område knappast kan anses ha förändrats sedan statsmakterna senast hade att taga ställning till denna fråga, finner jag icke skäl att frångå den uppfattning i saken jag redan givit tillkänna. Jag anser alltså att en butikstängningslag bör finnas även i fortsättningen.

På de av de sakkunniga anförda skälen tillstyrker jag att butikstängningslagens giltighet i fortsättningen icke begränsas till viss tid.

Det är icke förvånande om meningarna bryta sig beträffande frågan hur butikstängningslagen lämpligen bör utformas. Vid en lagstiftning på detta område gäller det nämligen att tillgodose flera olika intressen, som kunna sägas korsa varandra i olika plan. Den köpande allmänheten har anspråk på att varudistributionen blir så god som möjligt och att inga onödiga hinder resas för butiksinköpen. Häremot stå köpmännens intresse, att icke genom förlängda butikstider åsamkas ökade uppoffringar och förhöjda kostnader, samt de anställdas krav på att erhålla en lämplig förläggning av arbetstiden. Dessutom tillkommer den vanliga handelns intresse av konkurrenskydd mot kioskhandeln, statsfinansiella skäl i fråga om tobakshandeln etc.

De olika butikstängningslagar, som hittills efterträtt varandra, ha samtliga varit så konstruerade att de angivit den yttre ram, inom vilken affärsidkarna ägt hålla butikerna öppna. De sakkunniga ha funnit denna ordning böra bestå och ha avvisat tanken att ge lagstiftningen karaktär av

tvångslag i fråga om butikernas öppethållande. Denna mening delas av mig. Liksom de sakkunniga anser jag andra vägar än tvångslagstiftningens böra beträdas när det gäller att tillgodose konsumenternas berättigade krav i detta hänseende.

I fråga om butikstängningslagens utformning i övrigt ha de sakkunniga funnit, att den nuvarande lagen i stort sett är väl avvägd och att därför endast mindre jämkningar i lagen äro påkallade. På sätt kommer att närmare framgå av det följande delas denna uppfattning av köpmännen och de anställda, och icke heller från allmänhetens synpunkt synes vara just något att erinra mot den gällande lagens form, även om de i praktiken rådande förhållandena på detta område stundom icke anses i allo tillfredsställande.

Såsom jag redan framhållit i direktiven för de sakkunniga anser jag det synnerligen angeläget att butikstängningslagen får sådan utformning att lagen icke vållar några onödiga svårigheter för konsumenterna. Utgångspunkten synes mig böra vara att bestämmelserna utformas på sådant sätt, att de medföra så få inskränkningar i allmänhetens möjligheter att bekvämt göra inköp som äro möjliga utan att andra berättigade intressen därigenom åsidosättas. Vidare bör lagen naturligen vara sådan att den lämnar utrymme för en smidig tillämpning.

Vid denna avvägning har jag i likhet med de sakkunniga funnit att några mera omfattande lagändringar icke behöva vidtagas. I fortsättningen kommer jag att närmare ingå på de olika problem som här möta.

Lagens tillämpningsområde.

De sakkunniga. De nuvarande bestämmelserna i butikstängningslagen angående lagens tillämpningsområde synas de sakkunniga i stort sett ändamålsenliga, och endast i fråga om försäljningen av motor- eller smörjoljor samt automatförsäljningen ha de sakkunniga ansett jämkningar påkallade.

De sakkunniga ha sålunda icke ansett sig kunna förorda någon sådan ändring av den under 2 § 1) upptagna undantagsbestämmelsen, att där avsedda serveringslokaler skola få lov att försälja även tobaksvaror till försändning eller avhämtning. Till motivering av sin ståndpunkt härutinnan anföra de sakkunniga bl. a. följande:

De sakkunniga äro medvetna om att förevarande bestämmelse icke omfattas med förståelse av stora delar av allmänheten. Det skulle emellertid kunna leda till betydande avbräck för den normala tobakshandeln om ifrågavarande näringsställen finge rätt att fritt försälja tobak utom vanlig affärstid. Redan ur allmänna rättvisesynpunkter synes det därför icke kunna förordas att utvidga det ifrågavarande undantagets räckvidd. Härtill kommer, att den rationalisering och sanering av tobakshandeln, som genomförts med stöd av den särskilda tobaksmonopollagstiftningen, skulle

i icke obetydlig grad motarbetas, därest serveringsställen finge tillhandahålla allmänheten tobak till avhämtning. Allmänhetens nuvarande svårigheter att inköpa tobak utom vanlig affärstid torde vidare komma att betydligt minskas, därest såsom de sakkunniga föreslå automatförsäljning av tobaksvaror blir tillåten och verkligen kommer till stånd.

Såsom framgår av redogörelsen för gällande bestämmelser undantagas enligt 2 § 3) från lagens tillämpning försäljning av motor- eller smörjoljor eller andra för framförande av motorfordon nödvändiga varor, såframt försäljningen sker från upplagsställe, där andra varor ej saluföras. Med anledning av vissa från bensinhandlarhåll påtalade missförhållanden i fråga om den jourtjänst, som f. n. på frivillighetens väg genomförts inom bensinhandeln, ha de sakkunniga funnit, att en reglering i lag bör ske av ifrågavarande utminuteringsställens öppethållande. Enligt de sakkunnigas mening bör det sålunda göras möjligt för länsstyrelse att fastställa en jourtjänstlista och i samband därmed föreskriva, att ortens utminuteringsställen äga hålla öppet allenast i enlighet med den av länsstyrelsen godkända jourtjänstplanen. En dylik lagligt reglerad jourtjänst syntes böra införas så snart det stora flertalet handlande inom branschen på viss ort vore intresserade av en dylik ordning och villiga att medverka därtill på sådant sätt, att allmänhetens behov bleve skäligen tillgodosett. En nödvändig förutsättning för ett jourssystem borde vara, att ett tillräckligt antal näringsidkare inom orten förbundet sig att hålla försäljningen öppen för allmänheten i enlighet med den av länsstyrelsen fastställda turordningen. De sakkunniga anföra vidare:

För möjliggörande av den här förordade lagliga regleringen av ett jourssystem inom drivmedelsbranschen föreslå de sakkunniga, att punkt 3) i 2 § butikstängningslagen skall utgå och att paragrafen i stället skall kompletteras med ett andra moment av följande innehåll. Beträffande försäljning av motor- eller smörjoljor eller andra för framförande av motorfordon nödvändiga varor skall, såframt försäljningen sker från upplagsställe, där andra varor ej saluföras, i stället för bestämmelserna i 4—12 §§ gälla, att länsstyrelsen efter framställning av sådan försäljare för viss ort äger förordna att dylikt försäljningsställe icke må hållas öppet å andra tider än som angivas i viss, av länsstyrelsen fastställd turordning. Såsom förutsättning för dylikt förordnande kräves dock, att tillräckligt antal distributörer förbundet sig att följa turordningen. Ett åsidosättande av en dylik förbindelse har icke förenats med någon straffpåföljd, men om förbindelsen i någon mera väsentlig omfattning åsidosattes, bör det föranleda, att förordnandet av länsstyrelsen återkallas eller eventuellt ändras. Vid fastställande av turordning skall hänsyn tagas såväl till en rättvis fördelning av öppethållningstiderna mellan olika näringsidkare som till allmänhetens intresse av att under största möjliga del av dygnet äga tillgång till dylik försäljning. Förordnande, som meddelats enligt detta moment, må förbindas med de villkor, som finnas påkallade, och kan, när skäl därtill äro, återkallas eller ändras. I den föreslagna lagtexten har vidare insatts ett stadgande om att försäljning, varom här är fråga, är undantagen från

denna lags tillämpning, därest förordnande om jourtjänst icke meddelats. Detta följer visserligen redan av det inledande stadgandet, som utesluter tillämpning av 4—12 §§ å försäljning av detta slag, men för tydlighetens skull har detta förhållande ansetts böra ytterligare markeras.

Beträffande *automatförsäljningen* föreslå de sakkunniga, att butikstängningslagen icke vidare skall lägga hinder i vägen för försäljning från automatapparater av andra varor än konfektyrer i förpackning och färsk frukt. Enligt de sakkunnigas mening är den enligt 2 § 6) i butikstängningslagen f. n. gällande begränsningen av automathandeln olycklig ur varudistributionssynpunkt. Ur sanitära synpunkter torde farorna av en utvidgad automathandel ha väsentligt minskats genom den ökade omfattning, i vilken detaljhandeln kan uppvisa lämpliga hygieniska förpackningar för olika varuslag. Det torde också kunna förväntas, att en utvidgning av automathandeln komme att medföra, att emballageindustrin toge särskild hänsyn till de krav, som måste ställas på förekommande förpackningar med hänsyn till deras användning inom denna form av varudistribution. Enligt vad de sakkunniga inhämtat syntes automatapparaternas konstruktion undan för undan ha förbättrats. De moderna automattyperna erbjöde ökat skydd mot varornas försämring eller förstöring på grund av väderleks- och temperaturväxlingar. Apparaternas konstruktion hade också förbättrats därutinnan, att det numera mötte större svårigheter än förr att tillägna sig i automater förvarade varor genom inläggande av plåtbitar eller dylikt i stället för mynt.

De sakkunniga fortsätta:

Av särskilt intresse är en ny typ av automater, vilken ännu icke kommit till användning i Sverige men som kan väntas vinna insteg här inom den närmaste tiden, och av vilken ett exemplar demonstrerats för de sakkunniga. I den nya automattypen förvaras varorna inne i själva affärslokalen, antingen i skyltfönstret eller innanför butiksdörren. Kunden däremot befinner sig utanför butiken och ser varorna genom skyltfönstret eller rutan å butiksdörren. Sedan kunden lagt in det angivna beloppet i den därför avsedda myntöppningen, slussas varan ut till honom från de i affären placerade varustaplarna. Automaten kan, om så önskas, förses med en växlingskassa, som gör det möjligt att sälja även sådana varor, vilkas pris icke motsvarar förekommande myntvalörer. En automat av den här omnämnda konstruktionen erbjuder påtagliga fördelar i förhållande till de nu allmänt förekommande automattyperna. Då varorna förvaras inne i butiken, äro de skyddade mot väderleks- och temperaturväxlingar. Vidare torde den nya automattypen komma att bliva mindre utsatt för inbrottsförsök, enär brottslingen i dessa fall måste krossa rutan i skyltfönstret eller butiksdörren. Det blir sålunda i detta fall knappast någon skillnad mot ett verkligt butiksinbrott.

De sakkunniga framhålla, att mot en ökad automathandel ansetts tala därmed förenade moraliska och sociala vådor särskilt för det uppväxande släktet. Enligt de uppgifter, som de sakkunniga inhämtat från olika polis-

myndigheter, spelade dock tillgreppen ur automater en underordnad roll i jämförelse med andra tillgreppsbrott, och detta även om man särskilt granskade siffrorna för åldersgrupperna under 18 år. Det kunde vidare framhållas, att de tekniska framsteg, som gjorts i fråga om automaternas konstruktion, sannolikt komme att motverka automatinbrotten. Farorna för ungdomen syntes under sådana förhållanden icke vara så stora, att de borde få förhindra en rationalisering av varudistributionen, som kunde medföra fördelar för folkhushållningen under den nu rådande arbetskraftsbristen och som ur sanitära och liknande synpunkter utan fara syntes kunna genomföras.

Enligt de sakkunnigas mening är det icke lämpligt att i lagen angiva vilka varuslag som skola få försäljas från automat. De avsedda automatapparaternas konstruktion syntes böra tillmätas avgörande betydelse för frågan vilka varuslag som skulle få försäljas genom desamma. De sakkunniga förorda därför, att det överlämnas till lämplig myndighet, förslagsvis arbetsrådet, att avgöra i vilken utsträckning olika automatyper skola få användas inom varudistributionen utom vanlig affärstid. Vid avgörandet av huruvida en viss automattyp skall godkännas och för vilka varuslag den i så fall skall få komma till användning borde arbetsrådet taga hänsyn till såväl sanitära synpunkter som till angelägenheten av att automatens konstruktion erbjuder godtagbart skydd både mot användande av falska mynt eller dylikt och mot inbrott. De sakkunniga anföra vidare:

Frågan vem som skall få uppsätta varuautomat och var sådan automat skall få placeras synes fortfarande böra få den lösningen, att automatapparat för försäljning utom vanlig affärstid blott må uppsättas invid eller i närheten av butik, där ifrågavarande varuslag saluhållas. Alltjämt synes böra krävas att automatapparaten handhaves av butiksinnehavaren. Vidare synes automat liksom nu böra få uppsättas i järnvägs väntsal eller inom annan huvudsakligen för de resande avsedd del av järnvägsstationsområde. Med butik förstå de sakkunniga varje försäljningsställe, där detaljhandel idkas. Butikstängningslagstiftningen bör sålunda enligt de sakkunnigas uppfattning icke lägga hinder i vägen för att även kiosker och liknande försäljningsställen uppsätta varuautomater. I regel torde emellertid kioskidkare, som erhållit rätt till utsträckt affärstid (kvällar och söndagar), icke ha något större intresse av att idka försäljning genom automat.

Beträffande den speciella frågan vilka handlande som skola få försälja tobaksvaror från automat anse de sakkunniga, att det bör ankomma på tobaksmonopolet att avgöra, huruvida näringsidkare, som erhållit återförsäljarrättighet beträffande tobaksvaror, skall få försälja tobak även från automat. Detta kunde ske genom att uppställa villkor för rätten till återförsäljarrabatt. Att i butikstängningslagen stadga straff för den, som från automat av godkänd typ säljer tobaksvaror på utsträckt tid utan tillstånd av monopolutövaren, syntes sålunda icke vara påkallat. Risken för tobaksförsäljningsrättens indragande torde vara tillräcklig sanktion.

Under åberopande av det anförda föreslå de sakkunniga, att det i 2 § 6) angivna undantaget från butikstängningslagens tillämpningsområde utvidgas till att omfatta all försäljning från automatapparat, som bedrivs i anslutning till butik, där samma slags varor saluföras, eller i järnvägs väntsal eller inom annan huvudsakligen för de resande avsedd del av järnvägs stationsområde, under förutsättning att automatapparaten är av typ, som blivit av arbetsrådet godkänd för försäljning av varor av ifrågavarande slag. Att försäljning från automatapparat skall bedrivas i anslutning till butik innebär dels att automaten skall vara uppsatt i närheten av butiken och dels att apparaten skall handhas av butiksinnehavaren.

Det må anmärkas, att *experten Backe* anser sig av sociala skäl böra ifrågasätta lämpligheten av att införa en efter hand alltmera allmänt spridd automathandel med tobaksvaror.

De sakkunniga avvisa ett från bokhandlare- och författarhåll framfört önskemål att s. k. b o k a f t n a r skulle få hållas i bokhandelsaffärerna utom vanlig affärstid, därvid författare eller andra skulle hålla uppläsningar ur utkomna böcker eller ge de besökande en orientering angående aktuella boknyheter. Vissa skäl syntes de sakkunniga tala för att dylika ur allmänt kulturell synpunkt värdefulla bokaftnar undantagas från butikstängningslagens tillämpningsområde. De sakkunniga anse emellertid, att ett särskilt undantagsstadgande för detta fall skulle kunna föranleda krav från andra branscher på rätt att under mer eller mindre jämförliga former få demonstrera sina varor eller lokaler utom vanlig affärstid. En dylik tendens borde enligt de sakkunnigas mening icke befrämjas.

Remissyttrandena. De frågor rörande butikstängningslagens tillämpningsområde, som i remissyttrandena tilldragit sig särskild uppmärksamhet, avse försäljning av tobaksvaror från kaféer o. d., försäljning av motor- eller smörjolja samt automatförsäljning.

Vad först angår frågan huruvida den under 2 § 1) upptagna undantagsbestämmelsen skall utsträckas att avse även tobak eller med andra ord huruvida serveringsställen skola äga fritt tillhanda hålla allmänheten tobak till avhämtning har kommitténs förslag att bibehålla nuvarande regler oförändrade tillstyrkts i flertalet yttranden.

Kritiska anmärkningar mot förslaget i denna del ha endast framkommit i de yttranden som angivits av *arbetsrådet*, *länsstyrelserna i Kopparbergs och Västerbottens län*, *Sveriges kioskidkares riksförbund* samt *Sveriges konditorförening*. I dessa yttranden förordas att undantagsbestämmelsen i 2 § 1) får omfatta även tobak.

Arbetsrådet framhåller att det i ej ringa utsträckning förekomme, att kaféer och restauranger tjänstgjorde såsom reservinköpsställen för tobak.

Den som händelsevis saknade tobaksvaror kunde f. n. utan påföljd för näringsställets innehavare tillhandla sig sådana genom att beställa en läskedryck eller en kopp kaffe. Genom att varusortimentet i 2 § 1) kompletterades med tobak skulle i stort sett icke uppkomma någon annan förändring i nuvarande förhållanden än att allmänheten skulle slippa fördyra tobaksinköpet med utgifter för läskedrycker etc.

Länsstyrelserna i Kopparbergs och Västerbottens län uttala att den nuvarande regeln medfört stor irritation och att den allmänt kringginges.

Sveriges kioskidkares riksförbund anser att det nuvarande förbudet för näringsställen att å utsträckt tid försälja tobak till avhämtning saknade varje stöd i det allmänna rättsmedvetandet och att förbudet därför icke borde bibehållas.

Sveriges konditorförening understryker den starka press från allmänhetens sida, som företagare med serveringsrörelse utsätts för, och fortsätter:

Vi förstå fullväl de rättvisesynpunkter som tobakshandlarna för sin del åberopa, och vi ha givit dem odelat rätt. Vi anse dock att dessa invändningar väsentligt minskat i bärighet sedan de sakkunniga föreslagit automathandel för tobaksförsäljning. Det förefaller oss snarare som om rättvisan i så fall skulle bjuda, att sådana affärsrörelser som kommer att sakna möjligheter enligt den föreslagna lagen att sätta upp tobaksautomater men ändå i viss utsträckning sälja tobaksvaror, t. ex. konditorier med serveringsrörelser, skulle komma i ett mindre gynnat läge, då tobaksförsäljningen från automater kan pågå dygnet runt. I varje fall är det vår övertygelse att pressen från allmänhetens sida kommer att öka än mera, då automathandeln kommer i gång, ty därigenom kommer allmänhetens känsla av att tobaksinköpen skulle vara begränsade av vissa klockslag att helt bortfalla. Vi föreställa oss att det inom landet existerar flera tobakshandlare än serveringskonditorier, vilka alla genom automathandel kunna förse sina kunder och allmänheten dygnet runt med tobaksvaror, något som ju är fullständigt uteslutet för serveringskonditorierna. Rättvisesynpunkterna framstå därför numera enligt vår åsikt omvända, varför vi få framföra som vårt önskemål att tobaksförsäljning måtte tillåtas i serveringskonditorier även för avhämtning eller att åtminstone samma möjligheter öppnas för dessa företag att erhålla tillstånd till automatförsäljning.

De sakkunnigas förslag att butikstängningslagen skall öppna möjlighet för en reglerad jourtjänst för försäljning av motor- eller smörjolja m. m. har — under hänvisning till de synpunkter som de sakkunniga lagt på denna fråga — i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *kommerskollegium* och *samtliga handelskammare utom handelskammaren i Gävle, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Gotlands, Kristianstads, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Örebro, Västmanlands, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län, Svenska stadsförbundet, Tjänstemännens centralorganisation, Sveriges automobilhandlarförbund,*

Bilverkstädernas riksförbund samt Svenska Petroleum Aktiebolaget Standard.

I flera av dessa yttranden ha emellertid vissa anmärkningar framförts mot förslaget utformning. Enligt vad *länsstyrelserna i Malmöhus* och *Värmlands län* framhålla är det sålunda nödvändigt, att länsstyrelses beslut om jourssystem förbindes med straffansvar eller annan påföljd för den som åsidosätter den fastställda turordningen. *Länsstyrelsen i Södermanlands län* anser att i stad magistrat resp. kommunalborgmästare bör fastställa turordningen, medan *länsstyrelsen i Älvsborgs län* uttalar sig för att polischefen är mest lämpad därför.

Överståthållarämbetet samt *länsstyrelserna i Älvsborgs* och *Värmlands län* ha förklarat sig icke vilja motsätta sig förslaget i denna del men ansett att detsamma ej skulle få någon nämnvärd praktisk betydelse eller innebära någon förbättring av förhållandena på detta område.

Förslaget har avstyrkts av *socialstyrelsen, arbetsrådet* (majoriteten), *länsstyrelserna i Kronobergs, Blekinge, Hallands* och *Kopparbergs län, handelskammaren i Gävle, Svenska landskommunernas förbund, Kungl. automobilklubben, Motormännens riksförbund, Svenska Gulf Oil Company Aktiebolag, Sveriges oljekonsumenters riksförbund* samt *Stockholms garageägares och bensindistributörers förening.*

Såsom skäl för att förslaget avstyrkts framhålles att det icke föreligger behov av en dylik reglering. Det bleve svårt att utarbeta rättvisa och lämpliga turordningar. Den i turlistorna upptagna regleringen av tiderna för öppethållande måste bli schematisk och osmidig; och möjligheter saknades att på ett enkelt sätt anpassa tiderna efter det växlande behovet. Försäljare, som från början icke anslutit sig till jourtjänsten, skulle måhända icke rätta sig efter den av länsstyrelsen fastställda turordningen. Detta kunde i sin tur medföra att övriga av konkurrenshänsyn också åsidosatte turordningen. Då någon påföljd icke vore förknippad därmed uppstode fara för att respekten undergrävdes för den beslutande myndigheten.

Arbetsrådet framhåller att på butikstängningslagens område mycket starka skäl borde föreligga för att ersätta en klar och lättillämpad undantagsbestämmelse med en mer eller mindre tungrodd regleringsapparat. Vidare anför arbetsrådet bl. a.:

Hur skall förfaras därest inom en ort fastställts viss turlista för jourtjänst och en person önskar öppna en ny bensinstation? Butikstängningslagen lägger icke hinder i vägen för honom att uppföra en anläggning för utminuterung, men den egendomliga situationen uppstår, att han icke under någon tid på dygnet, ej ens under den vanliga affärstiden, får sälja bensin. (Om han kombinerar utminuterungen av bensin med försäljning av andra varor, får han däremot hålla öppet åtminstone under vanlig butikstid.) Förfarandet blir väl det, att personen i fråga får göra framställning hos länsstyrelsen om sådan ändring i turlistan, att han får sig tilldelade vissa tider för öppethållande. Den omständigheten, att det är vanskligt att i för-

väg beräkna vilka tider som komma att medgivas, torde komma att verka som ett starkt återhållande moment för en person, som ämnar öppna bensinstation och icke kan eller vill träffa överenskommelse med redan befintliga bensinhandlare på orten. Risk föreligger att en maskerad nyetable-ringskontroll införes lagstiftningsvägen.

Kungl. automobilklubben är av den uppfattningen, att frågan om bensinstationernas öppethållande utan olägenhet och på ett för bilismen mera tillfredsställande sätt borde utan normerande lagbestämmelser kunna lösas genom överenskommelser mellan oljebolagen och deras representanter. Samma ståndpunkt intages av *Motormännens riksförbund*.

Sveriges oljekonsumenters riksförbund framhåller bl. a. att en hel del bilägare och trafikföretag vore beroende av en kredit som möjliggjorde varuuttagens sammanförande på fakturor, t. ex. per kalendermånad. Om en förbrukare av denna kategori ej kunde använda sig av den leverantör med vilken han träffat kreditavtal, måste besvärliga konsekvenser uppstå för honom.

Den föreslagna utvidgningen av automathandeln har vunnit så gott som allmänt gillande. Den i ärendet företagna utredningen anses visa att olägenheter ur social och hygienisk synpunkt icke lägga hinder i vägen mot förslagets genomförande. I ett flertal yttranden framhålls emellertid, att man icke bör överskatta betydelsen av den föreslagna reformen med hänsyn till svårigheten att överblicka i vilken omfattning automathandeln kan komma att utvecklas i praktiken. Därvid pekas bl. a. på att det kan dröja avsevärd tid innan automater äro i mera allmänt bruk med hänsyn till den brist som råder på arbetskraft och material och på grund av att apparatanskaffningen är relativt kapitalkrävande.

Socialstyrelsen erinrar i sitt yttrande att styrelsen tidigare intagit en mycket restriktiv hållning i fråga om automathandeln och ur barnavårdens och ungdomsskyddets synpunkt påyrkat förbud mot all sådan försäljning. Med hänsyn till utvecklingen under senare år funne emellertid styrelsen nu anledning att revidera sin uppfattning. Även om de frestelser, för vilka barn och ungdom utsattes genom automathandeln, alltjämt gjorde frågan tveksam, ansåge sig styrelsen därför med hänsyn till de uppenbara fördelarna ur varudistributionssynpunkt icke böra motsätta sig en utvidgning av automathandeln i enlighet med de sakkunnigas förslag.

Statens tobaksnämnd anser att de sakkunniga anfört övertygande skäl för att den hittillsvarande negativa inställningen till automathandeln med tobaksvaror bör övergivas. Sådan handel kunde bli till avsevärd fördel för konsumenterna. Att trots detta resa hinder mot denna försäljningsform med hänsyn till befarade sociala vådor eller andra olägenheter kunde enligt nämndens mening icke längre anses motiverat. Vid detta bedömande hade nämnden särskilt beaktat vad de sakkunniga anfört rörande de tekniska framstegen i fråga om automaternas konstruktion.

Kooperativa förbundet förklarar sig vara av den uppfattningen, att konstlade hinder icke böra resas mot de möjligheter, som den moderna tekniken ger att genom enklare utlämningsmetoder underlätta arbetet för de butiksanställda och göra varorna snabbare tillgängliga för den köpande allmänheten. Förbundet tillstyrkte därför på det livligaste förslaget om fri försäljning från automat.

Förslaget i denna del avstyrkes av *länsstyrelserna i Uppsala och Skaraborgs län* samt *Sveriges korvhandlareförbund* varjämte *Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund* — som är positivt inställd till automathandeln som sådan — avstyrker att automathandel med tobaksvaror kommer till stånd.

Länsstyrelsen i Uppsala län framhåller att förslaget att frige automatförsäljningen ingiver betänkligheter med hänsyn till bl. a. den lockelse en utvidgad automathandel, tillgänglig hela dygnet, otvivelaktigt komme att utöva på barn och ungdom. Även om andra omständigheter hänförande sig till den obestriddiga nyttan av bekväm tillgång till varor under tid, då affärerna måste stänga tidigare än som kunde anses lämpligt nr den köpande allmänhetens synpunkt, talade för att dylik handel möjliggjordes i ökad omfattning, funne länsstyrelsen dock de sociala synpunkterna överväga så starkt, att länsstyrelsen icke kunde biträda förslaget i denna del.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län befarar att en ökad ungdomsbrottslighet uppkommer, därest för ungdom begärliga varor, t. ex. tobaksvaror, komma att tillhandahållas i automater. Allmänhetens valfrihet och möjlighet att före köpet bedöma varans kvalitet vore vidare mindre vid automathandel än vid butikshandel. Då länsstyrelsen dessutom hyste tvekan om huruvida behov för den stora allmänheten verkligen föreläge att efter den vanliga affärstiden inköpa varor av alla slag från automater, vore länsstyrelsen icke beredd att tillstyrka förslaget härutinnan.

Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund motiverar sitt avstyrkande i fråga om automathandel med tobak med att tobaksvaror utöva en alldeles särskilt stor lockelse för minderåriga.

De av de sakkunniga föreslagna villkoren för automathandelns frigivande ha genomgående lämnats utan erinran. *Överståthållarämbetet* anser sig emellertid beträffande arbetsrådets prövning och godkännande av automattyper böra understryka de sakkunnigas uttalande om angelägenheten av att konstruktionen erbjuder ett godtagbart skydd mot inbrott och mot användande av falska mynt o. d. Lösning av denna fråga är enligt ämbetets mening av stor betydelse icke blott ur allmän ordningssynpunkt utan även ur synpunkten av reformens praktiska genomförbarhet överhuvud, i så måtto att den torde komma att i hög grad inverka på affärsmännens benägenhet att vilja åtaga sig de ekonomiska risker, som äro förenade med anskaffandet av nya automatapparater.

Enligt den mening, som uttalas av *Stockholms handelskammare*, är den föreslagna begränsningen av automathandeln att gälla försäljning endast från sådana automater, som drivas i anslutning till butik där samma slags varor saluföras, lämplig. Den möjliggjorde nämligen övervakning av automaterna från affärsidkarnas sida samt torde därjämte, med hänsyn till att automathandeln närmast bleve att betrakta som en gren av en detaljhandelsverksamhet, göra dem angelägna att i automaterna föra endast förstklassiga varor.

I en del remissyttranden ha dock vissa anmärkningar framställts mot det sätt på vilket de sakkunniga tänkt sig automathandeln ordnad.

Arbetsrådet finner det lämpligt att automatapparaterna underkastas typgranskning och har intet att erinra mot att denna granskning överlämnas till rådet. *Arbetsrådet* fortsätter:

Däremot ställer sig *arbetsrådet* mycket tveksamt till att ifrågavarande granskning, såsom de sakkunniga synas förutsätta, även skall utmynna i ett godkännande av vilka varor som få saluföras i automaterna. Två vägar synas här möjliga, vilka båda leda till praktiska svårigheter. Det ena alternativet är att *arbetsrådet* positivt bestämmer, att endast vissa angivna varor få försälas. Då det blir fråga om en typgranskning av automater, som kunna användas för de mest skilda varuslag, blir det givetvis ytterligt svårt att bestämma varuslaget så, att det täcker alla tänkbara fall. Utvecklingen kan lätteligen gå i den riktningen, att *arbetsrådet* får mottaga ett icke ringa antal måhända berättigade ansökningar om utvidgning av varusortimentet. Härigenom skulle *arbetsrådet* fungera som ett slags tillståndsmyndighet, vilket knappast skulle överensstämma med förevarande stadgandes karaktär av undantagsbestämmelse. Det andra alternativet är att *arbetsrådet* negativt bestämmer, att vissa angivna varor icke få saluföras i automaten. Det är självfallet, att de praktiska svårigheterna med en sådan lösning icke bli mindre. Om en vara icke har utslutits av *arbetsrådet*, har en apparatägare anledning utgå ifrån att han är berättigad att saluföra den, även om detta i det särskilda fallet skulle vara olämpligt. Då det främst är sanitära synpunkter som göra sig gällande vid avgörandet av frågan, huruvida en vara skall få försälas eller ej, synes det lämpligast, att någon förhandsgranskning av varusortimentet icke kommer till stånd utan att vederbörande hälsovårdsmyndighet — liksom fallet är i fråga om annan handel — får ingripa i förekommande fall. — Skulle det anses, att typgranskningen bör omfatta även varusortimentet, synes hela granskningen böra överlämnas till annan myndighet än *arbetsrådet*, förslagsvis till medicinalstyrelsen. Det kan ifrågasättas huruvida icke ur hygienisk synpunkt bör göras den allmänna inskränkningen i varusortimentet, att detta endast får utgöras av varor i förpackning eller i plomberade kärl. *Arbetsrådet* har emellertid ej tillräcklig erfarenhet för att kunna bedöma lämpligheten av en dylik begränsning.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län anser att annat kontrollorgan än *arbetsrådet* bör väljas, då det här icke längre är fråga om tillämpning av en lagstiftning till skydd för de inom handeln anställda utan om formerna för handelns utövande. Enligt länsstyrelsens mening är det naturligare att t. ex. kommerskollegium göres till instans i hithörande ärenden.

Kooperativa förbundet anser det av praktiska skäl lämpligt att uppgiften att godkänna automattyperna överlåtes till en institution som förfogar över teknisk sakkunskap, t. ex. ingenjörsvetenskapsakademien, statens provningsanstalt eller mynt- och justeringsverket. Enligt de sakkunnigas mening vore det nämligen endast automatapparaternas konstruktion, som skulle tillmätas avgörande betydelse för frågan om vilka varuslag som skulle få försäljas genom automat, och icke den omständigheten huruvida den ena eller den andra varan skulle anses lämplig för dylik försäljning. Prövningen av de olika automattyperna komme alltså att ske ur bl. a. sådana synpunkter som säkerhet gentemot kunden, säkerhet emot inbrott, säkerhet emot att i automaten inlagd vara där bevarades på ett tillfredsställande sätt och att automatapparaten ur hygienisk synpunkt i övrigt fyllde rimliga anspråk.

Beträffande spørsmålet var en automat skall få placeras och vem som skall få uppsätta den avvisar *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* ett av polismästaren i Göteborg framfört förslag att göra automaternas placering beroende av polismyndighets medgivande. En utplacering efter rent polisliära synpunkter torde varken skapa likartade konkurrensförhållanden köpmännen emellan eller tillgodose allmänhetens behov. Det borde överlåtas på köpmännen själva att pröva denna distributionsform. Häri komme säkerligen också att ingå ett bedömande av inbrottsriskerna, därvid råd och anvisningar kunde inhämtas av polismyndigheten.

Länsstyrelsen i Västmanlands län anser det böra direkt utsägas att försäljningen från automat skulle handhavas av butiksinnehavaren.

Länsstyrelsen i Kristianstads län framhåller att mjölkförsäljning genom automat alltid borde få äga rum från mejeri eller annat förvaringsställe för mjölk, även om automaten ej uppsattes invid eller i närheten av butik där mjölk saluhölles.

Aktiebolaget Svenska pressbyrån uttalar att enligt förslaget automaterna skulle få sättas upp i samband med blott ett slag av trafikinrättning, nämligen järnväg. Bolaget kunde icke finna, att det i förevarande hänseende funnes anledning att diskriminera de stationer för trafik av annat slag som nu nämndes i 11 § 3 mom. 4), utan ansåge att dessa borde likställas med järnvägsstation och detta utan nu gällande villkor att det i vissa fall skulle vara fråga om station för mer betydande trafik.

Vad särskilt angår automatförsäljningen av tobaksvaror anser *statens tobaksnämnd* i likhet med de sakkunniga att det bör ankomma på tobaksmonopolets utövare att avgöra huruvida näringsidkare, som antagits till återförsäljare av tobaksvaror, skall få sälja dylika varor även från automat. Nämnden anför vidare:

Frågan, vilka kategorier av monopolbolagets återförsäljare som borde erhålla tillstånd till automathandel med tobaksvaror, berördes av nämnden i ett till de sakkunniga under utredningsarbetets gång avgivet yttrande.

Nämnden förklarade sig därvid utgå från att i städer och stadsliknande samhällen, där specialtobakshandlare förekomme, automatförsäljningen i regel borde förbehållas dessa, något som uppenbarligen skulle bäst motsvara syftet med 1943 års monopollagstiftning. Med avseende å platser, där specialtobaksaffärer ej finnes, kvarstode emellertid problemet, efter vilka grunder ansökningar om rätt till automathandel med tobaksvaror skulle prövas.

De sakkunniga ha, såvitt nämnden kunnat finna, icke uttryckligen tagit ställning till sist berörda spørsmål. De sakkunnigas mening synes dock vara, att icke heller automatförsäljning av tobaksvaror bör medgivas på sätt som strider mot syftet med 1943 års lag. Emellertid torde det vara nödvändigt att erhålla mera preciserade direktiv. Godkännes de sakkunnigas av nämnden biträdda förslag, att rätt till automathandel med tobaksvaror skall efter ansökan meddelas av monopolbolaget, bör enligt nämndens uppfattning samråd med nämnden ske i dessa ärenden i samma utsträckning som hittills skett i andra distributionsfrågor, d. v. s. då ansökningen avser rätt till försäljning i stad eller stadsliknande samhälle. Även om specialtobakshandeln icke heller i dylika samhällen rimligen kan göra anspråk på fullständig ensamrätt till automathandel med tobaksvaror — sådan handel kan t. ex. böra medgivas i anslutning till diverseaffärer eller kiosker i ytterområden med villabebyggelse inom en stad — vidhåller dock nämnden sin uppfattning att denna handel i städer och stadsliknande samhällen huvudsakligen bör förbehållas specialtobakshandelns utövare. Ett annat bedömande kan dock föranledas därav, att specialtobakshandlarna inom en stadsdel visat sig ointresserade av att anskaffa automater eller sköta dem på ett ur allmänhetens synpunkt tillfredsställande sätt. Men om samtliga kioskidkare som sälja tobaksvaror eller rent av samtliga monopolbolagets inemot 20 000 återförsäljare skulle erhålla rätt att sätta upp tobaksautomater, då skulle man otvivelaktigt i och med automathandelns införande ha gjort tobakshandlarkåren en verklig otjänst och ha handlat i direkt strid med monopollagens syfte.

Tobaksnämnden finner den föreslagna avfattningen av 2 § 5) mindre lycklig, då man nämligen av stadgandet lätt kunde få den föreställningen, att automathandeln med tobaksvaror vore fullständigt fri, blott den bedreves i anslutning till butiksförsäljning av sådana varor och med begagnande av godkänd typ av automat. De sakkunnigas uppfattning, att man skulle kunna undvara ansvarsbestämmelse i butikstängningslagen för den som från automat av godkänd typ sålde tobaksvaror utan tillstånd av tobaksmonopolets utövare, kunde nämnden heller icke dela. I 1914 års monopolförordning stadgades, att »handeln med tobaksvaror är fri». Av denna anledning ansåge man sig icke böra vidtaga åtgärder för att förhindra fortsättandet av en tobaksförsäljning, som påbörjats före den nuvarande monopollagens ikraftträdande, d. v. s. före den 1 juli 1943. Sådan försäljning grundades icke sällan på inköp av tobaksvaror i andra hand. Om nu den, som på vanlig affärstid dreve sådan andrahandsförsäljning, skulle utan tillstånd av monopolbolaget uppsätta en tobaksautomat för försäljning under kvällar och söndagar hade han icke handlat i strid med det föreslagna stadgandet i 2 § 5) butikstängningslagen. Någon inköpsrätt hos

monopolbolaget, som skulle kunna indragas, hade han aldrig haft. Nämnden funne på grund härav nödvändigt, att man i butikstängningslagen *dels* erinrade därom, att automathandel med tobaksvaror förutsatte särskilt tillstånd av tobaksmonopolets utövare, *dels ock* stadgade bötesansvar för den som sålde tobaksvaror från automat utan sådant tillstånd.

De av tobaksnämnden framförda synpunkterna delas helt av *Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet* och *Tobakshandlarnas riksförbund*. *Länsstyrelsen i Stockholms län* instämmer i vad tobaksnämnden erinrat mot den föreslagna avfattningen av 2 § 5).

Kooperativa förbundet däremot anser att alla näringsidkare, som erhållit återförsäljarrättighet till tobaksvaror, även böra äga försälja tobak genom automat. Handlare som innehade tobaksrättighet borde alltså själv få avgöra om han skulle skaffa sig automat för att sälja tobak.

Aktiebolaget Svenska pressbyrån förklarar att varje återförsäljare, butik eller kiosk, borde ha samma rätt att sätta upp tobaksautomat.

Sveriges köpmannaförbund anser lämplighetsskäl tala för att av tobaksmonopolet antagna återförsäljare i den mån de tillika äro diversehandlare berättigas till automatförsäljning av tobaksvaror i städers och stadslänkande samhällens ytterområden och även i tätbebyggda samhällen, där specialtobakshandel ej finnes.

Sveriges speceri- och lanthandlareförbund framhålla att rätten att uppsätta tobaksautomat i princip bör tillkomma varje butiksinnehavare, som i egenskap av återförsäljare för tobaksmonopolet har en betydande tobaksförsäljning.

Järnvägsstyrelsen påyrkar att tobaksautomater skola få uppsättas vid järnvägsstationerna och där belägna kiosker och restauranger utan särskild tillståndsgivning av tobaksmonopolet. I annat fall skulle det nuvarande ganska omfattande ansöknings- och remissförfarandet i fråga om försäljningstillstånd på järnvägsstationerna komma att än mera utvidgas.

I fråga om övriga spörsmål, som angå lagens tillämpningsområde, uttalar sig *socialstyrelsen* för att bokaftnar och annan demonstration av varor medtagas bland de i 2 § angivna undantagen. Enligt styrelsens mening bör såsom huvudregel gälla, att lagen endast bör omfatta sådana fall, där det finnes större intressen att bevaka. Bokafternarna utgjorde ett typiskt exempel, där det enligt styrelsens uppfattning saknades anledning föreskriva tillståndstvång. *Svenska bokhandlareföreningen* uttalar sig i enahanda riktning. Vidare må anmärkas, att *arbetsrådet* finner det onödigt att julgransförsäljare skola behöva söka tillstånd enligt 11 § för att driva handel på kvällarna före jul och å den söndag, som ej sällan infaller tätt inpå julafton. Arbetsrådet föreslår därför att 2 § 7) kompletteras med ett undantag för försäljning av julgranar.

Departementschefen. Enligt den gällande butikstängningslagen är i princip all försäljning av varor direkt till allmänheten eller med andra ord

all detaljhandel underkastad lagens reglering. Lagen äger således tillämpning icke blott på den försäljning som sker i butiker, kiosker, stånd eller därmed jämförliga anordningar utan även på annan yrkesmässig försäljning. Från denna huvudregel gälla emellertid vissa undantag. Dessa undantag äro sammanförda under 2 §, där i tolv olika punkter uppräknas de fall, som icke omfattas av lagens reglering.

Av vad som förekommit i ärendet framgår, att några ändringar icke anses påkallade i fråga om lagens principiella tillämpningsområde. Däremot ha jämkningar — i både utvidgande och inskränkande riktning — föreslagits beträffande de i 2 § angivna undantagen från lagens tillämpning.

Vad angår det under 1) stadgade undantaget för försäljning, som bedrivs under utövning av eller i samband med restaurang-, kafé- eller konditorirörelse, gäller för närvarande såsom förutsättning, förutom att rörelsen är »ordnad», att överhuvud icke — alltså ej under någon del av dagen — andra varor säljas till avhämtning eller försändning än lagad mat, bageri- och konditorivaror, alkoholfria drycker eller tryckta skrifter. Undantaget innebär att andra varor än de uppräknade, t. ex. tobak, endast få säljas i samband med själva serveringen. Om tobak, låt vara blott under den vanliga affärstiden, säljes även till avhämtning, blir försäljningsstället att anse som en vanlig butik och måste stänga på samma gång som övriga butiker.

De sakkunniga ha icke föreslagit någon ändring av detta undantagsstadgande. I några remissyttranden har emellertid yrkats, att i uppräknningen av de varor, som vid ordnad serveringsrörelse borde få försäljas till avhämtning eller försändning, skulle medtagas även tobak. Till grund härfor har åberopats att förbudet att på serveringsrörelser utom butikstid tillhandahålla andra än gästerna tobak skapat irritation och i stor omfattning överträtts.

Handeln med tobak, enkannerligen tobaksförsäljningen efter den vanliga affärstidens slut, är ett av de spörsmål, beträffande vilket i detta ärende meningarna särskilt brutit sig. Jag ämnar närmare uppehålla mig vid denna fråga i samband med ett följande avsnitt som rör tillstånd till handel på utsträckt affärstid.

Redan i detta sammanhang anser jag mig dock böra framhålla, att tobak uppenbarligen är att anse som en typisk s. k. impulsvara och att allmänheten har ett berättigat intresse av att på ett bekvämt sätt kunna tillgodose sitt behov därav. I och för sig synes det därför naturligt och med allmänhetens intresse mest förenligt att serveringslokaler, som hålla öppet på kvällar och söndagar och som ha tillgång till tobaksvaror, skulle fritt få saluföra dessa. Mot detta allmänhetens intresse står emellertid den strävan att rationalisera tobakshandeln, som kommit till uttryck i den av statsmakterna år 1943 beslutade tobakslagstiftningen — till denna återkommer jag närmare i fortsättningen — och som innebär att man söker undvika att

tobaksförsäljningen splittras upp på alltför många händer. Med en sådan uppdelning följer mindre omsättning för de enskilda tobakshandlarna med därav följande inkomstminskning icke blott för butikshandlarna själva utan även, därest återförsäljarrabatten skulle behöva höjas, för statsverket.

Därest de olika serveringsställena skulle, på sätt yrkats, fritt få sälja tobak, skulle antalet tobaksförsäljningsställen öka i mycket stor omfattning. Och dessa nya försäljningsställen skulle äga sälja tobak till allmänheten icke blott under den vanliga affärstiden utan även när de egentliga tobaksaffärerna måste vara stängda. Det inses lätt att dessa senare affärer därigenom skulle bli tillbakasatta ur konkurrenssynpunkt och att ett dylikt arrangemang näppeligen skulle vara förenligt med 1943 års tobakslagstiftning. Jag finner därför skäl ej föreligga att nu föreslå ändring i gällande bestämmelser i detta hänseende.

Emellertid vill jag i detta sammanhang uttala, att enligt vad jag erfarit chefen för finansdepartementet har för avsikt att inom den närmaste tiden utverka Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla särskilda sakkunniga för en översyn av 1943 års tobakslagstiftning. Skulle därvid visa sig att de grunder, på vilka nämnda lagstiftning vilar, icke längre anses böra upprätthållas, kan serveringsställens rätt att försälja tobak komma i ett annat läge. Jag vill också framhålla att det problem som det nu gäller torde reduceras i väsentlig mån, därest — som jag ämnar föreslå — automatförsäljning av tobak blir tillåten. Det sätt varpå enligt min mening kioskeras tobaksförsäljning bör ordnas torde också bidra till att allmänheten bör få mindre svårt att förse sig med tobak efter den vanliga affärstidens slut.

Beträffande undantaget under 3) för försäljning av varor, erforderliga för framförande av motorfordon, ha de sakkunniga föreslagit, att detta undantag skall utgå och att lagen i stället skall kompletteras med bestämmelser som ge möjlighet till en av länsstyrelserna reglerad jourtjänst för sådan försäljning. Vid remissbehandlingen har de sakkunnigas förslag på denna punkt godtagits i flertalet yttranden. I åtskilliga yttranden, bl. a. sådana som få anses ge uttryck för motorfordonstrafikens syn på frågan, har dock yrkats att den nuvarande friheten från butikstängningslagens reglering måtte bibehållas på oförändrat sätt.

Frågan om butikstängningslagens tillämpning på sådan försäljning av motor- eller smörjoljor eller andra för framförande av motorfordon nödvändiga varor, som sker från upplagsställe där andra varor ej saluföras, har prövats tidigare vid flera tillfällen. Därvid ha statsmakterna funnit sig icke böra tillmötesgå från bensinhandlarhåll framförda yrkanden att lagen skulle inbegripa även ifrågavarande utminuteringsställen. Hänsynen till allmänheten har här ansetts böra vara utslagsgivande. Jag finner ej skäl att frånga den ståndpunkt, som statsmakterna tidigare intagit till denna fråga. Utredningen i ärendet har ej övertygat mig om att det före-

ligger något behov av lagändring i denna del. Enligt min mening har den av de sakkunniga föreslagna i lag reglerade jourtjänsten icke några fördelar framför en genom frivilliga överenskommelser tillkommen motsvarande anordning. Tvärtom förefaller det, såsom ock påpekats i remissyttrandena, att ett genomförande av de sakkunnigas förslag kunde bli till nackdel för bilismen utan att i någon avsevärd grad främja bensinhandlarnas intresse.

Enligt undantaget under 6) äger butikstängningslagen icke tillämpning på försäljning av konfektyrer i förpackning eller färsk frukt från automatapparat som är uppsatt utanför butik, där sådana varor saluföras, och som handhaves av butiksinnehavaren, eller som är uppsatt inom järnvägs stationsområde. Annan försäljning från automat faller däremot under lagens bestämmelser.

De sakkunniga ha föreslagit att butikstängningslagen icke längre skall lägga hinder i vägen för försäljning från automatapparat även av andra varor än de nu medgivna under förutsättning, att automaten är av typ som av arbetsrådet godkänts för försäljning av det varuslag varom är fråga.

Vid de tillfällen, då butikstängningslagstiftningen tidigare varit föremål för omprövning, har man intagit en restriktiv ståndpunkt till automathandeln. Anledningen härtill har varit, att automathandeln ansetts behäftad med vådor i hygieniskt avseende samt framför allt att detta slag av handel mötte betänkligheter ur barnavårdens och ungdomsskyddets synpunkt. Man har menat att automaterna vore ägnade att motverka ungdomens fostern till sparsamhet samt fresta särskilt ungdomen till försök att komma åt de i automaterna inlagda varorna genom bedrägligt förfarande eller inbrott.

Det vill synas som om i detta hänseende en omsvängning nu skett i opinionen. De sakkunnigas förslag att i fråga om försäljningstiden enligt butikstängningslagen frige automathandeln har i remissyttrandena hälsats med allmän tillfredsställelse. Endast från några håll ha de tidigare framkomna erinringarna mot handeln från automatapparater ansetts tala mot en ändring av gällande bestämmelser. För egen del har jag med hänsyn till den motivering, som de sakkunniga anfört, funnit mig böra i princip godtaga deras förslag. Det synes mig oriktigt om butikstängningslagstiftningen skulle hindra att den moderna tekniken utnyttjas inom detaljhandeln. För allmänheten är det uppenbarligen till fördel om i större utsträckning än nu varor kunna inköpas från automater under tid, då affärerna i allmänhet äro stängda. Med hänsyn till teknikens snabba utveckling är det att förvänta, att automaternas konstruktion undan för undan förbättras. Därigenom förebygges sådan varuförsämring, som kan uppstå till följd av damm, nederbörd eller temperaturväxlingar, och apparaterna bli även säkrare ur inbrottssynpunkt. Och vad de sociala vådorna i övrigt beträffar vill jag erinra om att socialstyrelsen, som just ur denna synpunkt

tidigare varit negativt inställd till automathandeln, nu icke ansett sig böra motsätta sig en utvidgning därav i enlighet med de sakkunnigas förslag.

I fråga om de villkor, under vilka automathandeln bör ställas utanför butikstängningslagens reglering av försäljningstiden, delar jag de sakkunnigas uppfattning, att i lagen icke böra uppräknas de varuslag, som skola få försäljas från automat. I stället torde böra ordnas så, att en myndighet får pröva vilka automattyper som skola få användas. Av praktiska skäl torde det icke kunna komma i fråga att låta typgranskningen utmynna i något detaljbestämmande av de olika varor, som må tillhandahållas allmänheten genom automater. Såsom framhållits av arbetsrådet och kooperativa förbundet synes någon specificerad förhandsgranskning av varusortimentet ej böra ske. Skulle i något fall ur sanitära synpunkter skäl föreligga att ingripa mot viss automatförsäljning torde, liksom i fråga om annan handel, vederbörande hälsovårdsmyndighet i allmänhet ha möjlighet därtill. Jag vill emellertid tillägga att det ej torde vara något som hindrar att typgranskningen av automaterna resulterar i att automattypen i fråga godkännes för försäljning av varor av viss sort, av varor i förpackning eller i plomberade kärl etc.

De sakkunniga ha ansett att arbetsrådet borde vara det organ, som skulle handhava typgranskningen av automaterna. Med hänsyn till de synpunkter, som böra vara avgörande för frågan om en viss automattyp bör godkännas eller ej, anser jag dock att ett annat kontrollorgan bör väljas. Vid granskningen skall främst beaktas å ena sidan att automaten fyller de hygieniska krav, som man bör ställa på en apparat av den typ varom är fråga, samt å andra sidan att automaten är tekniskt sett fullgod, däri inbegripet att den är säker mot inbrott och överhuvud icke inbjuder till manövrer. Utifrån dessa synpunkter synes det mig som om typgranskningen lämpligen bör utföras av statens institut för folkhälsan efter samråd med statens kriminaltekniska anstalt. Jag förordar därför att så sker.

Den nuvarande regeln att automatförsäljning för att falla utanför butikstängningslagen skall ske i anslutning till butik, där sådana varor saluföras, eller från apparat inom järnvägs stationsområde anser jag böra bibehållas. Beträffande butiksautomaterna bör således alltjämt fordras att de skola handhavas av vederbörande butiks innehavare. Anledning synes mig icke föreligga att, såsom ifrågasatts av länsstyrelsen i Kristianstads län, ge några särbestämmelser rörande mjölkförsäljning från mejerier. Därest det av länsstyrelsen berörda spörsmålet skulle bli aktuellt, torde länsstyrelserna ha möjlighet att enligt 11 § ge särskilt tillstånd till sådan försäljning.

Ifråga om försäljningen av tobak från automat synes det, så länge den nuvarande monopollagen äger giltighet, knappast vara möjligt att upprätthålla samma frihet som beträffande den övriga automathandeln. Det torde nämligen icke vara förenligt med nämnda lags syfte att låta varje

försäljningsställe, där tobak saluföres, fritt få tillhandahålla allmänheten tobak från automat utom den vanliga affärstiden.

I anslutning till vad statens tobaksnämnd anfört i sitt remissyttrande vill jag förorda, att endast sådan automatförsäljning av tobak som sanktionerats av tobaksmonopolets utövare, d. v. s. svenska tobaksmonopolet, ställes utanför butikstängningslagens reglering av försäljningstiden. På annan automatförsäljning av tobak synes lagen böra äga tillämpning, vilket bl. a. innebär att den som utan vederbörligt tillstånd bedriver automatförsäljning utom den vanliga affärstiden gör sig förfallen till ansvar.

Emellertid är det, med hänsyn till allmänhetens intresse att kunna inköpa tobak efter den vanliga affärstidens slut, av vikt att tobaksmonopolets ifrågavarande prövning icke blir restriktiv. Tillstånd att sätta upp tobaksautomat bör sålunda beviljas varje s. k. specialtobakshandlare. På orter där specialtobakshandel ej förekommer synes envar som antagits till återförsäljare av tobak böra erhålla dylikt tillstånd. Finnes på en ort såväl specialtobakshandel som diverseaffärer och andra butiker, som bland övriga varor saluföra tobak, bör frågan om rätt för dessa butiker att sätta upp tobaksautomat prövas med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet. Tillstånd bör därvid kunna meddelas, t. ex. om specialtobakshandel icke finnes i stadsdelen i fråga eller om specialtobakshandlarna ej begagna sig av möjligheten att skaffa sig tobaksautomater eller ej sköta dessa på ett för allmänheten tillfredsställande sätt. Med hänsyn till att de under 1) upptagna serveringsrörelserna icke ansetts böra ha rätt att sälja tobak till avhämtning, synes det naturligt att de ej heller skola äga sälja tobak från automat.

Har tobaksmonopolet avslagit begäran om tillstånd till automatförsäljning av tobak bör sökanden — såsom i fråga om annan handel på utsträckt tid — ha möjlighet att få frågan därom prövad i den ordning som gäller för handel på utsträckt tid överhuvud.

Beträffande u n d a n t a g e t u n d e r 7) rörande försäljning av lantmanna- eller trädgårdsprodukter m. m. har arbetsrådet föreslagit att det måtte avse även julgransförsäljning. Jag biträder detta förslag. Under begreppet julgransförsäljning torde böra falla även den försäljning av enar o. d., som brukar ske i samband med försäljning av julgranar.

Vad slutligen angår u n d a n t a g e t u n d e r 12) för öppethållande av konstutställningslokaler m. m. ha de sakkunniga funnit sig icke kunna tillmötesgå ett från bokhandlar- och författarhåll framfört önskemål att s. k. bokaftnar skulle utan särskilt tillstånd få hållas i bokhandelsaffärer utom vanlig affärstid. Enligt min mening tala emellertid kulturella skäl starkt för ett bifall till detta önskemål, vars förverkligande ligger helt i linje med det f. n. under 12) angivna undantaget. Jag förordar därför att det nuvarande stadgandet kompletteras med ett undantag för öppethållande av bokhandel i upplysningssyfte.

Tiden för affärernas öppethållande.

De sakkunniga. Under hänvisning till de förut redovisade uppgifterna från rikets köpmannaföreningar angående de faktiskt tillämpade affärstiderna framhålla de sakkunniga att den år 1942 genomförda arbetstidsregleringen för de detaljhandelsanställda medfört, att köpmännen i stor utsträckning sett sig tvungna att minska tiden för affärernas öppethållande för att få butikstiden och personalens lagligt reglerade arbetstid att gå ihop. Härtill hade också bidragit den brist på arbetskraft, som under senare år framträtt tydligt just inom detaljhandeln. Särskilt inom de branscher där söndagsarbete förekomme hade personalrekryteringssvårigheterna varit stora. Den genomförda förkortningen av butikernas öppethållningstider vore emellertid att tillskriva även andra omständigheter, bl. a. den strävan efter normal fritid, som alltmer gjort sig gällande hos affärsidkarna själva. Därjämte hade nog köpmännen i allmänhet haft den uppfattningen, att de f. n. tillämpade affärstiderna motsvarade de inköpsbehov, som den stora majoriteten av allmänheten hade.

De förkortade butikstider, som faktiskt tillämpas, medföra enligt de sakkunnigas mening på många håll större eller mindre svårigheter främst för den yrkesarbetande befolkningen. De sakkunniga anse emellertid att så länge den nuvarande arbetskraftsbristen rådde inom detaljhandeln samt den på många håll förekommande varuknappheten hölle efterfrågan på en högre nivå än tillgången och därigenom minskade konkurrensen om kunderna endast några mindre reformer äro praktiskt genomförbara i fråga om butikstiderna.

Vad angår frågan om möjliga reformer ha de sakkunniga undersökt om det ginge att få till stånd ett utsträckt öppethållande på kvällarna genom införande av ett *journal system*, motsvarande det av apoteken praktiserade. De sakkunniga anföra härom:

Från köpmännens sida ställer man sig helt avvisande till tanken på en jourtjänst inom detaljhandeln. Bland skälen härför må först och främst nämnas, att köpmännen med rätt eller orätt synas frukta, att ett jour-system skulle kunna leda till en uppluckring av de olika handlandenas fasta kundkrets. Vidare framhålles, att ett jourssystem tekniskt sett är svårt att genomföra inom speceri- och livsmedelsbranschen. Många affärer inom denna bransch sakna nämligen lagerutrymmen och andra tekniska resurser för mötande av en större tillfällig efterfrågan. Man fruktar också att stockningar skola uppstå under kundtillströmningen på jourkvällarna. Å andra sidan befarar man på en del håll, att ett jourssystem icke skulle utnyttjas i sådan omfattning att det bleve lönande. Vidare framhålles bland annat, att systemet skulle kräva en ganska betydande central organisationsapparat och att kunderna säkerligen icke i praktiken skulle kunna hålla reda på vilka affärer som hölle öppet och vilka som hölle stängt en viss dag. Ur rättvisesynpunkt skulle det nämligen bli nödvändigt med en viss förskjutning av den utsträckta tiden mellan de olika veckodagarna, då dessa äga olika värde ur affärssynpunkt.

Efter öfvervägande av skälen för och emot ett jourssystem ha de sakkunniga kommit till det resultatet, att — möjligen med undantag för vissa branscher — en dylik anordning icke torde vara en lämplig väg att skapa bättre betjäning av allmänheten.

Större möjligheter anse de sakkunniga vara för handen för genomförande av ett förlängt öppethållande någon eller några kvällar i veckan med kompensation för de anställda genom motsvarande ledighet någon annan tid. Enligt de sakkunnigas uppfattning skulle i många fall fördelar för allmänheten uppnås, därest affärerna åtminstone en dag i veckan hölle öppet till kl. 19 eller kl. 20 och stängde motsvarande tid tidigare någon annan dag. Med hänsyn till de skiftande förhållanden och de olika behov av förlängt öppethållande, vilka föreligga inom olika branscher och på olika orter i landet, syntes det dock icke lämpligt att centralt lösa förevarande fråga. Densamma borde enligt de sakkunnigas mening bli föremål för lokala förhandlingar mellan representanter för samtliga berörda parter — allmänheten, köpmännen och de affärsanställda. De sakkunniga rekommendera att dylika lokala förhandlingar med det snaraste igångsättas på samtliga platser, där intresse finnes för saken. De sakkunniga förorda vidare, att man på motsvarande sätt söker lösa de svårigheter, som på en del håll äro förenade med butikernas lunch- eller middagsstängning.

Särskild uppmärksamhet ha de sakkunniga ägnat åt frågan om tiderna för mjölkaffärernas öppethållande. Den nuvarande rätten enligt butikstängningslagen för mjölkaffärerna att öppna redan kl. 7.30 på vardagar och att hålla öppet kl. 8—10 på söndagar föreslås bibehållen. De sakkunniga understryka kraftigt, att allmänheten, främst barnfamiljerna, särskilt under sommarmånaderna ha stort intresse av att affärerna begagna sig av den i lagen givna möjligheten till öppethållande på söndagarna. Enligt de sakkunnigas mening böra alla tänkbara åtgärder vidtagas för att tillgodose allmänhetens behov av frisk mjölk på söndagarna. De sakkunniga fortsätta:

På varje ort synes till förnyad ingående prövning böra upptagas frågan, om verkligen personalsvårigheterna medföra ett absolut hinder mot söndagsöppethållande. Vid bestämmandet av handels vinstmarginal på mjölk synes hänsyn böra tagas till önskvärdheten av att den icke göres så snäv, att söndagsförsäljning av mjölk omöjliggöres. Vid förekommande avtalsförhandlingar torde böra undersökas, om icke möjlighet finnes att införa ett avlöningssystem, som kompenserar de anställda för eventuellt söndagsarbete. Där icke ett allmänt söndagsöppethållande av mjölkaffärerna på en viss ort kan genomföras, borde i allt fall en jourtjänst kunna öfvervägas. — — — Utexperimenterandet och framställandet av kylautomater för mjölkförsäljning synas vidare böra underlättas så mycket som möjligt. I detta sammanhang bör dock framhållas, att det synes oundvikligt att mjölk, som försäljes genom kylautomater, blir dyrare än annan mjölk. Slutligen må också nämnas den utvägen, att söndagsförsäljningen av mjölk omhändertages av konditorierna, vilka regelmässigt hålla öppet på söndagarna för servering och försäljning av olika slag av konditorivaror. Gällande lag

lägger icke hinder i vägen för en sådan lösning. Redan nu förekommer det i en del fall, att konditorier sälja mjölk på söndagar. Det torde då i allmänhet vara fråga om sådana konditorier, för vilka serveringsrörelsen är mindre betydande och som stå på gränsen till mjölk- och brödfärrer. Enligt vad de sakkunniga erfarit ha emellertid även vanliga konditorier visat sig vara icke ointresserade av att sälja flaskmjölk på söndagarna i den mån de ha kylanordningar och gällande hälsovårdsstadgor icke lägga hinder i vägen för en sådan försäljning. En mjölkdistribution genom konditorierna kan naturligtvis i många fall möta tekniska svårigheter, kanske framför allt av transportteknisk natur. De sakkunniga anse emellertid, att därest icke söndagsförsäljning av mjölk kan ordnas på annan väg, frågan om försäljning av mjölk genom konditorier är förtjänt av att närmare undersökas under beaktande av förhållandena på varje särskild ort, där frågan är aktuell. För mjölkaffärernas del torde den ekonomiska förlusten av ett dylikt arrangemang bliva tämligen ringa. I den mån mjölkaffärerna icke utan ekonomiska uppostringar kunna åtaga sig att svara för mjölkdistributionen på söndagarna borde det även vara en lättnad för dem, att de mest trängande behoven av dylik distribution kunna tillgodoses i annan ordning. Man synes därför kunna ha anledning att hoppas, att de s. k. mjölk nämnder, som ha hand om nyetableringskontrollen inom mjölkhandeln, skola ställa sig förstående till denna fråga. Till sist må framhållas, att det skulle vara lämpligt att mjölkaffärerna genom en upplysningskampanj sökte sprida kunskap om hur mjölken bäst bör förvaras i hemmen och vilka åtgärder som böra vidtagas då kylskåp saknas.

Vad angår frågan hur den vanliga affärstiden bör bestämmas i lagen ha de sakkunniga övervägt en sådan lösning, att affärernas dagliga affärstid bestämdes till ett visst antal timmar, vilka under hänsynstagande till allmänhetens intressen skulle kunna fritt utläggas inom en i lagen angiven, något vidare tidsintervall. De sakkunniga ha dock funnit, att en dylik ordning icke skulle medföra några fördelar i praktiken i förhållande till det system, enligt vilket tiden för butikernas öppethållande f. n. regleras i lagen. Erfarenheten och den verkställda utredningen syntes visa, att det icke föreläge förutsättningar för och knappast heller något större behov av att hålla de vanliga butikerna öppna efter kl. 19 eller före kl. 8. Med hänsyn till de faktiska butikstiderna fungerar det nuvarande systemet för övrigt i realiteten på nästan samma sätt som om butikstiden vore 9 timmar, förlagd mellan kl. 8—19.

De sakkunniga förorda därför att den vanliga affärstiden fortfarande fixeras till vissa klockslag, mellan vilka det står handlandena fritt att hålla öppet i den utsträckning, som de anse lämplig med hänsyn till de föreliggande förhållandena. Beträffande de tider, mellan vilka öppethållande skall vara tillåtet, synes det de sakkunniga vara fullt tillräckligt, att lagen direkt medgiver öppethållande till kl. 19 på vardagarna. Detta är enligt de sakkunnigas mening tillfyllest icke blott i dagens krisbetonade läge utan även under tider, då detaljhandeln har större faktiska möjligheter än nu att hålla öppet längre tid. De sakkunniga anföra vidare:

De sakkunniga ha övervägt vissa möjligheter att i lagtexten på något sätt markera önskvärdheten av att för bättre tillgodoseende av allmän-

hetens och särskilt de förvärsarbetande husmödrarnas inköpsmöjligheter affärstiden någon dag i veckan utsträckes längre än övriga dagar. Detta skulle kunna ske antingen genom att den i lagen medgivna vanliga affärstiden differentierades på dylikt sätt eller också genom att möjligheten till kommunala avvikelser inskränktes så att det alltid skulle stå affärsinnehavarna fritt att hålla öppet till kl. 19 åtminstone en dag i veckan. Då emellertid ingen av dessa utvägar kan antagas få någon nämnvärd effekt i åsyftad riktning utan det avgörande ändå alltid måste bli en frivillig medverkan från de berörda organisationerna, ha de sakkunniga stannat för att icke föreslå någon sådan ändring av de gällande bestämmelserna. Den omständigheten att det kanske på några få orter kan föreligga behov av öppet-hållande till kl. 20 någon dag i veckan synes icke böra medföra en ändring av den i lagen angivna vanliga affärstiden. På de få orter, där en dylik sen stängning kan erfordras någon veckodag, kan detta behov tillgodoses genom kommunalt beslut om ändrad förläggning av den i lagen medgivna affärstiden så att öppethållande till kl. 20 blir tillåtet den eller de dagar, då så önskas.

Av nu angivna skäl ha de sakkunniga stannat vid att föreslå, att huvudregeln i 4 § butikstängningslagen fortfarande skall vara, att butik å söckendag må hållas öppen för allmänheten från kl. 8 till kl. 19. Övriga bestämmelser i nämnda paragraf ha jämväl funnits böra bibehållas oförändrade.

Beträffande 5 § butikstängningslagen ha de sakkunniga funnit skäl till sådan ändring att fotografiateljé får rätt att utan särskilt tillstånd hålla öppet två timmar på sön- eller helgdag. Till stöd härför anförde de sakkunniga:

Ett dylikt öppethållande förekommer nu i ganska stor utsträckning med stöd av medgivanden av länsstyrelserna jämlikt 11 § butikstängningslagen. En särskild individuell prövning synes emellertid icke erforderlig i förevarande fall. Om emellertid butikslokal måste hållas öppen för att besökande skall kunna komma in i fotografiateljén, erfordras även enligt de sakkunnigas förslag särskilt tillstånd för butikens öppethållande, även om någon försäljning icke är avsedd att förekomma. Dylikt tillstånd synes regelmässigt böra beviljas, därest trygghet kan anses vara för handen att någon försäljning icke kommer att bedrivas i butikslokalen utan att denna allenast kommer att tjänstgöra såsom en passage in till fotografiateljén.

I anslutning till det anförda må anmärkas, att de sakkunniga — som framhålla att allmänhetens nuvarande inköpsbesvärligheter icke uteslutande bero på de tillämpade butikstiderna — pekat på en del åtgärder, som skulle kunna lätta allmänhetens inköpssvårigheter. Sålunda framhålla de sakkunniga, att den specialisering inom detaljhandeln, som de kommunala hälsovårdsordningarna i en del fall framtvungit, bidrage till att öka den tid, som åtginge för erforderliga varuinköp. Därest man utan risker ur hygienisk synpunkt kunde tillåta ett utvidgat varusortiment inom samma butik, skulle detta medföra tidsbesparingar för den köpande allmänheten. En spridning av inköpen på de olika veckodagarna skulle icke obetydligt underlätta varudistributionen. En upp-

lysningskampanj härutinnan skulle säkerligen kunna medföra åtminstone några resultat. En spridning av inköpen skulle vidare underlättas, därest näringslivet i större utsträckning överginge till att utbetala veckolönerna en tidigare dag i veckan än på fredagen. Om man även där genom en uppsyningskampanj kunde åstadkomma, att de hemarbetande husmödrarna ej förlade sina inköp under den sista timmen på dagen, skulle såväl de själva som de yrkesarbetande husmödrarna göra betydande tidsvinster, varigenom de nuvarande butikstiderna lättare skulle kunna förslå. Ett ökat införande av självbetjäningsbutiker skulle antagligen också kunna bidra till att underlätta varudistributionen. Skulle det visa sig möjligt att i större utsträckning än nu införa beställningssedlar och särskild utlämning av beställda varor samt att organisera gemensamma orderuppsamlingscentraler och gemensam hemkörning av beställda varor på kvällarna, skulle detta givetvis likaledes underlätta allmänhetens butiksinköp och minska behovet av andra butikstider än de nuvarande.

De sakkunniga ha icke ansett sig böra föreslå någon ändring i de nuvarande bestämmelserna om kommunernas rätt att besluta om avvikelser från den i lagen angivna vanliga affärstiden. Enligt de sakkunnigas uppfattning föreligger det icke någon större risk för att affärstiden till allmänhetens förfång förkortas på ett otillbörligt sätt genom kommunala beslut. Vad angår regeln att en kommunal avvikelse skall gälla hela kommunen, där ej synnerliga skäl till annat föranleda, uttala de sakkunniga, att bestämmelsen icke kan anses utgöra hinder mot att exempelvis i en storstad bestämma skilda butikstider för stadens centrum och förorterna. Den långa tid som ofta åtgår för den i förorterna boende yrkesarbetande befolkningens resor till och från arbetet, medförde ett beaktansvärt behov av längre affärstid på kvällarna för butikerna i förorterna. Detta behov borde enligt de sakkunnigas mening kunna tillgodoses med stöd av de nuvarande bestämmelserna i lagen.

Remissyttrandena. De sakkunnigas uppfattning att man inom ramen för gällande regler om den vanliga affärstiden bör på frivillighetens väg förhandlingsvis nå fram till möjligast tillfredsställande affärstider delas av flertalet av de *myndigheter*, som yttrat sig i ärendet. De utvägar, som de sakkunniga föreslagit för att allmänhetens intressen i görligaste mån skola bli tillgodosedda, betecknas genomgående såsom lämpliga.

Socialstyrelsen uttalar att uppenbara fördelar äro förenade med de av de sakkunniga anvisade möjligheterna att bättre utnyttja den nu lagliga affärstiden och anser att dessa möjligheter böra tillvaratagas i största utsträckning. Särskilt angeläget anser socialstyrelsen vara att affärstiden en dag i veckan utsträcker till kl. 19 och att frågan om mjölkbutikernas öppethållande löses i enlighet med de i betänkandet uppdragna riktlinjerna. Det syntes närmast böra ankomma på kvinnoorganisationerna att tillse, att de

lokala förhandlingar som förordats av de sakkunniga för genomförandet av de föreslagna åtgärderna snarast komme till stånd på olika orter i landet.

Kommerskollegium framhåller att de sakkunniga inför svårigheten att med utgångspunkt från rådande förhållanden inom handeln söka tillgodose allmänhetens önskemål om ändrade affärstider med rätta valt utvägen att låta representanter för de intresserade parterna själva vidtaga erforderliga åtgärder. Icke minst i rådande tidsläge syntes ett sådant tillvägagångssätt vara att föredraga framför metoden att genom lagbestämmelser införa ändrade tider för öppethållande.

Länsstyrelsen i Uppsala län anser, att det hos vissa delar av allmänheten föreligger ett behov av senare stängningstid åtminstone någon eller några dagar i veckan samt fortsätter:

Då emellertid redan nuvarande lag torde medgiva ett tillräckligt långt öppethållande, ehuru denna möjlighet av skäl, som i betänkandet närmare angivits, icke för närvarande i allmänhet utnyttjas, finner länsstyrelsen anledning icke föreligga, att en senare tidpunkt för stängningen fastställs. De sakkunniga hava, såvitt länsstyrelsen kunnat finna, ingående prövat alla tänkbara förslag till frågans lösning och torde icke hava överdrivit svårigheterna att åstadkomma en ändring till det bättre. Då de stannat för att bibehålla de nuvarande bestämmelserna om vanlig affärstid och ställt sin tillit till möjligheten att genom förhandlingar mellan representanter för samtliga berörda intressenter på frivillighetens väg i stället komma fram till de för allmänheten mera tillfredsställande affärstider, som för närvarande äro praktiskt genomförbara, har det skett på grund av faktiskt föreliggande omständigheter av sådan art, att annat val icke varit möjligt.

En från majoriteten av de hörda myndigheterna avvikande mening uttalas av *länsstyrelserna i Kristianstads, Skaraborgs, Örebro, Västmanlands och Kopparbergs län*.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län anser sålunda att affärsidkarnas och de anställdas intressen fått vara väsentligen bestämmande för de sakkunnigas ståndpunktstagande beträffande frågan om att bereda lättnad för den köpande allmänheten och särskilt för de husmödrar, som ha svårt att passa tiderna för butikernas öppethållande. Av de olika uppslag, som förelagat till prövning, hade så gott som alla avfärdats med förklaringen, att förutsättningar saknades för deras realiserande. I andra fall hänvisades till lokala förhandlingar för att på frivillighetens väg åstadkomma de reformer, som ansetts önskvärda. Då de sakkunnigas förslag sålunda i alltför ringa grad syntes tillgodose behoven av lättnader i butikstängningslagen borde hela frågan helst göras till föremål för ny utredning.

Länsstyrelsen i Kristianstads län anför:

Den för konsumenterna så viktiga frågan om tiden för butikernas öppethållande har icke genom den nu företagna utredningen förts närmare sin lösning och länsstyrelsen nödgas med beklagande konstatera de sakkunnigas negativa inställning till möjligheterna att åstadkomma en ändring

härvidlag, detta särskilt som de nuvarande förhållandena icke äro tillfredsställande och — såsom de sakkunnigas undersökning utvisar — en relativt utbredd opinion stöder kravet på en ändring framförallt i fråga om möjligheterna till utsträckt öppethållande någon eller några kvällar i veckan och i avseende å mjölkhandeln å söndagarna. Genomgående synas emellertid de sakkunniga hava överskattat möjligheten att genom frivillig medverkan få de föreliggande frågorna lösta. De sakkunniga synes slutligen hava fäst alltför stort avseende vid nuvarande personalrekryterings-svårigheter och brist på varor — ehuru dessa fenomen väl få anses vara av övergående natur.

Länsstyrelsen i Västmanlands län finner rent allmänt det framlagda förslaget icke vara av beskaffenhet att därigenom allmänhetens intresse av förbättrad varudistribution tillgodoses. Inom ramen för nu gällande vanlig affärstid hade genom frivilliga överenskommelser inom detaljhandelns organisationer tiden för öppethållande i stor utsträckning inskränkts. Enligt länsstyrelsens mening torde endast i undantagsfall några förbättringar i detta hänseende vara att vänta. Liknande synpunkter anföras av *länsstyrelsen i Örebro län*.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län förordar att lagen ändras så att åtminstone livsmedels- och speceriaffärer kunna efter särskilt tillstånd hållas öppna under utsträckt tid någon eller några dagar i veckan med kompensation för de anställda genom motsvarande ledighet under någon annan tid.

Vidkommande härefter de yttranden som avgivits av *organisationer*, vilka såvitt nu är i fråga få anses *företräda den köpande allmänhetens intressen*, godtagas i dessa genomgående den av de sakkunniga rekommenderade lösningen av förevarande problem även om man på flera håll med beklagande funnit att de synpunkter, som angivits i direktiven för de sakkunniga, blott i ringa mån kunnat tillgodoses.

Landsorganisationen framhåller att det ur samhällets synpunkt är av största betydelse att det arbetskraftstillskott, som representeras av de förvärvsarbetande husmödrarna, finnes och om möjligt utökas samt att allt bör göras för att undanröja de svårigheter, som de dubbla arbetsuppgifterna medföra för denna kategori. En åtgärd av stor vikt i detta hänseende vore att utsträcka tiden för affärernas öppethållande viss eller vissa kvällar i veckan. Landsorganisationen fortsätter:

Önskemålen beträffande tiderna för öppethållande och förläggningen å olika veckodagar torde variera å olika orter och inom olika branscher. Särskilt har gjorts gällande att affärstiden på fredagar borde utsträckas, å större orter, exempelvis Stockholm, till kl. 20, varvid som motivering anförts, att för den industriarbetande befolkningen avlöningsdagen i allmänhet infaller å fredagen. Denna dag lämpar sig sålunda av nu nämnd anledning bäst såsom inköpsdag; härtill kan läggas, att de förvärvsarbetande kvinnorna därigenom få lördagseftermiddagen frilagd för andra göromål av betydelse för familjens behov under veckohelgen. Vidare bör här framhål-

las att en sålunda utsträckt tid också ger större möjligheter till omtanke vid inköp av speciellt sådana varor såsom kläder, skodon, möbler m. m.

En förlängning av affärstiden å fredagar måste självfallet för de affärsanställda medföra kompensation genom en motsvarande ledighet å annan dag. Hur detta praktiskt skall ordnas är en uppgift, vars lösning bör ankomma på de inom handeln verksamma organisationerna. Såvitt landsorganisationen har kunnat finna, erfordras för tillgodoseende av de ovan anförda synpunkterna icke någon lagändring.

Landsorganisationen understryker också vad de sakkunniga anført rörande nödvändigheten av att det för familjer med barn ordnades med en tillfredsställande mjölkdistribution samt anser vidare att varudistributionen borde kunna underlättas genom en uppdelning av inköpen. Med en brett upplagd propaganda borde man kunna förmå de icke förvärvsarbete konsumenterna att förlägga sina inköp till dagens tidigare timmar, varigenom de förvärvsarbete bereddes möjlighet att med mindre tidsförlust göra sina inköp.

Svenska arbetsgivareföreningen anser det kunna fordras att butikerna åtminstone någon kväll i veckan ha öppet å sådana tider, då de förvärvsarbete kvinnorna som regel äro lediga från arbete. Då en lagstadgad skyldighet för butikernas innehavare att hålla sina butiker öppna vissa tider icke torde kunna förordas, vore emellertid den av de sakkunniga förordade utvägen med lokala förhandlingar mellan de berörda parterna den enda möjliga. Även *Tjänstemännens centralorganisation* understryker behovet av utsträckt öppethållande någon eller några kvällar i veckan samt vikten av att lokala förhandlingar härom snarast komma till stånd.

Av de i ärendet hörda kvinnoorganisationerna uttrycka *Sveriges husmodersföreningars riksförbund* och *Fredrika Bremer-förbundet* sin uppskattning av den grundliga utredning, som de sakkunniga framlagt, och av den positiva inställning till en förbättrad varudistribution som betänkanudet innehåller. Även om de vägar som där förordats icke kunnat komma till direkt uttryck i lagbestämmelserna, vågade förbunden dock hoppas att de skulle underlätta de kommande förhandlingarna mellan konsumenterna och handelns representanter och resultera i ett tillmötesgående av allmänhetens berättigade önskemål under behörigt hänsynstagande till köpmännens och de affärsanställdas intressen. *Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund* anser att förslaget i stort sett är bra. De möjligheter lagen ger till ökat öppethållande av butikerna böra enligt förbundets mening utnyttjas genom frivilliga lokala överenskommelser.

Yrkeskvinnors samarbetsförbund — enligt egen uppgift representerande omkring 50 000 förvärvsarbete kvinnor — framhåller, att den i lagen angivna ramen, kl. 8—19, för butikernas öppethållande torde för landet i dess helhet uppfylla konsumenternas krav på tillräcklig affärstid, samt anför vidare bl. a. följande:

Med den *faktiskt tillämpade* affärstiden uppstår dock, särskilt i större tätorter, för de förvärvsarbete kvinnornas del stora svårigheter att med-

hinna inköpen av nödvändiga konsumtionsvaror såsom livsmedel, skor, kläder etc. Yrkeskvinnorna synas därför vara överens om att ett utsträckt öppethållande en eller ett par kvällar i veckan är nödvändigt. Vi anse även, att en sådan anordning skulle vara till fördel för manliga förvärvsarbete, som många gånger kunna ha svårt att medhinna inköp av kläder, böcker, möbler m. m. De kommunala myndigheterna ha enligt förbundets mening vid beslut i dessa frågor icke tagit tillbörlig hänsyn till allmänhetens och då främst de förvärvsarbetande kvinnornas rimliga krav. Förbundet hävdar, att en sådan utsträckning skulle kunna komma till stånd utan att bli betungande för de butiksanställdas del och rekommenderar, att lokala förhandlingar upptagas i denna fråga. — — —

Bland övriga förslag för underlättande av inköpen anse vi följande väl värda att prövas i större utsträckning: Beställningssedlar, fack för avhämtning av beställda varor, orderuppsamlingscentraler, butiker med brett upplagt varusortiment, självbetjäningsbutiker. Dessa senare bygga ju för övrigt på en rik sortering av varor. Även om man icke har möjligheter att låta kunderna betjäna sig själva, är det emellertid en mycket stor hjälp att kunna handla varor av olika slag inom samma butik och av samma biträde.

I fråga om mjölkbutikerna anser förbundet det önskvärt, att allmänheten under den varma årstiden kan erhålla färsk mjölk även på söndagarna. Här skulle enligt vår mening en jourtjänst med fördel kunna prövas, dessa söndagsköp beröra ju endast en begränsad del av konsumenterna, nämligen de som icke ha tillräckligt goda förvaringsutrymmen. För framtiden skulle man även kunna tänka sig denna fråga löst genom att man får fram goda mjölkkonserver till låga priser.

Liknande synpunkter framkomma i det yttrande som avgivits av *folkpartiets kvinnoförbund*.

Högerns centrala kvinnoråd konstaterar med beklagande att de sakkunniga funnit att förutsättningar f. n. saknas för genomförandet av ett jourssystem för butikerna samt uttrycker den förhoppningen, att butiksinnehavarna inom en icke alltför avlägsen framtid genom förbättrade förhållanden på arbetsmarknaden och genom bättre varutillgång skola kunna utnyttja de möjligheter till förskjutningar beträffande öppnings- och stängningstider, som lagen rymmer i sin nuvarande utformning.

Föreningen socialarbetare inom industri- och affärsvärld anser det utan tvivel behövt att affärernas öppethållande mera än hittills anpassas efter de förvärvsarbetande konsumenternas tider. Synnerligen önskvärt vore att åtminstone mjölkbutikerna öppnades kl. 7.30, och tacknämligt vore om samtliga affärer kunde hålla längre öppet någon dag i veckan. Särskilt vid inköp av kläder, skor o. d. behövde köparen längre tid vid valet av vara. Med nuvarande stängningstider tvingades många att göra dylika inköp i all hast till förfång för såväl ekonomien som andra praktiska förhållanden och icke minst till skada för individens trivsel.

Vad särskilt landsbygden angår uttalar *Svenska landskommunernas förbund* att syftet med utredningen på väsentliga punkter förfelats. I varje fall vore föga vunnet om de sakkunnigas förslag lagfästes.

De remissorgan, som företråda detaljhandelns och de affärsanställdas intressen, ha inga principiella erinringar att göra mot de sakkunnigas förslag.

Sveriges köpmannaförbund förklarar att det jämte anslutna branschorganisationer kommer att intensifiera sin upplysningsverksamhet för att förmå de hemarbetande husmödrarna att göra sina inköp på annan tid än under de sista affärstimmarna på dagen och att söka få till stånd en spridning av inköpen på de olika veckodagarna. Förbundet erinrar vidare om att köpmännen ägnat och ägnar de sakkunnigas övriga uppslag att minska allmänhetens inköpssvårigheter stor uppmärksamhet, varför resultat i dessa hänseenden kunde förväntas i allt större omfattning. Ytterligare framhåller förbundet:

Att köpmännen och deras organisationer äro angelägna att tillämpa i förhållande till allmänhetens inköpsbehov rätt avpassade öppethållningstider är uppenbart och har vidare bekräftats genom de till förbundet inkomna yttrandena. Förbundet kan dock icke befria sig från den uppfattningen att de från allmänheten påtalade inköpssvårigheterna blivit i viss mån överdrivna. Detta har också till viss del bekräftats genom de i ärendet företagna statistiska undersökningarna. Tilläggas kan att från allmänhetens sida några erinringar merendels icke anförts, då frågan gällt en avkortning av butikstiden genom ett kommunalt beslut eller genom frivilliga överenskommelser affärsidkarna emellan. Förbundet vill därför understryka det angelägna i att kommunala beslut om längre öppethållningstider tillkomma först efter det att behovet av längre öppethållande kommit att framstå som uppenbart, så att affärsidkarna icke genom obehövt öppethållande åsamkas onödiga och varufördyrande kostnader.

Sveriges speceri- och lanthandlareförbund förklarar sig berett att rekommendera sina distrikts- och lokalorganisationer att genom förhandlingar mellan representanter för köpmännen, de affärsanställda och allmänheten medverka till att frågan om ett öppethållande av speceri- och livsmedelsbutikerna under fredagar till kl. 19 ingående prövas på de platser där intresse finnes för en sådan anordning.

Handelns arbetsgivareorganisation yttrar:

Vid de snart sagt dagligen förekommande kollektivavtalsförhandlingarna för våra delägare över hela landet ha vi gjort den erfarenheten, att gällande lag i stort sett fungerar tillfredsställande och att de i direktiven antydda jämkningarna i affärstiden skulle vålla olägenheter i olika hänseenden. En förlängning av affärstiden lär i nuvarande läge med knapphet på arbetskraft och varor knappast leda till åsyftat resultat och, där den kan genomföras, medföra en icke önskvärd fördyring av distributionen. Tanken att lagstiftningsvägen åstadkomma ett system med joutjänst mellan affärerna eller längre öppethållande vissa dagar i veckan med motsvarande förkortning andra dagar ha de sakkunniga enligt vår mening på goda grunder avvisat. I den mån jämkningar i butikstiden i angiven riktning på sina håll skulle med hänsyn till allmänhetens intresse vara av behovet påkallade och utan olägenhet för handeln kunna genomföras, sy-

nes det böra ankomma på arbetsmarknadens parter att genom överenskommelser få en lämplig ordning till stånd.

Kooperativa förbundet framhåller att vid bedömning av allmänhetens inköpsmöjligheter borde uppmärksammas, att köparna nu ofta vore tvingade besöka två till tre butiker för att ombesörja inköpen av sina livsmedel. Orsaken härtill vore de gällande hälsovårdsbestämmelserna, där förbud meddelas emot att saluföra speceri-, kött- och charkuterivaror samt bröd och mjölk i samma lokal. Utan tvivel skulle inköpsmöjligheterna underlättas högst betydligt om man i hälsovårdsbestämmelserna kunde finna en form för begränsning eller slopande av dessa förbud. Beträffande mjölken torde dock, med hänsyn till denna varas särskilda karaktär, förbudets upphävande endast böra avse mjölk i slutna kärl. Förbundet fortsätter:

Inom konsumentkooperationen har frågan om självbetjäningsbutiker kommit i förgrunden när det gäller åtgärder för att nedbringa kundernas väntetid. Erfarenheterna från det fåtal självbetjäningsbutiker, som hittills öppnats av konsumtionsföreningarna, talar för att kundens tid för inköp av livsmedel i en sådan butik är betydligt kortare än i en vanlig butik. Det synes styrelsen angeläget framhålla detta, därför att även väntetiden i butikerna har stor betydelse för de förvärvsarbetande husmödrarnas möjligheter att hinna med inköpen efter arbetets slut.

Svenska handelsarbetareförbundet uttalar att förbundet i sin verksamhet ofta kommit i beröring med butikstängningslagen samt anser det oriktigt att hänföra lagen under beteckningen Krängel-Sverige. Lagen inginge såsom en del i den sociala skyddslagstiftning, som berörde de anställda, och en revision av lagstiftningen syntes icke påkallad. En utsträckt tid för öppethållande medförde icke blott ökade löneutgifter för affärsmännen utan även större kostnader för det allmänna. Det kunde icke stå i överensstämmelse med bemödandena att nedbringa distributionskostnaderna, om åtgärder vidtoges som ofelbart ledde till kostnadsökningar. Förbundet vore ej heller övertygat om att ett sakligt motiverat behov föreläge av utsträckt affärstid någon eller några dagar i veckan.

Frågan om mjölkdistributionen har särskilt behandlats i ett par remissyttranden tillhörande den kategori varom nu är fråga. Sålunda förklarar sig *Sveriges speceri- och lanthandlarförbund* villigt söka medverka till att förbundets mjölkförsäljande medlemmar ingående skola pröva de åtgärder som de sakkunniga ansett önskvärda för att tillgodose allmänhetens behov av färsk mjölk på söndagarna.

Sveriges konditorförening framhåller att vad de sakkunniga anfört rörande konditoriernas villighet att sälja flaskmjölk på söndagarna erhållit ett något för positivt uttryck i betänkandet. De större konditorierna torde icke vara intresserade härav liksom givetvis ej heller de konditorier som eljest hade stängt på söndagarna. Föreningen hade emellertid intet att erinra mot att övriga konditorier intresserades för att på sommarsöndagarna tillhandahålla flaskmjölk.

Svenska mejeriernas riksförening u. p. a. anser att de sakkunniga i väsentlig mån överdrivit de svårigheter, som mjölkaffärernas söndagsstängning skulle medföra för allmänheten. I varje fall hade man anledning att fråga sig om icke, där svårigheter uppkommit, dessa som regel bottnade i bristande omtanke. En generell höjning av mjölkpriset borde icke komma i fråga för att få till stånd mjölkförsäljning på söndagar. Och skulle en förhöjning av priset för den mjölk, som säljes på söndagarna, anses böra genomföras, ansåge sig riksföreningen ha anledning framhålla att — om förhöjningen skulle motsvara de ökade kostnader i form av personallöner m. m., som härför bli påkallade — det torde kunna befaras, att mjölkpriset måste väsentligt höjas. Vad nu sagts torde ha avseende jämväl å de sakkunnigas tankegång, att söndagsförsäljningen av mjölk skulle omhändertagas av konditorier. För att dessa skulle kunna täcka de med denna försäljning förbundna kostnaderna, torde de skäligen böra erhålla en förhöjd vinstmarginal med motsvarande ökat mjölkpris som följd. Härtill komme, att om mejerierna skulle utdistribuera mjölken till dessa konditorier, mejeriernas distributionskostnader skulle stiga. Under alla förhållanden skulle en söndagsförsäljning genom konditorierna medföra ett väsentligt ökat mjölkpris för allmänheten. — Förslaget om en upplysningskampanj rörande bästa sättet att förvara mjölken i hemmen syntes riksföreningen vara värt att beaktas. Därest genom det allmännas försorg medel ställdes till förfogande för åtgärderna, vore riksföreningen villig att omhänderha kampanjen.

Vad härefter angår det med den vanliga affärstiden sammanhängande spörsmålet om kommunernas rätt att besluta om avvikelser från den legala affärstiden anses i det alldeles övervägande antalet remissyttranden att den nuvarande rätten i detta hänseende bör bibehållas oförändrad. Det framhålles att denna kommunernas rätt är av stort värde, då man därigenom har möjlighet att anpassa butikstiderna efter de särskilda förhållandena inom olika delar av landet. Genom ett kommunalt beslut om affärstidens längd kunde vidare förhindras uppkomsten av en osund konkurrens, som i längden ginge ut över allmänheten. Ett borttagande av rätten till kommunala avvikelser betecknas vidare såsom ett onödigt ingrepp i den kommunala självstyrelsen och anses leda till en icke önskvärd centraldirigering. Dessutom framhålles att det icke med fog kunde befaras att kommun skulle komma att åsidosätta något allmänhetens eller företagarnas intresse eller eljest ingripa på olämpligt sätt. Erfarenheterna från kommunernas medverkan vore enbart goda.

Socialstyrelsen, tre reservanter inom arbetsrådet, handelskammaren i Gävle, länsstyrelsen i Kristianstads län, Svenska arbetsgivareföreningen, Yrkeskvinnors samarbetsförbund och Föreningen socialarbetare inom industri- och affärsvärld anse icke att nuvarande bestämmelser på detta område äro tillfredsställande.

Socialstyrelsen framhåller att, då butikstiderna i huvudsak fastställdes genom förhandlingar mellan butiksägarna inbördes och mellan dem och de anställdas organisationer, det icke torde vara erforderligt med särskilda kommunala bestämmelser, som växlade från ort till ort.

Handelskammaren i Gävle anser det oegentligt att lagen icke göres enhetlig för hela landet. Det kunde icke anses lämpligt att olika bestämmelser gällde i kommuner, som gränsade till varandra.

Reservanterna inom arbetsrådet anföra bl. a. följande:

Det är av synnerlig vikt att lagen icke lägger hinder i vägen för affärsmännen att förlägga affärstiden på ett rationellt sätt: genom överenskommelser om jourtjänst, om senare stängning vissa dagar i veckan, om längre öppethållande för vissa slag av butiker o. s. v. Ett sådant hinder kan ligga däri, att genom kommunalt beslut bestämmes en förkortning av affärstiden, som försvårar eller omöjliggör ett lämpligt system för öppethållandet. Naturligtvis kunna förhållandena vara sådana, att det kommunala beslutet innebär ett fastställande av en butikstid, som ur olika synpunkter är skäligt avpassad, men risk föreligger att beslutet dikteras av intressen, som äro allmänheten ovidkommande, och att denna därför får sitta emellan. Gentemot den nära till hands liggande invändningen att allmänheten har möjlighet att genom uttalande av husmodersorganisationer etc. framlägga sina synpunkter, innan kommunalt beslut fattas, må framhållas att allmänhetens inverkan på innehållet i ett sådant beslut i praktiken lär vara ganska ringa. Under alla omständigheter måste ett genom kommunalt beslut infört system för öppethållande bli stelt och schematiskt och svårligen kunna ge möjlighet till en smidig anpassning med jourtjänst och därmed jämförliga åtgärder till allmänhetens gagn.

Enligt vår mening bör därför gällande regel om rätt för kommun att bestämma om förkortad affärstid icke inflyta i den nya lagen. Däremot ligger det givetvis helt i linje med vår uppfattning, att man bibehåller bestämmelsen att kommunalt besluta om annan förläggning av affärstiden.

Länsstyrelsen i Kristianstads län, Yrkeskvinnors samarbetsförbund samt *Föreningen socialarbetare inom industri- och affärsvärld* framföra liknande synpunkter.

Svenska arbetsgivareföreningen anser den kommunala bestämmenderätten böra begränsas åtminstone så att kommunerna icke skola kunna föreskriva tidigare stängningstid än kl. 19. Det kunde ifrågasättas om kommunerna borde ha möjlighet att förhindra att butikerna åtminstone en gång i veckan hölle öppet till kl. 20.

Förslaget att fotografiateljé skall äga att utan särskilt tillstånd hålla öppet två timmar på sön- eller helgdag har tillstyrkts i samtliga remissyttranden utom i det som avgivits av *Svenska fotografernas förbund*. Förbundet uttalar att det stora flertalet av förbundets medlemmar önskade att fotografiateljéerna hölles stängda sön- eller helgdagar. Den föreslagna bestämmelsen torde komma att verka hämmande på förbundets strävanden att bereda yrkesfotograferna söndagsvila, i det att några komme att tolka

bestämmelsen så att fotografiateljéerna borde hållas öppna även sön- eller helgdagar. Förbundet yrkade att gällande lag på denna punkt bibehölls oförändrad.

Arbetsrådet och *länsstyrelsen i Kalmar län* anse att öppethållande ej bör få äga rum under tid för högmässogudstjänst. *Länsstyrelsen i Kristianstads län* föreslår att anmälan till polismyndigheten skall ske angående den tid, när öppethållande skall ske. Enligt länsstyrelsen skulle det eljest — då ateljéinnehavaren själv får välja tiden för öppethållandet — bli svårt att kontrollera huruvida han överskrede den angivna tidsbegränsningen.

Den rätt att hålla öppet sön- eller helgdagar, som de sakkunniga föreslagit beträffande fotografiateljéer, bör enligt *arbetsrådet* gälla även blomsteraffärerna och de s. k. kombinerade blomster- och fruktaffärerna.

Departementschefen. Den gällande butikstängningslagen — liksom dess föregångare — anger endast en yttre ram beträffande tiden för butikernas öppethållande; lagen medför ingen skyldighet för affärsidkarna att hålla öppet någon viss tid av dygnet. Jag har redan tidigare uttalat såsom min mening att lagen även i fortsättningen bör bibehålla sin nuvarande karaktär.

I fråga om öppningstiden gäller nu som huvudregel att affärerna icke få öppna före kl. 8 på vardagarna. Mjölkbutiker, bagerier och konditorier få dock öppna en halv timme tidigare eller kl. 7.30. Den allmänna stängningstiden är i lagen bestämd till kl. 19. Under tiden den 10—23 december få dock affärerna hålla öppet en timme längre, dvs. till kl. 20. På söndagarna skola affärerna vara stängda. Härifrån gäller det undantaget att nyssnämnda slag av butiker ävensom vissa frukt- och blomsteraffärer få hållas öppna kl. 8—10.

Den i lagen angivna tiden för butikernas öppethållande motsvarar icke den faktiskt tillämpade affärstiden. Sedan åtskilliga år tillbaka har inom detaljhandeln gjort sig gällande en allmän tendens att förkorta affärstiden. Så har skett icke blott genom att öppningstiden flyttats fram och stängningstiden tillbaka utan även genom att affärerna hålla stängt någon timme vid lunch- eller middagstid. Den vanligaste öppningstiden torde numera vara kl. 9. Senare stängning än kl. 18 torde knappast förekomma för butiker i allmänhet. I stället stängas affärerna stundom tidigare, särskilt på lördagar och under sommarmånaderna. Den minskning av tiden för affärernas öppethållande som sålunda ägt rum grundas i många fall på överenskommelser mellan handels och de anställdas organisationer. Stundom beror den emellertid på att vederbörande kommun utnyttjat den rätt att besluta om avvikelser från den vanliga affärstiden som lagen erbjuder. Det sistnämnda är fallet bl. a. beträffande Stockholms stad.

Det torde vara ofrånkomligt att de förkortade affärstiderna måste göra

det svårt åtminstone för vissa delar av allmänheten att företaga erforderliga inköp och att ägna tillräcklig tid och omsorg åt inköpen. Jag syftar då närmast på de förvärvsarbetande husmödrarna. Det var med hänsyn härtill, som de sakkunniga fingo i uppdrag att särskilt uppmärksamma denna yrkeskategoris inköpssvårigheter. I direktiven för de sakkunniga antydde jag vissa vägar, som kunde tänkas leda till en mera tillfredsställande ordning härvidlag än den nuvarande. Jag ifrågasatte sålunda om icke den vanliga dagliga affärstiden skulle kunna bestämmas till visst antal timmar, som skulle fritt få utläggas inom en i lagen angiven, ej alltför snäv intervall. En annan möjlighet vore enligt min mening att affärerna finge hålla öppet någon eller några kvällar i veckan, givetvis med kompensation för de anställda i form av ledighet på annan tid. Jag pekade också på möjligheten att införa ett jourssystem, motsvarande det av apoteken praktiserade.

De sakkunniga — bland vilka märkas representanter för såväl den köpande allmänheten som affärsmännen och de anställda — ha efter övervägande av olika tänkbara möjligheter att lätta de existerande inköpssvårigheterna stannat för att icke föreslå någon ändring av gällande huvudregler vare sig i fråga om den vanliga affärstiden och dess förläggning eller beträffande kommuns rätt att besluta om avvikelser härifrån. Enligt de sakkunnigas mening bör det emellertid vara möjligt att genom förhandlingar mellan representanter för samtliga berörda intressen, dvs. allmänheten, köpmännen och de anställda, på frivillighetens väg nå fram till de mera tillfredsställande affärstider, som f. n. äro praktiskt genomförbara. Därvid anse de sakkunniga det särskilt angeläget att mjölkförsäljningen ordnas på ett för allmänheten — främst barnfamiljerna — godtagbart sätt. De sakkunniga ha också hänvisat till vissa åtgärder utom butikstängningslagens område, genom vilka varudistributionen skulle underlättas och behovet av andra butikstider än de nuvarande minskas, bl. a. åtgärder som skulle göra belastningen på affärerna mer jämnt fördelad ej blott på de olika timmarna av dagen utan även på veckans olika dagar.

De sakkunnigas förslag att bibehålla det nuvarande systemet för affärstidens reglering har godtagits i det stora flertalet remissyttranden. Likaså ha de medel att underlätta allmänhetens varuinköp, som anvisats av de sakkunniga, genomgående ansetts vara de enda framkomliga vägarna att komma till rätta med ifrågavarande problem. Bland dem som ställt sig på samma ståndpunkt som de sakkunniga märkas de kvinnoorganisationer som hörts i ärendet.

I det läge, vari detta spörsmål sålunda befinner sig, anser jag mig böra följa de sakkunnigas förslag att bibehålla de nuvarande huvudreglerna angående tiden för affärernas öppethållande. Jag tager därvid fasta på att man från köpmannahåll förklarar sig villig att medverka vid sådana förhandlingar, som förordats av de sakkunniga, och jag vill understryka hur

angeläget det är att dylika förhandlingar komma till stånd och att de leda till ett för allmänheten positivt resultat. Även de övriga möjligheter, som av de sakkunniga anvisats i syfte att allmänheten skall få lättare att hinna med att göra erforderliga inköp, anser jag böra prövas.

Av den utredning som företagits i ärendet framgår att från allmänhetens sida ett starkt intresse finnes för genomförande av det i direktiven för de sakkunniga framförda uppslaget med utsträckt öppethållande någon eller några kvällar i veckan. Jag vill erinra om att enligt socialstyrelsens opinionsundersökning bland arbeterskor och kvinnlig förvaltningspersonal ungefär 45 procent funnit senare öppethållande en kväll i veckan — då närmast fredagskvällen — innebära stora eller ganska stora fördelar för dem. I motsats till de sakkunniga finner jag det lämpligt att det i lagtexten markerats hur önskvärt det är att allmänhetens inköpsmöjligheter tillgodoses genom att affärstiden åtminstone en dag i veckan utsträcker längre än övriga dagar. Detta synes mig lämpligen kunna ske genom att kommunernas rätt att förkorta affärstiden inskränkes såtillvida att det alltid skall stå affärsinnehavare fritt att hålla öppet till kl. 19 en dag i veckan. Någon ytterligare inskränkning i kommunernas bestämmanderätt beträffande den vanliga affärstiden anser jag mig ej böra förorda.

De sakkunniga ha funnit att fotografiateljé skall få rätt att, utan särskilt tillstånd enligt 11 §, hålla öppet två timmar på sön- och helgdag. Jag delar de sakkunnigas uppfattning att en individuell prövning icke är erforderlig i detta fall. Under tiden för högmässogudstjänst synes dock även dessa ateljéer ej få vara öppna. Någon anmälningsskyldighet angående tiden för öppethållandet finner jag ej påkallad.

Arbetsrådet har ansett att även blomsteraffärer och s. k. kombinerade blomster- och fruktaffärer skola, utöver vad nu gäller, utan tillstånd få hållas öppna på sön- och helgdagar. Med hänsyn till den utformning av reglerna om handel å utsträckt affärstid, som jag i nästföljande avsnitt ämnar förorda, synes någon ändring på denna punkt dock ej böra ske.

Utsträckt affärstid.

De sakkunniga. Grunderna för butikstängningslagen tala enligt de sakkunnigas uppfattning för att försiktighet bör iakttagas vid beredande av möjlighet för affärsidkare att hålla öppet eller eljest idka försäljning under annan tid än den i allmänhet medgivna. Lagen skulle nämligen motarbeta sin egen uppgift att garantera affärsidkarna och deras familjer en rimlig fritid samt att förhindra osund konkurrens, därest lagen i större utsträckning gäve möjlighet till förlängt öppethållande. Vad särskilt anginge kioskhandeln tillkomme härjämte att det icke syntes de sakkunniga lämpligt, att varudistributionen i större utsträckning överflyttas till mera primitiva försäljningsformer eller försäljningsställen, vilka ofta icke uppfylla nu-

tidens krav i sanitärt hänseende, och icke heller erbjuda tillfredsställande arbetsförhållanden för den där sysselsatta personalen. De sakkunniga ha därför ansett sig böra intaga en restriktiv ståndpunkt i detta hänseende.

Handeln med tobaksvaror på utsträckt tid har av de sakkunniga ägnats särskild uppmärksamhet. De sakkunniga framhålla, att denna fråga nära sammanhänger med de särskilda bestämmelser, som gälla för tobakshandeln överhuvud, samt anföra härom:

Lagen den 11 juni 1943 angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror, vilken trädde i kraft den 1 juli 1943, gav helt nya direktiv till tobaksmonopolets utövare med avseende å handhavandet av tobaksdistributionen. Visserligen innefattar 1943 års lag icke något fullständigt koncessionssystem för tobaksdetaljhandeln, men stadgandet i 1914 års monopollag att »handeln med tobaksvaror är fri» uteslöts avsiktligt ur 1943 års lag. I stället ålägger lagen monopolets utövare — aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet — att söka anpassa försäljningsställets antal med hänsyn till möjligheten för de återförsäljare, vilkas rörelse företrädesvis omfattar försäljning av tobaksvaror — d. v. s. de så kallade specialtobaks-handlarna — att uppnå skälig omsättning, i den mån så kan ske utan åsidosättande av allmänhetens och monopolbolagets intressen. Såsom ett utredande och rådgivande organ för handläggningen av bland annat de frågor, som uppkomma vid tillämpningen av angivna direktiv för distributionen av tobaksvaror, har statens tobaksnämnd inrättats. Nämnden består av sju ledamöter, av vilka tre — ordförande, vice ordförande och ytterligare en ledamot — utses av Kungl. Maj:t, två av monopolbolaget och två av kommerskollegium. Sistnämnda två ledamöter skola utses bland personer, vilka företräda de enskilda återförsäljarnas intressen. Yttranden i förekommande ärenden införas av nämnden antingen från föreståndaren för något av monopolbolagets kontor i olika delar av landet eller ock från en särskild tjänsteman hos monopolbolaget, som helt ställts till nämndens förfogande för att utreda nyetablerings- och övriga distributionsfrågor. Inom nämnden har utsetts ett arbetsutskott, som även brukar företaga besiktning på platsen före slutbehandlingen av sådana ärenden, som förefalla tveksamma eller mera betydelsefulla. I anslutning till ovannämnda stadgande i monopollagen stadgas i Kungl. Maj:ts instruktion för nämnden, att denna i fråga om beviljande av rätt till inköp mot rabatt hos monopolets utövare för bedrivande av detaljhandel med tobaksvaror i stad eller stadsliknande samhälle skall verka för att all varsamhet, som är förenlig med allmänhetens berättigade anspråk på bekväm tillgång till tobaksvaror och monopolets utövares intressen, iakttages samt att dylik rätt företrädesvis beviljas personer med kändedom om tobakshandeln eller med annan affärs-kunskap.

1943 års bestämmelser angående detaljhandeln med tobaksvaror tillkommo efter mycket ingående överväganden. De grunda sig på såväl sociala som statsfinansiella skäl. Tobaksdetaljhandeln hade splittrats på ett alltför stort antal enheter, med påföljd att årsomsättningen i tobaksaffärerna på många håll blivit högst otillfredsställande. Oaktat monopolbolaget i återförsäljarrabatter utbetalade mycket betydande belopp — både absolut och i relation till bolagets totala omkostnader — befunno sig ett stort antal tobakshandlare i landet i prekära ekonomiska omständigheter. Ideligen

framfördes på grund härav klagomål till såväl monopolbolaget som Kungl. Maj:t. Förhållandena föranledde jämväl åtskilliga motioner i riksdagen. Verkställda utredningar ansågos giva vid handen, att klagomålen icke saknade grund, och då all tillverkning av tobaksvaror i riket monopoliserats, ansågos statsmakterna även ha visst ansvar för utvecklingen av detaljhandeln med dessa varor.

Den rationalisering av tobaksdetaljhandeln, som 1943 års lagstiftning åsyftade, söker statens tobaksnämnd i samverkan med monopolbolaget förverkliga på i huvudsak tre sätt. I enlighet med förut angivna direktiv utövas sålunda en nyetableringskontroll i syfte att förhindra tillkomsten av nya, ur distributionssynpunkt överflödiga försäljningsställen. I enlighet med av Kungl. Maj:t och riksdagen uttalade önskemål ha vidare de tobakshandlare, vilka inneha icke bärkraftiga affärer, erbjudits att nedlägga dessa mot livränta eller engångsersättning från monopolbolaget. Hittills ha enligt uppgift från tobaksnämnden 132 affärer nedlagts. Därvid ha till 84 personer utgivits tillhoppa 256 300 kronor i engångsersättningar. Vidare har monopolbolaget, i samband med beslut att i 48 fall utgiva livräntor, till pensionsstyrelsen inbetalt 190 600 kronor för inköp av livräntor, varjämte bolaget självt utanordnat vissa livräntebelopp, vilka för år 1947 beräknas uppgå till sammanlagt omkring 28 000 kronor. — Inlösningsförfarandet pågår alltjämt. — Den tredje, icke minst betydelsefulla rationaliseringsmetoden är utflyttning av ogynnsamt belägna specialtobaksaffärer till nybyggda områden inom samma ort.

Enligt butikstängningslagen äger länsstyrelsen meddela tillstånd till handel med tobaksvaror på utsträckt tid i tre fall, nämligen i s. k. trafikiosker [11 § 3 mom. 4)], i samband med nöjestillställningar o. d. [11 § 3 mom. 3)] samt i speciella undantagsfall, »då synnerliga skäl därtill äro» [11 § 3 mom. 7)]. Med stöd av sistnämnda stadgande har tobaksförsäljning utom vanlig affärstid medgivits på grund av ömmande omständigheter hos sökanden, exempelvis om denne på grund av sjukdom eller lyte icke kan försörja sig och sin familj på annat sätt än genom kioskhandel och vederbörande befunnits vara i behov av det inkomsttillskott, som tobaksförsäljningen medför. »Synnerliga skäl» ha även i vissa fall ansetts föreligga med hänsyn till den konsumerande allmänhetens intresse av tillgång till tobaksvaror på viss plats utom vanlig affärstid. Med stöd av 11 § 3 mom. 7) beviljas också tillstånd till handel under utsträckt tid med de i 3 mom. 1) nämnda varuslagen med rätt för vederbörande att dessutom försälja tobaksvaror under vanlig affärstid, s. k. delade tillstånd. En dylik kombination kan nämligen icke medgivas med stöd av punkt 1), enär där förutsättes att icke andra varuslag än de i sistnämnda punkt uppräknade saluhållas under den vanliga affärstiden.

Det kan tilläggas att tobaksmonopolets utövare icke anser sig böra vägra inköpsrätt åt dem, som genom lagakraftgående beslut erhållit tillstånd enligt 11 § butikstängningslagen till försäljning av tobak.

Av det anförda framgår att tobakshandeln under och utom vanlig affärstid f. n. icke regleras efter enhetliga linjer. Detta är enligt de sakkunnigas

mening icke tillfredsställande. De sakkunniga anse, att så länge den av Kungl. Maj:t och riksdagen beslutade regleringen av tobakshandeln är i kraft, dess principer böra bli likartat gällande för hela branschen. De sakkunniga uttala vidare:

Då regleringen för den handel med tobak, som endast äger rum på vanlig affärstid, innebär en tämligen restriktiv nyetableringskontroll (på liknande sätt för övrigt som inom många andra branscher genomförts genom enskilda överenskommelser), kan det icke vara rimligt och rättvist, om en väsentlig del av tobakshandeln regleras efter mera liberala riktlinjer. De sakkunniga äro på det klara med att allmänhetens behov av tillgång till tobaksvaror bör i den omfattning, som kan anses skälig, tillgodoses, men denna synpunkt bör beaktas i lika mån inom båda de sektorer av tobakshandeln, som nu i viss mån ställts emot varandra.

I enlighet med det anförda föreslå de sakkunniga att ärenden angående försäljning av tobaksvaror utbrytas ur butikstängningslagen och handläggas i samma ordning som övriga tobaksförsäljningsfrågor. Enligt förslaget skall alltså den, som av länsstyrelsen erhållit medgivande att sälja vissa s. k. fritidsvaror under utsträckt affärstid, äga sälja även tobaksvaror under förutsättning att han av tobaksmonopolet antagits såsom återförsäljare av dylika varor. Därvid skall tobaksmonopolet i den utsträckning monopol-lagstiftningen föreskriver samråda med tobaksnämnden. Vad sålunda föreslagits ha de sakkunniga ansett böra komma till uttryck i butikstängningslagen på så sätt att tobaksvaror icke särskilt nämnas i det sortiment, som uppräknas i 11 § butikstängningslagen. I stället föreslås ett nytt stycke i 11 § 3 mom. av innehåll, att den, som enligt vissa angivna punkter i momentet, motsvarande punkterna 1)–4) och 6) i nuvarande lag, erhållit medgivande till försäljning av vissa varor under utsträckt affärstid och som av den i lagen den 11 juni 1943 angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror omförmälda monopolutövaren antagits såsom återförsäljare av tobaksvaror, jämväl skall i den omfattning och på de villkor, som av monopolutövaren bestämts, äga försälja dylika varor. I avslutning härtill föreslås slutligen, att bestämmelserna i 11 § 1 mom. och 18 § butikstängningslagen angående remiss till statens tobaksnämnd av ansökningar om tillstånd till handel å utsträckt affärstid samt angående besvärsrätt för nämnden skola utgå.

Beträffande rätten att anföra besvär i ärenden angående antagande av återförsäljare för tobaksvaror anföra de sakkunniga:

Det kan visserligen sägas, att då klagan för närvarande icke kan föras över monopolbolagets beslut att bevilja eller vägra en person inköpsrättigheter för försäljning av tobaksvaror från butik, som hålles öppen allenast under vanlig affärstid, det icke skulle föreligga behov av besvärsrätt i ärenden angående försäljning av samma varor från affär med utsträckt affärstid. Då besvär emellertid hittills kunnat anföras till Kungl. Maj:t i ärenden om tillstånd till utsträckt affärstid och denna möjlighet, som i många fall kan vara av väsentlig betydelse för den enskilde, även begagnats i icke

obetydlig utsträckning, synas beaktansvärda skäl tala för att en möjlighet införes att besvara sig hos Kungl. Maj:t i fråga om tobakshandelsrättigheter. Om så sker, synas övertvägande skäl tala för att samtliga frågor om antagande av återförsäljare av tobaksvaror skulle kunna dragas under Kungl. Maj:ts prövning. Detta skulle kunna åstadkommas exempelvis genom att monopolbolaget i sina koncessionsvillkor ålades att icke till återförsäljare antaga annan än den, som i sådant avseende godkänts av tobaksnämnden, och därjämte möjlighet infördes att överklaga nämndens beslut hos Kungl. Maj:t.

De sakkunniga anse att fortfarande viss hänsyn bör tagas till personliga ömmande omständigheter vid beviljande av rätt till tobaksförsäljning under utsträckt tid. Dock syntes det icke motiverat att av dylika skäl bevilja tillstånd i fall, då påtagligt behov av försäljningen icke föreläge.

Beträffande den blivande tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna utgå de sakkunniga ifrån, att tobaksnämnden vid sin omprövning av de nuvarande tobakstillstånden låter de hittillsvarande tillståndshavarna behålla sina återförsäljarrättigheter tills vidare, där ej särskilda skäl till annat föranleda. Vid ombyte av innehavare syntes emellertid en ändring kunna ske i enlighet med de grunder, som av tobaksnämnden tillämpas vid beviljande av nya tillstånd. I fråga om s. k. delade tillstånd erfordras, för att försäljningsrätten skall bli oförändrad, att återförsäljningsrätten kompletteras med ett villkor, att tobaksförsäljningen endast får äga rum under den vanliga affärstiden.

Beträffande reglerna om handel på utsträckt affärstid i övrigt ha de sakkunniga funnit att om handläggningen av tobaksärenden icke längre skall ske enligt den i butikstängningslagen stadgade ordningen, en väsentlig förenkling kan genomföras i fråga om dessa regler. De sakkunniga föreslå att de nuvarande punkterna 1), 2), 4) och 6) — utom såvitt angår fotografiateljéers öppethållande — sammanslås till ett gemensamt stadgande av innehåll, att försäljning av konfektyrer, kex, alkoholfria drycker, färsk frukt, fikon, dadlar, russin, honung i förpackningar om högst 100 gram, produkter av svensk frukt, saft, levande blommor, tryckta skrifter, mindre pappersartiklar och tändstickor må, under förutsättning att under den vanliga affärstiden endast dessa varor saluhållas, medgivas i den omfattning som finnes påkallad med hänsyn till allmänhetens behov av dylik försäljning, i allmänhet dock icke någon veckodag längre än till kl. 22 eller den senare tidpunkt, som vid försäljning i anslutning till trafikinrättning föranledes av trafiktiderna. Beträffande innebörden av vad sålunda föreslagits anföra de sakkunniga bl. a.:

Från de nuvarande bestämmelserna dels i punkt 1) rörande kiosker och liknande försäljningsställen, dels i punkt 2) rörande den egentliga frukt- och konfektyrhandeln och dels i punkt 6) rörande blomsterhandeln samt den kombinerade blomster-, frukt- och konfektyrhandeln skiljer sig det av de sakkunniga föreslagna stadgandet först och främst därutinnan, att till-

ståndsmyndigheten ålagts att iakttaga större försiktighet än nu vid prövningen av ansökningar om tillstånd till utsträckt affärstid. Medan i angivna fall enligt nu gällande bestämmelser framställning om förlängd affärstid skall bifallas, såframt icke särskilda skäl till annat föranleda, anse de sakkunniga, att en ansökning av förevarande slag bör bifallas blott i den omfattning, som synes påkallad med hänsyn till allmänhetens behov av dylik försäljning. Genom en sålunda utformad regel beaktas enligt de sakkunnigas uppfattning på en gång allmänhetens fritidsbehov av de uppräknade varuslagen och butikstängningslagens uppgift att sörja för att affärsidkare och deras familjemedlemmar erhålla tillbörlig vila. Samtidigt erhåller handeln å utsträckt affärstid ett visst konkurrensskydd, vilket förordats från en del håll. Ur rättvisesynpunkt synes det emellertid nödvändigt, att någon åtskillnad i allmänhet icke göres mellan redan bestående affärer. Behovsprövningen synes i första hand böra tillämpas då ansökning om tillstånd till handel å utsträckt affärstid göres för ett nyetablerat försäljningsställes del. Hänsyn bör också tagas till att allmänhetens intresse bäst tillgodoses genom ett försäljningsställe med så rikhaltig sortering som möjligt. Den behovsprövning, som enligt förslaget ålägges tillståndsmyndigheten, kan givetvis i många fall vara förenad med betydande svårigheter. Denna väg synes dock vara att föredraga framför en ohämmad utveckling av handeln å utsträckt affärstid. Särskilt den kraftiga stegringen av antalet kioskstillstånd under senare år kan icke undgå att framkalla betänkligheter ur social synpunkt. Vad slutligen angår försäljning annorledes än från särskilt försäljningsställe har även denna i förevarande hänseende likställts med annan försäljning.

Beträffande de s. k. trafikioskerna enligt nuvarande 11 § 3 mom. 4) innebär de sakkunnigas förslag på sätt och vis, att dessa kiosker ur butikstängningslagens synvinkel komma att försvinna såsom en specialkategori inom kioskvärlden. Medan de nuvarande trafikioskerna medgivnas uteslutande med tanke på de resandes behov, anse de sakkunniga, att behovet av handel å utsträckt affärstid i anknytning till en trafikinrättning bör bedömas under hänsynstagande till såväl den bofasta befolkningens som resandetrafikens intressen. De nuvarande svårigheterna att avgöra huruvida en kiosk i anslutning till en trafikinrättning verkligen kan sägas tillgodose själva resandetrafikens behov komma att försvinna. Den enda skillnad, som de sakkunniga göra mellan utsträckt handel i anknytning till en trafikinrättning och annan handel utom vanlig affärstid, avser tiden för öppethållandet, i det att denna tid i det förra fallet kan förlängas med hänsyn till trafiktiderna.

De sakkunniga framhålla vidare att det sammanslagna stadgandet utformats med utgångspunkt från principen att anledning icke synes föreligga att i butikstängningslagen göra någon åtskillnad — vare sig i fråga om varusortiment eller tiden för öppethållande — mellan å ena sidan kioskhandel och därmed jämförlig försäljning samt å andra sidan butikshandel i inskränkt bemärkelse. De sakkunniga fortsätta:

Detta betyder givetvis icke, att exempelvis blomsteraffärerna regelmässigt skola beviljas tillstånd att hålla öppet hela söndagarna eller till kl. 22 på vardagarna. Då länsstyrelsen enligt de sakkunnigas förslag skall pröva det föreliggande behovet av handel å utsträckt affärstid, torde i allmänhet

blomsterförsäljning å utsträckt affärstid komma att begränsas på ett sätt, som i stort sett överensstämmer med den nu rådande ordningen. Med hänsyn till att tryckta skrifter ingår i varusortimentet kan en bokhandel enligt förslaget ansöka om rätt att hålla öppet under utsträckt tid, om den icke saluför andra än de uppräknade varorna. De sakkunniga utgå emellertid från att något intresse från bokhandelns sida för ett dylikt öppethållande knappast föreligger och att därför ansökningar från bokhandlare om utsträckt affärstid icke äro att förvänta. Skulle en dylik ansökning göras, bör givetvis enligt huvudregeln allmänhetens behov av dylik försäljning vara avgörande för prövningen. Enligt de sakkunnigas mening torde något dylikt behov i regel icke föreligga.

Varusortimentet i det sammanslagna stadgandet är något utvidgat i förhållande till vad nu gäller i det att även mindre pappersartiklar och saft upptagits bland de tillåtna varorna.

Specialstadgandet angående försäljning av varm korv och varm fisk m. m. anses i fortsättningen icke böra omfatta varm fisk. De affärsidkare, som nu idka försäljning av denna vara, föreslås dock böra få tillfälle att fortsätta sin verksamhet.

De sakkunniga ha funnit nödvändigt att bibehålla den nuvarande regeln, att tillstånd till öppethållande eller försäljning å utsträckt tid må kunna beviljas då synnerliga skäl därtill föranleda. Denna bestämmelse bör dock enligt de sakkunnigas mening tolkas restriktivt.

Ömmande personliga omständigheter böra enligt de sakkunniga icke föranleda beviljande av ett tillstånd, för vilket giltiga skäl eljest ej föreligga. Däremot borde dylika omständigheter kunna beaktas vid konkurrens mellan flera om erhållande av försäljningsrättigheter, vilka tillgodose verkliga behov hos allmänheten.

De sakkunniga finna det vara av stort värde, om partiellt arbetsföra i lämplig omfattning beredes tillfälle att försörja sig genom dylik försäljningsverksamhet. Fördelningen av dessa försörjningsmöjligheter borde om möjligt ske i samråd med kommunens socialvårdsorgan. Även vid ombyte av innehavare borde detta organ få göra sig gällande. Olika metoder hade ifrågasatts för att säkerställa det önskvärda inflytandet för socialvårdsorganen. En metod, som övervägts i Stockholm, vore att kommunen på därför lämpade platser, där behov av kioskförsäljning föreligger, låte uppföra ett antal kiosker, vilka uthyrdes till personer, som anvisades av socialvårdsorganet och som därefter hos länsstyrelsen sökte tillstånd till handel å utsträckt tid å förevarande plats. En annan utväg vore att ett allmännyttigt företag, exempelvis ett kommunalt bolag, förvärvade tillstånd till utövande av handel å utsträckt affärstid på därför lämpade platser och att detta bolag sedan anställde biträden och affärsföreståndare under beaktande av föreliggande personliga ömmande omständigheter hos aspiranterna på dylika befattningar. Genom sist angivna system möjliggjordes en utjämning av inkomsterna från olika försäljningsställen med skiftande omställning allt efter läget.

Förfarandet vid beviljande av tillstånd till handel på utsträckt affärstid föreslås förenklat i vissa hänseenden. Sålunda föreslås tillståndsgivningen överflyttad från länsstyrelse till polismyndighet när fråga är om tillstånd till korvförsäljning samt försäljning i samband med nöjestillställning o. d. under högst sju dagar i följd.

För åstadkommande av ett snabbare remissförfarande i ärenden angående utsträckt affärstid ha de sakkunniga förordat att drätselkammare och kommunalnämnd göras till remissorgan i stället för som nu kommunens beslutande myndighet. Denna föreslås dock äga rätt att uppdraga åt annan kommunal nämnd, beredning eller styrelse att avgiva yttranden i förevarande ärenden. En ytterligare förenkling anser de sakkunniga kunna vinnas genom att tillstånden enligt 11 § beviljas för längre tid än som hittills i allmänhet skett.

I sitt särskilda yttrande uttalar *experten Backe* bl. a. att enligt hans mening de sakkunniga kommit till ett resultat, som icke lämnar några garantier för en förbättrad distribution av tobaksvaror. Sammanfattningsvis framhåller herr Backe att kioskerna redan genom uttalandena i samband med förslaget till ny butikstängningslag bort tillförsäkras ökade möjligheter att tillhandahålla allmänheten tobaksvaror på utsträckt tid samt att det måste anses befogat, att en viss ändring sker i sammansättningen av tobaksnämnden och att detta av de sakkunniga bort uttryckligen utsägas. Vidare anser herr Backe att fotografisk film bort medtagas bland de varor som få säljas i kiosker och att det allvarligen måste ifrågasättas, om det vore lämpligt att kommunerna låte uppföra kiosker för att uthyra dessa till partiellt arbetsföra eller genom bolag bedriva kioskrörelse i konkurrens med andra enskilda företagare.

Remissyttrandena. Såsom framgår av det anförda ha de sakkunniga i fråga om handeln på utsträckt affärstid ansett sig böra intaga en restriktiv ståndpunkt särskilt till kioskhandeln. Detta hälsas med tillfredsställelse av *socialstyrelsen*, som anser det vara en olycklig utveckling att kioskers antal ökats med hänsyn till dessa försäljningsställens primitiva art och de ofta ohygieniska former, varunder den s. k. fritidshandeln bedreves. Styrelsen förutsätter, att handeln på utsträckt affärstid successivt överflyttas till lokaler bättre än de nuvarande. *Sveriges köpmannaförbund* uttalar att kioskstillstånd böra beviljas restriktivt. Det vore angeläget, att de bofasta butikerna förbehölles rätt att i görligaste mån handhava distributionen även av impulsvaror. Med anledning av bl. a. att kioskerna ökat i antal och det s. k. kiosksortimentet successivt utvidgats och i regel kommit att omfatta de ur marginalsynpunkt betydelsefullaste varorna kunde allvarliga men för den reguljära bofasta detaljhandeln befaras uppstå, om ej prövningen av kioskstillstånd skedde med större försiktighet. *Svenska handelsarbetareförbundet* understryker att handeln med varor skall äga rum

i tidsenligt och hygieniskt inredda lokaler. Förbundet skulle därför helst se att man tillämpade en mera restriktiv politik i fråga om kioskhandeln, som endast hade en liten kompletterande uppgift att fylla inom varudistributionen.

På flera håll anser man emellertid, att de sakkunniga icke tillräckligt beaktat allmänhetens intressen vid utformandet av bestämmelserna om handel på utsträckt tid. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* förmenar att gällande regler inrymma möjlighet att förhindra tillkomsten av en ny kiosk där det ur allmän synpunkt vore angeläget att så skedde. Enligt 11 § 2 mom. butikstängningslagen ägde nämligen länsstyrelse vägra tillstånd till handel på annan affärstid än den vanliga, om hinder prövades föreligga ur hälsovårds-, ordnings-, säkerhets- eller liknande synpunkt. I övrigt borde kioskhandeln liksom den vanliga detaljhandeln lämnas att reglera sig själv.

Aktiebolaget Svenska pressbyrån framhåller att de sakkunnigas restriktiva inställning till kioskhandeln icke står i god överensstämmelse med direktiven för utredningen. Den föreslagna lösningen tillgodosåge nämligen icke såväl konsumenternas krav som köpmännens och de anställdas berättigade intressen. Bolaget beklagar både att ett lämpligt tillfälle att inom ett viktigt och arbetskrävande område reducera den växande administrativa regleringen av näringslivet försummats av de sakkunniga och att bristande förståelse för de allmänna hänsyn som utgöra kioskhandelns grundval fått prägla förslaget. Bolaget framhåller att hänsyn till allmänhetens behov städse avfärdades under åberopande av att lagstiftningens främsta uppgift vore att garantera affärsidkarna en rimlig fritid och att förhindra osund konkurrens i fråga om butikstiderna. Enligt bolagets erfarenhet inverkade icke kioskerna menligt på de vanliga butikernas arbetsförhållanden; kioskerna tillgodosåge ju allmänhetens inköpsbehov på tider, då butikerna icke vore och icke ville vara öppna. Än mindre kunde det betecknas som osund konkurrens att tillgodose dessa inköpsbehov, vilka av alla erkändes som legitima.

Kommitténs förslag att överflytta beslutanderätten beträffande tillstånd till försäljning av tobaksvaror på utsträckt tid från länsstyrelserna till tobaksmonopolet har föranlett uttalanden i ett stort antal remissyttranden. Meningarna äro i hög grad delade om detta förslag.

Förslaget tillstyrkes i princip eller lämnas utan erinran av *socialstyrelsen, kommerskollegium, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Kalmar, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Värmlands, Jämtlands och Västerbottens län, arbetsrådets ordförande, statens tobaksnämnd (majoriteten), Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet, flertalet handelskammare, Sveriges köpmannaförbund samt Tobakshandlarnas riksförbund.*

Länsstyrelsen i Stockholms län har ej tagit bestämd ställning till för-

slaget men anser att det erbjuder vissa fördelar. Förslaget kunde dock ej godtagas med mindre tobaksnämnden lättade på den restriktivitet, som enligt länsstyrelsens erfarenhet kännetecknat nämndens behandling av dessa frågor. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* — som ej framställer någon väsentlig erinran mot den föreslagna anordningen — hyser principiella betänkligheter mot den starka centraliseringen av rätten att medgiva tobaksförsäljning.

I den mån särskilda skäl anförts av dem som tillstyrkt förslaget har i regel framhållits, att detsamma vore en naturlig konsekvens av den ordning som gällde beträffande tobakshandeln i övrigt.

I några yttranden äro tillstyrkandena försedda med mer eller mindre bestämda reservationer. Sålunda understryker *överståthållarämbetet* önskvärdheten av att vissa garantier tillskapas mot att allmänhetens intressen icke eftersättas till förmån för den fasta tobakshandeln. Enligt ämbetets mening borde direktiven för tobaksnämnden möjligen jämkas samt allmänheten och den s. k. fritidshandeln erhålla starkare representation i nämnden. Vidare borde besvär rätt medgivas över nämndens beslut.

Statens tobaksnämnd framhåller att de sakkunniga syntes ha avsett, att alla frågor om antagande av återförsäljare av tobaksvaror skulle av monopolets utövare remitteras till nämnden och icke som f. n. endast ärenden, som avse städer och stadsliknande samhällen. Remisser till nämnden i ärenden om tobaksförsäljning på landsbygden skulle emellertid medföra en högst betydande ökning av nämndens arbetsbörda och detta till ingen nytta. Erfarenheten hade icke givit något belägg för att en ändring i 1943 års monopollag vore påkallad på denna punkt. *Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet* och *Tobakshandlarnas riksförbund* ansluta sig till vad tobaksnämnden sålunda anført.

En avvisande hållning till kommitténs förslag i denna del intages av *arbetsrådet* (majoriteten), *länsstyrelserna i Jönköpings, Kronobergs, Gotlands, Blekinge, Skaraborgs, Örebro, Gävleborgs och Västernorrlands län, järnvägsstyrelsen, handelskamrarna i Gävle och Luleå, Kooperativa förbundet, Svenska tidningsutgivareföreningen, Aktiebolaget Svenska pressbyrån* och *Sveriges kioskidkares riksförbund*.

I allmänhet förordas i dessa yttranden, att den nuvarande ordningen bibehålles. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* anser att som förutsättning för tillstånd av länsstyrelse till tobaksförsäljning på utsträckt tid bör stadgas, att vederbörande sökande blivit av monopolets utövare antagen till återförsäljare av tobaksvaror. En liknande åsikt framföres av *en ledamot av statens tobaksnämnd*, som förordar att länsstyrelse före avgörandet av tillståndsärende, som avsåge försäljning av tobak, skulle inhämta nämndens utlåtande samt att länsstyrelsen icke mot nämndens avstyrkande ägde bifalla ansökningen i vad den anginge tobak.

Arbetsrådet framhåller att det med hänsyn till intresseomständigheterna

på detta område troligen icke vore möjligt att, så länge principerna i 1943 års tobakslagstiftning ansåges böra stå orubbade, komma fram till annat än en reglering som i stort sett överensstämde med den nu gällande. Frågan bleve då om man, eventuellt med vissa jämkningar, borde bibehålla den nuvarande ordningen eller övergå till de sakkunnigas system med tobaksmonopolet som bestämmande. Arbetsrådet fortsätter:

Fördelen med de sakkunnigas förslag är framför allt att härigenom vinnens enhetlighet i principerna för tillståndsgivningen. Åtskilliga olägenheter äro emellertid förknippade med förslaget. Genom att länsstyrelserna bortkopplas från prövningen, kommer den allsidiga erfarenhet om de lokala förhållanden, som länsstyrelsen själv besitter eller genom underordnade organ kan införskaffa, icke att få något inflytande. Ej heller skulle de synpunkter, som de kommunala myndigheterna kunna anlägga, komma fram vid prövningen. Såvitt arbetsrådet kan förstå skulle tobaksmonopolet — förmodligen i huvudsak genom tjänstemän vid tobakskontoren — företaga de nödvändiga utredningarna i ärenden rörande medgivande att sälja tobak. Arbetsrådet har visserligen ingen anledning antaga, att nämnda utredningar skulle brista i objektivitet. Men det måste principiellt anses oriktigt, att utredningarna i dessa, med hänsyn till de ovan omtalade intresse motsättningarna ofta mycket känsliga ärenden utföras av en av parterna, tobaksmonopolet, som har egna intressen att bevaka. De sakkunniga synas knappast ha tillskapat tillräckliga garantier för ett objektiva tillvaratagande av de olika på förevarande område förefintliga intressena.

Enligt arbetsrådets mening erbjuder det nuvarande systemet med länsstyrelsen såsom tillståndsmyndighet och tobaksnämnden såsom rådgivande organ större möjligheter till allsidig prövning av ärendena rörande tobaksförsäljning under utsträckt affärstid än den av de sakkunniga förordade anordningen. Arbetsrådet föreslår därför, att gällande system bibehålles.

Liknande synpunkter som de av arbetsrådet anförda ha framkommit i flera yttranden. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* anser att den föreslagna ändringen står i strid med de pågående decentraliseringsåtgärderna. Den komme vidare säkerligen att så småningom medföra en minskning av antalet tobaksförsäljningsställen, varigenom allmänhetens berättigade intresse att äga en bekväm tillgång till tobaksvaror eftersattes. Det kunde nämligen befaras, att tobaksnämnden, som givetvis icke kunde äga samma lokal-kännedom som länsstyrelserna, vid prövningen av dylika ärenden icke komme att taga tillräcklig hänsyn till de lokala förhållandena.

Aktiebolaget Svenska pressbyrån framhåller bl. a. att proceduren vid tillståndsgivningen skulle bli mer tillkrånglad med det föreslagna systemet och anför i denna del:

I stället för ett ärende i varje tillståndsfall blir det två, som skola behandlas av skilda myndigheter, och som var för sig kräva praktiskt taget samma utredning. Tobaksnämnden måste lika väl som länsstyrelsen höra polismyndigheter och kommunala myndigheter samt mottaga skriftväxling mellan sökanden och hans konkurrenter; det blir följaktligen dubbelt besvär för alla, som skola höras, och nära nog dubbelt arbete för ärendenas

avgörande. Nu är det däremot ett enhetligt remissförfarande, och tobaksnämnden får vid avgivande av sitt yttrande tillgång till de utlåtanden länsstyrelsen inhämtat. Hela förslaget framstår för dem, som i praktiken sysslät med dessa redan nu mycket arbets- och tidskrävande ärenden, som ytterligt opraktiskt och i sak förfelat.

Bolaget pekar även på en del fall ur praxis, där Kungl. Maj:t efter be-
svär meddelat tillstånd till försäljning av tobaksvaror trots avstyrkande av
tobaksnämnden. Enligt bolagets uppfattning utgjorde vad sålunda före-
kommit vid butikstängningslagens tillämpning ett starkt bevis för att to-
baksnämnden icke visat sig i stånd att tillfredsställande bedöma allmän-
hetens behov av inköp av tobaksvaror från kiosker och att en effektiv ga-
ranti mot felbedömningar från nämndens sida vore en nödvändighet.

Flera av de myndigheter och organisationer, vilka sålunda avstyrka för-
slaget om annan ordning för reglering av handeln med tobaksvaror på ut-
sträckt affärstid, ha framfört olika önskemål om vidgade möjligheter till
sådan handel inom det nuvarande systemets ram. Att tobaksvaror upp-
tagas bland varorna i det ordinära kiosksortimentet förordas sålunda mer
eller mindre bestämt av *länsstyrelserna i Jönköpings, Gotlands, Skaraborgs*
och *Gävleborgs län* samt *Sveriges kioskidkares riksförbund*. Förbundet an-
ser tobak vara den mest typiska av alla fritidsvaror och hävdar att, då
tobaksautomaterna knappast komme att förbättra distributionen av tobaks-
varor på landsbygden, svårigheterna att efter affärstid tillhandla sig dessa
varor speciellt på landsbygden komme att bli lika stora som förut.

Förbundet gör vidare gällande, att den nuvarande praxis med s. k. delade
tillstånd vilka medföra rätt till tobaksförsäljning endast under vanlig
affärstid, står i strid med motiven för butikstängningslagen. Nämda be-
gränsning borde enligt förbundets mening slopas och kiosker med delade
tillstånd få rätt att sälja tobak under hela öppethållandet. Även *länssty-
relsen i Västernorrlands län* finner det vara nödvändigt, att det äntligen
bleve slut på de delade tillstånden och att det klart utsades, att den som
har rätt att sälja tobak får utöva denna rättighet, så länge han har tillstånd
att hålla sin kiosk öppen. *Socialstyrelsen* förordar att, för den händelse de
sakkunnigas förslag genomföres, i 11 § 3 mom. 2 st. uttryckligen stadgas,
att delade tillstånd ej få förekomma.

Arbetsrådet ifrågasätter om allmänhetens intresse av att kunna köpa
tobak på kvällar och söndagar vore tillräckligt tillgodosett genom det nu-
varande stadgandet om försäljning från trafikiosk. Utvecklingen hade
gått i den riktningen, att trafikioskerna kommit att huvudsakligen till-
godose allmänhetens behov av kvälls- och söndagsinköp av tobak. I stort
sett utgjordes visserligen de platser, där allmänheten hade det största in-
tresset av fritidsinköp av tobak, just av trafikpunkter av olika slag. Att
binda fritidsinköpen enbart till trafikinrättningar skulle emellertid inne-
bära en alltför snäv gränsdragning. *Arbetsrådet* fortsätter:

Som exempel på andra platser må nämnas fritidsområde, där mycket folk samlas under kvällar och söndagar, samt ort, där skiftgående industri finnes men förutsättningarna för inrättande av trafikiosk eller uppsättande av tobaksautomat saknas. Den nuvarande bestämmelsen synes böra kompletteras med ett stadgande om att tobaksförsäljning å utsträckt affärstid må medgivas å fritidsområde eller annan i avseende å allmänhetens behov därmed jämställd plats, om särskilda skäl därtill föreligga. Med den senare förutsättningen skulle då markerats å ena sidan, att tillståndsgivningen skulle vara mera restriktiv än när det gäller vanliga kiosker enligt punkt 1), och å andra sidan, att det icke skulle uppställas så stränga krav som enligt punkt 7). Gentemot invändningen att detta behov kan tillgodoses genom automathandeln med tobak må anföras dels att automater blott få uppsättas i anslutning till butik och dels att det är ovisst vilken omfattning denna handel kan få i framtiden.

Sveriges kioskidkares riksförbund har föreslagit en liknande uppmjukning av reglerna om försäljning från trafikiosker.

Arbetsrådet har även framhållit vikten av att tobaksnämnden erhåller en allsidig sammansättning och härutinnan anført:

Allmänhetens intresse torde vara tillgodosett genom bestämmelsen i 33 § monopollagen, att ordföranden, vice ordföranden och ytterligare en ledamot skola utses av Konungen. För den riktiga avvägningen mellan de övriga intressegrupperna, framför allt specialtobakshandeln, kioskförsäljarna och monopolbolaget, är det för närvarande icke lika väl sörjt. *Arbetsrådet* föreslår, att representationen, i viss överensstämmelse med vad som gäller enligt de speciella arbetstidslagarna, ordnas så, att två ledamöter utses av monopolbolaget samt fyra ledamöter av kommerskollegium. Av dessa senare skulle två representera specialtobakshandeln och två kioskhandeln och därmed likställda försäljningsformer. I nämndens avgöranden skulle deltaga högst sju ledamöter, därvid representanterna för specialtobakshandeln respektive kioskhandeln skulle närvara vid handläggningen av ärenden rörande försäljning å vanlig affärstid respektive under utsträckt affärstid. Den omständigheten, att specialtobakshandlarna med detta förslag ej skulle deltaga i ärenden, som avse försäljning från kiosker, torde vara av underordnad betydelse, då specialtobakshandelns och monopolbolagets intressen i huvudsak sammanfalla på detta område.

Såsom förut nämnts förordar även *överståthållarämbetet* vissa ändringar i tobaksnämndens sammansättning. *Jämväl länsstyrelsen i Älvsborgs län* ifrågasätter, om icke allmänhetens och återförsäljarnas intressen borde få en starkare representation i nämnden. *Kommerskollegium* anser särskilt avseende böra fästas vid att tobaksnämnden får en sådan sammansättning att vid behandlingen av ärenden av ifrågavarande slag samtliga berörda parters intressen bliva fullt beaktade.

Länsstyrelsen i Uppsala län föreslår att direktiven för tobaksnämnden jämkas så, att skäligen hänsyn måste tagas till allmänhetens intresse av bekväm tillgång till tobaksvaror.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län tillstyrker i likhet med några andra myndigheter, som ansluta sig till kommitténs förslag om en överflyttning av

tillståndsgivningen beträffande handeln med tobaksvaror till monopolbolaget, att besvärsrätt införes över nämndens beslut med skyldighet för monopolbolaget att till återförsäljare antaga den som godkänts av nämnden. *Statens tobaksnämnd* avstyrker däremot för egen del bestämt denna anordning, som nämnden finner vara egenartad ur administrativ synpunkt. Nämnden erinrar även om att halva antalet ledamöter i monopolbolagets styrelse utsåges av Kungl. Maj:t, vilket finge anses innefatta en garanti för att beslutanderätten utövas i enlighet med statsmakternas intentioner. Det kunde därför ifrågasättas om besvärsrätt erfordrades. Ett slopande av denna rätt skulle icke innebära annat än att de som idka kioskhandel utöver vanlig affärstid i förevarande hänseende bleve likställda med alla övriga återförsäljare. Det torde icke med fog kunna göras gällande, att frågan huruvida tillstånd till försäljning av tobaksvaror skall meddelas eller icke ur sökandens synpunkt vore mera betydelsefull då det gäller tillstånd till kioskhandel å utsträckt tid än då ansökningen avser t. ex. inrättande av en specialtobaksaffär.

Liknande synpunkter framföras av *Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet*.

Med hänsyn till sambandet mellan förslaget om reglering av handeln med tobaksvaror på utsträckt tid och de föreslagna nya bestämmelserna i 11 § 3 mom. om handeln på utsträckt affärstid i övrigt ha de remissinstanser, som tillstyrka det förra förslaget, i allmänhet intet i princip att erinra mot övriga ändringar i nämnda lagrum. *Stockholms handelskammare* ifrågasätter emellertid om det icke vore mest ändamålsenligt att i lagen stadga generell rätt för försäljningsställen med impulsvarusortiment att hålla öppet alla dagar till kl. 22. Handelskammaren anmärker i detta sammanhang, att den behovsprövning, som kunde erfordras rörande kioskförsäljning, redan f. n. utövades vid upplåtelse av allmän mark för kioskändamål.

Många myndigheter och organisationer, som ställa sig avvisande till de nya reglerna om tillståndsgivning för tobakshandeln, avstyrka däremot även övriga ändringar i 11 § 3 mom. *Kooperativa förbundet* finner det dock ändamålsenligt att punkterna 1, 2, 4 och 6 i 11 § 3 mom. sammanslås till en punkt, och *länsstyrelsen i Kronobergs län* anser förslaget att samtliga de fall, som äro upptagna under dessa punkter, skola omfatta samma varuslag vara motiverat av syftet att åstadkomma större enkelhet samt rättvisa mellan kiosker och övriga butiker. Länsstyrelsen delar även uppfattningen att vid prövning av ansökning om tillstånd till handel på utsträckt affärstid hänsyn skall tagas icke blott till de olägenheter, som i händelse av bifall till ansökningen uppkomma för handel på vanlig affärstid, utan även till den skada, som uppstår för handel på utsträckt tid. Sistnämnda slag av handel grundade sig på uttrycklig lagbestämmelse och borde åtnjuta samma

skydd som handel på vanlig affärstid. En sådan uppfattning stode också bäst i överensstämmelse med butikstängningslagens syfte att skapa likartade konkurrensförhållanden mellan olika företag.

I flera yttranden kritiseras den angivna uppfattningen liksom överhuvudtaget kommitténs förslag att vid sammanslagningen av vissa punkter i 11 § 3 mom. upphäva det nuvarande presumptionssystemet och överflytta föreskriften om att hänsyn skall tagas till allmänheten från ingressen i 11 § 3 mom. till första punkten av samma moment. *Arbetsrådet* ifrågasätter sålunda om något vore att vinna med den föreslagna formella omredigeringen. Av formuleringen kunde dragas den slutsatsen att allmänhetens behov numera skulle komma i andra rummet. De sakkunnigas lösning att ersätta presumptionsreglerna med en enkel hänvisning till »allmänhetens behov» komme i praktiken att vålla betydande svårigheter. Det vore att befara att med de nya bestämmelser förslaget innehölle tillämpningen av lagen komme att bli mycket olika på skilda orter. *Arbetsrådet* ansåge att de nuvarande reglerna borde bibehållas.

Arbetsrådet vänder sig vidare mot den tendens till inskränkning av handeldns frihet, som kommit till uttryck genom det förut berörda uttalandet om skydd åt handeln på utsträckt tid. Så länge handeln under den vanliga affärstiden vore fri, borde även handeln under utsträckt affärstid vara fri och icke åtnjuta något lagstiftningensvägen åstadkommet konkurrensskydd.

Även *länsstyrelsen i Södermanlands län* framhåller att beredande av sådant konkurrensskydd knappast kunde vara butikstängningslagens ändamål. *Länsstyrelsen* ifrågasatte därför om icke de nu gällande bestämmelserna — att vid prövning av ansökan om tillstånd till utsträckt affärstid hänsyn skall tagas å ena sidan till det gagn för allmänheten och å andra sidan till de olägenheter för annan handel, som skulle uppkomma vid bifall till framställningen, samt att ansökan skall bifallas, såframt icke särskilda skäl till annat föranleda — gäve ett klarare uttryck för lagstiftningens syfte.

Liknande synpunkter framföras av *Svenska tidningsutgivareföreningen*. Föreningen framhåller att ett bifall till förslaget skulle innebära, att en ny form av behovsprövning infördes i fråga om vanliga kiosker. En sådan ändring kunde bli hinderlig för tidningsdistributionen. Det syntes icke ha tillfredsställande motiverats, att den vore nödvändig. Den skulle medföra, att en statlig myndighet ålades att behovspröva varje ansökan om tillstånd till försäljning på utsträckt affärstid av de varor, vilka som regel säljas tillsammans med tidningar och, sedan behovsprövning ägt rum, träffa val mellan olika sökande. Föreningen tillägger:

Ett konkurrensskydd, gällande försäljning av läskedrycker, tidningar, choklad och konfektyrer, vilket på detta sätt skulle inskrivas i motiven, skulle även medföra egendomliga konsekvenser i andra avseenden, exempelvis beträffande good-willvärden. I verkligheten synes förslaget innebära

att det skydd mot konkurrens, som enligt monopollagstiftningen tillerkännes tobakshandeln, i viss mån utvidgas att gälla, ehuru partiellt, även handelen med choklad, frukt, tidningar och läskedrycker. De sakkunniga framhålla själva, att den föreslagna behovsprövningen i många fall kan vara förenad med betydande svårigheter. Detta är förvisso riktigt. Den enklaste vägen att undvika dessa svårigheter är emellertid ett bibehållande av nu gällande ordning. Föreskrifter, avfattade i enlighet med de sakkunnigas förslag, skulle innebära vidgade arbetsuppgifter för myndigheterna och betydande pappersexercis för den enskilde.

Föreningen anser sålunda att 11 § bör bibehållas i huvudsak i sin nuvarande lydelse.

Enahanda yrkande framföres av *Sveriges frukt- och konfektyrhandlareförbund*, som finner förslaget om sammanslagning av bestämmelserna om kioskhandel och vanlig hutikhandel på utsträckt tid vara olämpligt ur flera synpunkter. Förbundet anför bl. a.:

Konsumentens krav på kundservice är av väsentligen olika slag när det gäller inköp i kiosk resp. butik. På grund av butikslokalens i allmänhet högre standard såväl i fråga om inredning, utrymme m. m. har kunden rätt att begära en mer utpräglad service både i avseende på sortiment såväl som kvalitet jämfört med vad en kiosk som regel kan tillgodose med sina på grund av dessa försäljningsställens beskaffenhet högst begränsade resurser vad det gäller sortimentets storlek såväl som varornas lagring och tillhandahållande etc. Kioskhandeln har sålunda enligt nu gällande lags bestämmelser rätt att saluföra ett rikligare sortiment av vissa typiska kioskvaror, som ej få saluföras i butikshandeln utan att denna senare distributionsform sökt resa några hinder härför eller begärt att i detta hänseende bli jämställda med kioskerna. Men av ekonomiska skäl — ur räntabilitets-synpunkt alltså — samt för att tillfredsställa konsumenternas berättigade krav ha butikerna i stället nödgats att inom ramen för sitt snävare sortiment med olika slags varor tillhandahålla ett rikligare sortiment av just dessa varor, som aldrig skulle efterfrågas i kioskerna och ej heller vara lämpliga för kioskerna att saluföra, t. ex. fruktkonserver. Varusortimentet hos dessa specialaffärer, vilka i stor utsträckning bygga på hushållskunder, har därmed blivit en kombination av hushålls- och impulsvaror i för- ening, medan kiosksortimentet uteslutande fått prägeln av impulsvaror till betjänande så gott som uteslutande av strökunder.

Av ekonomiska skäl vore specialhandeln tvingad att starkt slå vakt om sitt begränsade sortiment och vad därtill hör. Då förbundet nu önskade viss utökning av detta sortiment, borde detta därför icke medföra att motsvarande utökning gjordes i det för kioskerna tillätna sortimentet. En åtskillnad borde alltså alltjämt bestå mellan dessa båda former av detaljhandel.

Aktiebolaget Svenska pressbyrån anser i likhet med arbetsrådet det oriktigt att ur ingressen till 11 § 3 mom. avlägsna regeln om att hänsyn skall tagas bl. a. till allmänhetens gagn av ett bifall till framställningen. Denna regel ställde allmänhetens berättigade krav på tillgång till kioskvarorna i paritet med butikshandelns anspråk på konkurrensskydd. Avsikten med

förslaget syntes vara att ge konkurrensintressen dominans vid tillståndsgivningen. Den nuvarande innebörden täcktes nämligen ej genom ändringen, enär de sakkunniga förklara, att det nu skulle bli en mera restriktiv prövning än förr. Bolaget kritiserar från denna utgångspunkt särskilt förslaget att sammanföra trafikiosker med övriga kiosker. Den avfattning första punkten av 11 § 3 mom. härvid erhållit tydde enligt bolagets mening icke på en mera liberal inställning till trafikioskerna än den nuvarande lagens; genom att koppla ihop ortsbefolkningens och de resandes intresse hade man underordnat det senare lokala konkurrenssynpunkter. Förslaget inbjöde överhuvudtaget till godtycklig administrativ behandling av kioskärendena.

Järnvägsstyrelsen anser den nuvarande lydelsen av butikstängningslagens bestämmelse om trafikiosker [11 § 3 mom. 4)] böra i sak kvarstå. Styrelsen framhåller, att kioskhandeln på järnvägsstationerna i första hand bör bedömas med hänsyn till de resandes behov av att erhålla lättare förhäring, tobaksvaror, lektyr och förfriskningar. Styrelsen anför vidare bl. a.:

Det är att märka, att kioskförsäljningen vid järnvägsstationerna kan sägas vara av internationell art och förekommer i utlandet i större utsträckning än i Sverige. Utländska resande äro sålunda från resp. hemland, där kioskhandeln torde utövas praktiskt taget utan restriktioner, vana vid att under resan kunna inköpa diverse småsaker. Det har även framförts önskemål, att kioskhandeln på järnvägsstationerna med hänsyn till de resandes behov skulle utvidgas, varvid man gjort jämförelse med förhållandena i utlandet. Det vore därför beklagligt, om åtgärder nu komme att vidtagas, varigenom den nödvändiga service skulle försämras, som nu genom kioskhandeln på järnvägsstationerna kan lämnas resande. Härvid bör icke bortses från det faktum, att utländska resande icke bruka försumma att i redogörelser om reseintryck från Sverige med skärpa framhålla varje olägenhet, som de anse sig ha kunnat märka just i fråga om inskränkningar i deras vanliga rese- eller levnadsvanor. Gällande restriktioner i fråga om pilsner- och spritutskänkning ha sålunda ansetts i betydande grad försvåra ett livligare turistutbyte med utlandet, och det synes då önskvärt, att man icke ytterligare utvidgar restriktionssystemet så att även annan försäljningsrörelse, som är av betydelse för resandetrafiken, skall bliva beroende av nya tyngande lagbestämmelser, vilka i vad det gäller försäljningen på järnvägsstationerna synas skäligen obehövlige. — — —

Styrelsen vill även framhålla, att en inskränkning av kioskhandeln på järnvägsstationerna kan få menlig inverkan på statens järnvägars ekonomi. För flertalet kiosker erlägges nämligen en omsättningsavgift, beräknad på kioskens omsättning. Minskad omsättning kommer sålunda omedelbart till synes såsom minskad inkomstgivning för statens järnvägar. En nedgång av kioskhandeln till hälften av den nuvarande skulle sålunda medföra en inkomstminskning för statens järnvägar av nära en miljon kronor.

I fråga om *varusortimentet* för de kiosker och vanliga butiker, som äga hålla öppet under utsträckt affärstid, ha -- utom såvitt angår fotografisk film -- i allmänhet inga erinringar gjorts mot de sakkunnigas förslag att något utöka detta sortiment. I några yttranden ifrågasattes

emellertid, att det tillåtna sortimentet anges i allmänna ordalag i stället för genom uppräknig. *Arbetsrådet* (majoriteten) anser att det skulle vara lyckligt om man kunde finna en lösning, som utgjorde en medelväg mellan dessa båda system. En tänkbar sådan utväg vore att man kompletterade det uppräknade varusortimentet med exempelvis »rakblad, film och liknande smärre artiklar av ringa värde». Därigenom skulle man, åtminstone i någon mån, tillgodose allmänhetens intresse av att tillfälligtvis under kvällar och söndagar ha tillgång till film, rakblad, tvål och andra sådana artiklar. Då det emellertid vore svårt att överblicka vilka verkningarna från konkurrenssynpunkt skulle bli för butikshandeln under vanlig affärstid, ansåge sig *arbetsrådet* icke kunna direkt förorda denna lösning utan framlade densamma såsom ett uppslag. — *En ledamot av arbetsrådet* har förklarat sig icke kunna biträda vad rådet anfört i denna del och anser att man med en utvidgning av varusortimentet i kioskerna motverkade den rationalisering av varudistributionen, som ur allmänna synpunkter vore önskvärd.

Sveriges kioskidkares riksförbund föreslår däremot uttryckligen ett mera allmänt hållet stadgande, exempelvis så avfattat att kioskerna skulle få försälja »konfektyrer, tobak, frukt, film, rakblad och andra dylika mindre artiklar, som allmänheten kan ha behov av att köpa efter den vanliga affärstiden».

Förbundet föreslår vidare att även produkter av utländsk frukt skola få säljas under utsträckt affärstid. Detta till de sakkunniga framförda förslag biträdades av *socialstyrelsen*, *kommerskollegium* och *handelskammaren i Örebro*. *Sveriges frukt- och konfektyrhandlarförbund* anser på förut redovisade skäl att denna utvidgning av varusortimentet endast skall gälla egentliga butiker, som vilja hålla öppet efter den vanliga affärstidens slut, men däremot ej kiosker. Förbundet förmenar att konserverad frukt liksom vissa andra liknande produkter bör anses som en impulsvara och föreslår att det hithörande sortimentet i nämnda butiker skall få utgöras av »safter, sylter, mos och konserver av frukt, djupfrysta frukter samt grönsaker».

Sveriges speceri- och lanthandlareförbund framhåller däremot att fruktkonserver och djupfrysta grönsaker icke kunde betraktas som impulsvaror.

Handelskammaren i Örebro anser det föga motiverat, att honungsförpackningar i nu ifrågavarande butiker få innehålla högst 100 gram. *Sveriges kioskidkares riksförbund* föreslår att denna begränsning skall upphävas.

Socialstyrelsen finner det oegentligt att det tillåtna varusortimentet skall omfatta papper men ej pennor och bläck. Styrelsen kan ej heller finna, att några olägenheter skulle uppstå, därest försäljningen finge omfatta även fotografisk film samt smärre toalettartiklar som tillhandahållas i hygienisk förpackning, såsom tvål, tandkräm och rakblad.

Det i ett särskilt yttrande vid betänkandet framförda förslaget att foto-

grafisk film skulle få försäljas under utsträckt affärstid tillstyrkes mer eller mindre bestämt även av *arbetsrådet* (majoriteten), *kommerskollegium*, *länsstyrelserna i Uppsala, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Gotlands, Älvsborgs, Kopparbergs och Västernorrlands län, handelskammaren i Örebro, Sveriges kioskidkares riksförbund* och *Busstationernas riksförening*. — *Arbetsrådet* förklarar sig vidhålla sin i samband med 1945 års revision av butikstängningslagen uttalade ståndpunkt, att film vore att betrakta som en impulsvara, vilket det ur allmänhetens intresse kunde vara önskvärt att erhålla tillgång till framför allt på söndagar. *Arbetsrådet* anser att man överdrivit farhågorna för att härigenom skulle uppkomma sociala skadeverkningar för specialhandlarna av film och hos dem anställda.

Handelskammaren i Karlstad anser att allmänhetens behov att på fritiden ha tillgång till fotografisk film kunde tillgodoses genom automatförsäljning, medan *handelskammaren i Gävle* liksom *en ledamot av arbetsrådet* uttryckligen avstyrker att kiosksortimentet utvidgas med denna vara.

De sakkunnigas förslag att ur specialstadgandet i nuvarande femte punkten av 11 § 3 mom. om försäljning av varm korv m. m. utesluta varan varm fisk avstyrkes av *Svenska ostkustfiskarens centralförbund* och *Ostkustfisk centralförening u. p. a.* De framhålla att man vid frågans bedömande icke finge taga hänsyn endast till den mängd fisk, som direkt vinner avsättning genom ifrågavarande försäljning, även om denna kunde bli betydande nog, utan jämväl till den propaganda för fisk, som t. ex. en väl tillagad strömmingsflundra utgör.

En utökning av sortimentet i 11 § 3 mom. femte punkten till att omfatta även varm buljong förordas av *länsstyrelsen i Jämtlands län*. *Länsstyrelsen* uppger att samtliga de personer, som år 1947 inom Östersund försålt varm korv, också fått särskilt tillstånd (enligt sjunde punkten) att sälja varm buljong, vilket motiverats med allmänhetens berättigade behov av att under den kalla årstiden få tillhandla sig sådan dryck. Ett dylikt behov syntes föreligga även inom övriga delar av landet.

De sakkunnigas uttalande, att regeln om tillstånd till försäljning, då synnerliga skäl föranleda därtill, borde tillämpas restriktivt, har mött gensaga bl. a. av *Sveriges kioskidkares riksförbund*. Förbundet anser, att stadgandet icke bör tolkas snävt, där det förelåge ett stort allmänt behov att på någon ort — speciellt på landsbygden — medgiva försäljning även utöver vanlig affärstid för någon vara. Såsom exempel kunde nämnas orter med stort inslag av skogsarbetare eller skiftarbetande fabriksarbetare, som oftast hade svårt att göra sina inköp under den vanliga affärstiden.

Vad de sakkunniga anfört om beviljande av tillstånd på grund av ömmande personliga omständigheter har i flertalet yttranden ej föranlett några erinringar. Några remissinstanser ha dock ur olika synpunkter kri-

tiserat de sakkunnigas uttalanden i denna del. *Länsstyrelsen i Värmlands län* anser sålunda att ömmande personliga omständigheter böra beaktas i större utsträckning än vad de sakkunniga tänkt sig och anför härutinnan:

De ömmande personliga omständigheterna bestå i regel däri, att sökanden endast är partiellt arbetsför med större eller mindre försörjningsplikt mot andra. Sådan försäljningsverksamhet, som avses i 11 § butikstängningslagen, lämpar sig som regel mycket bra för de partiellt arbetsföra och är mången gång deras enda utkomstmöjlighet. För flertalet partiellt arbetsföra torde det kännas deprimerande att endast vara hänvisade till samhällets hjälpverksamhet för sin utkomst. Samhällshjälpen kan aldrig komma att bereda den partiellt arbetsföre annat än ett mycket knappt levebröd. Det måste också ur samhällets synpunkt vara angeläget att de partiellt arbetsföra beredas möjligheter till självförsörjning. Länsstyrelsen anser sålunda de sociala synpunkterna här väga så tungt, att tillstånd till sådan försäljning, varom fråga är, bör kunna lämnas vid ömmande personliga omständigheter, även om giltiga skäl eljest ej skulle föreligga. Givetvis måste dock alltid en avvägning av olika intressen här ske, så att icke något mera kännbart avbräck förorsakas annan handel. Tillstånd till försäljning å utsträckt tid får självfallet icke bli någon handelsvara. Det synes kunna ifrågasättas, huruvida icke tillståndsgivande myndighet till förhindrande härav bör beredas möjlighet att pröva skäligheten och villkoren för den gjorda överlåtelsen på samma sätt som är fallet vid överlåtelse av yrkesmässig trafik.

Länsstyrelsen i Uppsala län ifrågasätter om icke föreskrift om viss företrädesrätt för partiellt arbetsföra att erhålla tillstånd till kioskhandel kunde inflyta i författningstexten eller i särskilda anvisningar.

Å andra sidan finner *kommerskollegium* det vara tveksamt om socialvårdssynpunkter böra få vara bestämmande för rätten att idka kioskhandel. *Stockholms handelskammare* anser att någon individuell behovsprövning icke bör äga rum vid beviljande av försäljningsrätt på utsträckt tid. Om denna ståndpunkt ej beaktades, borde såsom förutsättning för tillämpningen av den av de sakkunniga skisserade prioritetsrätten fordras, att sökandenas kvalifikationer vore likvärdiga ur andra mera affärsmässiga synpunkter. Kioskhandeln borde ej få bli ett led i socialvården. Ett särskilt gynnande av denna handel eller dess infogande i den sociala hjälpverksamheten måste vara ägnat att rubba den jämvikt i konkurrenshänseende, som utbildats mellan de olika distributionsformerna. Det vore överhuvudtaget principiellt felaktigt att låta socialvårdssynpunkter vara bestämmande för utövningen av affärsrörelse vare sig denna vore att betrakta som kiosk eller butikshandel.

Liknande uttalanden ha gjorts av *Skånes handelskammare* och *Sveriges köpmannaförbund*.

Stockholms handelskammare understryker i detta sammanhang även de olägenheter för annan handel som skulle kunna uppkomma, därest de socialvårdande organen genom tillhandahållande av kioskbyggnader eller ge-

nom understöd i annan form medverkade till ett gynnsamt resultat för kioskhandeln och därigenom undanröjde förutsättningarna för fri konkurrens mellan kioskerna och närliggande butiker. Särskilt i de nya förortsstadsdelar som bebyggas i Stockholms ytterområden till övervägande delen av kommunala byggnadsbolag, skulle förhandenvaron av på ett tidigt stadium tillkomna kommunala kiosker kunna tagas till anledning för vägran att tillstyrka förlängd affärstid för affärer i samma bransch eller rentav att upplåta lokaler i de kommunala fastigheterna. Det kunde icke heller anses lämpligt att en utjämning av inkomsterna från olika försäljningsställen med skiftande omsättning finge äga rum och alltså en mindre lönande kioskrörelse kunde subventioneras på bekostnad av mera lukrativa. Därest från samhällets sida stöd skall lämnas partiellt arbetsföra i avsikt att bereda dessa möjlighet till försörjning genom eget arbete borde detta ske icke genom att bereda dessa personer företrädesrätt till viss näringsutövning utan genom att lämna lån på fördelaktiga villkor, vilka skulle möjliggöra för dem att var och en efter sina förutsättningar bedriva självständig affärsverksamhet. — Handelskammaren finner det även vara principiellt felaktigt att kommunerna bedriva för deras verksamhet i och för sig främmande affärsrörelse. Ett intensifierat kommunalt intresse för kioskhandeln måste leda till att den opartiskhet, som borde känneteckna de kommunala organen vid avgörande av butikstidsfrågor, skulle kunna allvarligt ifrågasättas.

Flertalet övriga handelskammare samt *Sveriges kioskidkares riksförbund* ställa sig jämväl avvisande till vad de sakkunniga anfört om kioskrörelse i kommunal regi. Även *länsstyrelsen i Jönköpings län* förklarar sig hysa starka betänkligheter mot detta uppslag. Kioskrörelse syntes ligga vid sidan av de naturliga kommunala uppgifterna.

Handelskammaren i Gävle förordar däremot att kommunerna tillåtas uppföra kiosker för att uthyra dessa till partiellt arbetsföra. Detta innebure nämligen en social hjälpåtgärd av praktisk betydelse. Kommuner borde dock icke få genom bolag driva kioskrörelse i konkurrens med andra enskilda företagare.

De sakkunnigas förslag att överflytta tillståndsgivningen i fråga om korvförsäljning och försäljning i samband med nöjestillställning o. d. under högst sju dagar från länsstyrelse till polismyndighet har vid remissbehandlingen i allmänhet hälsats med tillfredsställelse.

Några länsstyrelser önska emellertid ytterligare utvidga polismyndigheternas befogenheter på detta område. Sålunda anser *länsstyrelsen i Uppsala län*, att hela den ifrågavarande tillståndsgivningen bör kunna överflyttas till polismyndigheterna. Länsstyrelsen framhåller bl. a. att dessa myndigheter redan nu verkställa den erforderliga utredningen i dylika ärenden, varför en fullständig överflyttning icke skulle medföra något

väsentligt merarbete. Genom att kommunala organ finge yttra sig före avgörandet och möjlighet funnes till besvär över polismyndighetens beslut komme garantier för kioskhandeln icke att saknas. En ordning, enligt vilken samma slag av ärenden ankomma på olika myndigheters avgörande allteftersom verksamheten avses skola bedrivas längre eller kortare tid, borde för övrigt om möjligt undvikas, då den lätt förorsakade misstag hos allmänheten. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* förordar överflyttning till lokal myndighet av samtliga ärenden om försäljning av varm korv under utsträckt tid och *länsstyrelsen i Älvsborgs län* anser praktiska skäl tala för att den föreslagna tiden av sju dagar förlänges förslagsvis till en månad.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län anser emellertid, att magistraten bör vara tillståndsmyndighet i stad. Försäljningen av varm korv förekomme nämligen där merendels på sådan plats, att på grund av bestämmelsen i 2 § ordningsstadgan för rikets städer magistratens tillstånd därtill ändock måste inhämtas.

Överståthållarämbetet påpekar att dessa polisiära magistratsärenden i Stockholm handläggas av ämbetet i stället för av poliskammaren och att de överflyttats till ämbetet just av den anledningen, att desamma i stor utsträckning prövades jämväl enligt butikstängningslagen. Då sistnämnda prövning ankom på överståthållarämbetet, ansågos nämligen ärendena i sin helhet böra handläggas av en och samma myndighet. Denna ordning borde bibehållas och prövning av korvförsäljningsärenden sålunda alltjämt tillkomma ämbetet. Det syntes då ej heller föreligga skäl att göra särskilt undantag för försäljning vid nöjestillställning o. d. *Överståthållarämbetet* föreslår alltså, att de sakkunnigas förslag ändras på sådant sätt, att i Stockholm samtliga tillståndsärenden skola handläggas av ämbetet.

Med anledning av att de sakkunniga bibehållit bestämmelsen om obligatorisk remiss till kommunalt organ, där ej fråga är om öppet hållande under allenast kort tid, ifrågasätter *överståthållarämbetet* vidare om icke denna föreskrift lämpligen kunde i viss mån uppmjukas i syfte att icke onödigtvis betunga ärendenas handläggning. En remiss till det kommunala organet syntes nämligen icke fylla något behov i exempelvis sådana fall, där sökanden icke uppfyllde föreskrivna villkor om rätt att idka handel i allmänhet eller han på grund av begångna förseelser icke kunde anses lämplig utöva handel på utsträckt tid. Det syntes ämbetet bäst stå i överensstämmelse med de aktuella strävandena till snabbhet och förenkling i förvaltningsförfarandet, därest avslag på ansökan i dylikt fall kunde meddelas utan föregående remiss till det kommunala organet.

Även *länsstyrelsen i Kalmar län* föreslår ändring i bestämmelserna om remissförfarandet. *Länsstyrelsen* framhåller, att den föreslagna behovsprövningen vid meddelande av tillstånd enligt 11 § kunde underlättas genom att de kommunala myndigheterna avgiva sina yttranden efter ingående prövning. Detta kunde väntas ske, därest i lagen stadgades, att den kom-

munala myndigheten — innan yttrande avgåves — borde bereda näringsidkare, som berördes av ansökning om försäljningstillstånd, tillfälle att uttala sig genom sina lokala sammanslutningar eller på annat sätt; nämnda förfarande skulle dock ej användas beträffande ansökning, vilken utan tvekan ansåges böra tillstyrkas.

Departementschefen. I likhet med vad som var fallet vid de tidigare tillfällena, då butikstängningslagstiftningen behandlats, ha bestämmelserna om utsträckt affärstid även denna gång tilldragit sig stor uppmärksamhet, och de av mig förut berörda motsättningarna mellan olika intressen ha här i hög grad gjort sig gällande. De sakkunniga ha såsom framgår av den föregående redogörelsen funnit sig böra intaga en mera restriktiv ståndpunkt beträffande handeln på utsträckt tid och särskilt i fråga om kioskhandeln. Denna mening delas av flera av dem som yttrat sig i ärendet. Å andra sidan ha gjorts åtskilliga uttalanden för en uppmjukning av ifrågavarande bestämmelser och en friare prövning av hithörande spörsmål under beaktande av allmänhetens behov av bättre inköpsmöjligheter under fritiden. Jag vill i princip närmast ansluta mig till sistnämnda uttalanden; och jag vill icke medverka till att bestämmelserna utformas så, att konsumenterna i fortsättningen få sämre möjligheter att göra fritidsinköp än de nu ha. Därmed är icke sagt, att ej en viss återhållsamhet i fråga om kioskhandelns utveckling kan behöva iakttagas. De hygieniska synpunkterna måste beaktas. Anläggandet av en kiosk kan vidare stundom vara olämpligt med hänsyn till försäljningsställets belägenhet. Butikstängningslagens 11 § 2 mom. ger emellertid den tillståndsprovande myndigheten möjlighet att beakta dylika olägenheter och vägra tillstånd om hinder föreligger ur hälsovårds-, ordnings-, säkerhets- eller liknande synpunkt. I övrigt synas mig principiellt sett de motiv, som uppbara butikstängningslagen, icke böra föranleda att i fråga om handeln på utsträckt tid skillnad göres mellan olika typer av försäljningsställen.

Detaljhandeln med tobaksvaror på utsträckt tid intager emellertid en särställning. Tobaksförsäljningen är nämligen — såsom berörts redan i det föregående — underkastad särskild reglering genom 1943 års monopollagstiftning. Denna reglering har ansetts betingad av såväl statsfinansiella som sociala skäl och åsyftar huvudsakligen att tillgodose monopolbolagets och därmed också statens intresse av att försäljningen rationaliseras och att distributionen icke fördyras genom att tobaksvaror tillhandahållas på alltför många ställen. Regleringen innebär därför bl. a. att monopolbolaget utövar en nyetableringskontroll för att hindra nya ur distributionssynpunkt ej nödvändiga försäljningsställen. Försäljning av tobak med återförsäljarrabatt kan i princip överhuvudtaget icke ske utan tillstånd av monopolbolaget. Enligt gällande butikstängningslag tillkommer

emellertid beslutanderätten i fråga om handel på utsträckt tid länsstyrelserna, och monopolbolaget förvägrar icke inköpsrätt åt näringsidkare, som genom lagakraftvunnet beslut erhållit tillstånd till tobaksförsäljning på utsträckt tid. Sådant tillstånd kan enligt den nuvarande butikstängningslagen meddelas *dels* vid försäljning i samband med nöjestillställning e. d., *dels* till s. k. trafikiosker och *dels* i andra fall, då synnerliga skäl äro där-till. Är det fråga om tobaksförsäljning i stad eller stadsliknande samhälle, skall emellertid länsstyrelsen före ärendets avgörande inhämta yttrande från statens tobaksnämnd, som även har besvär rätt över länsstyrelsens beslut.

Tobakshandeln under vanlig affärstid regleras sålunda icke efter samma principer, som den försäljning av tobak huvudsakligen från kiosker, som sker å kvällar och söndagar. Detta förhållande har föranlett de sakkunniga att föreslå en överflyttning av tillståndsgivningen i sistnämnda del från länsstyrelserna till monopolbolaget. Därigenom skulle en enhetlig prövning av dessa ärenden komma till stånd.

I flera yttranden uttalas farhågor, att ett genomförande av förslaget i denna del skulle medföra en mera restriktiv tillståndsgivning än f. n. med därav följande försämrade möjligheter för allmänheten att inköpa tobak efter den vanliga affärstidens slut. Med hänsyn härtill har ifrågasatts — även av de sakkunniga och av remissinstanser som tillstyrka förslaget — att jämka tobaksnämndens direktiv, att ändra dess sammansättning och att införa besvär rätt över dess beslut. Vad särskilt angår förslaget om införande av besvär rätt över nämndens beslut synes en sådan anordning, såsom nämnden själv framhållit, vara egenartad ur administrativ synpunkt. Nämnden är nämligen endast en utredande remissinstans och beslutanderätten ligger hos monopolbolaget, som är ett icke statligt organ. Att märka är vidare att nämndens verksamhet i huvudsak avser tobakshandeln i städer och stadsliknande samhällen; och nämnden har avböjt en utvidgning av verksamheten till att omfatta all tobakshandel.

Härtill kommer, såsom allmänt framhållits av de remissinstanser som avstyrka de sakkunnigas förslag, att monopolbolaget icke synes ha samma möjligheter att beakta de lokala förhållandena som länsstyrelserna. En allsidig prövning från monopolbolagets och tobaksnämndens sida med hänsynstagande till dessa förhållanden och allmänhetens intresse skulle i varje fall förutsätta ett mer omfattande remissförfarande än det nuvarande. Det skulle icke innebära den förenkling och decentralisation av förvaltningsförfarandet som nu allmänt eftersträvas.

Ett motsvarande förslag att frikoppla länsstyrelserna från denna tillståndsgivning avvisades redan år 1945 vid tillkomsten av nu gällande butikstängningslag. Ett alternativt förslag att tobaksnämnden skulle erhålla vetorätt i dessa ärenden — en linje som även nu förordats bl. a. av en leda-

mot av nämnden — förkastades även. Anordningen med länsstyrelse som beslutande myndighet efter remiss till samt med besvärsmätt för tobaksnämnden ansågs innebära en fullt tillräcklig garanti för att de principer, som ligga till grund för monopollagstiftningen, i erforderlig mån beaktas.

Någon anledning att nu intaga en annan ståndpunkt synes icke föreligga. Jag vill alltså förorda, att den nuvarande ordningen beträffande tillståndsgivningen bibehålles i princip oförändrad.

Förslag ha framkommit, att tobaksvaror skulle införas i det ordinära kiosksortimentet, vilket skulle innebära att dessa varor utan särskilt tillstånd finge säljas på utsträckt affärstid i alla kiosker och övriga butiker, som utom tobak endast saluföra de i 11 § 3 mom. under 1) upptagna varorna. Såsom jag tidigare framhållit, är också tobak otvivelaktigt att anse såsom en »impulsvara» som allmänheten bör kunna köpa även efter vanlig affärstid. Å andra sidan synes en allmän kioskförsäljning av tobak innebära att de grundsatser, på vilka 1943 års monopollagstiftning vilar, svårigen skulle kunna upprätthållas. Förut har nämnts att frågan om beståndet av denna lagstiftning torde komma att utredas. Resultatet av denna utredning liksom även verkningarna av att automatförsäljning av tobak — enligt vad tidigare förordats — tillåtes, synes böra avvaktas innan angivna grundsatser rubbas. I nuvarande läge kan jag därför icke tillstyrka, att tobak upptages bland varorna i 11 § 3 mom. 1).

Motsvarande gäller beträffande det bl. a. av arbetsrådet framförda förslaget, att förutsättningarna för inrättande av s. k. trafikiosker med tobaksförsäljning borde vidgas så att dylik försäljning å utsträckt tid möjliggjordes på fritidsområden och andra liknande platser. Härutinnan må även erinras om att tillstånd att saluföra tobak på kvällar och söndagar enligt gällande lag kan medgivas i samband med nöjeställning, idrottstävling, friluftsbad eller dylikt. Någon ändring i sistnämnda hänseende har icke ifrågasatts.

Däremot synes man utan att träda omförmälda särintressen för när böra kunna uppmjuka nuvarande praxis beträffande tillstånd till kioskförsäljning av tobaksvaror, då tillståndet grundas på regeln om »synnerliga skäl». Jag syftar härvid särskilt på de s. k. delade tillstånd, vilka beviljas med stöd av ifrågavarande stadgande. Ett sådant tillstånd innebär, att en kiosk får hållas öppen även utom vanlig affärstid men sälja tobaksvaror endast under denna tid. Denna form torde bl. a. ha använts, då sociala skäl av särskild styrka talat för att medgiva kioskrättigheter åt t. ex. en partiellt arbetsför, men hänsynen till specialtobakshandeln ansetts böra föranleda förbud mot tobaksförsäljning, då de vanliga tobaksaffärerna ej få hållas öppna. Anordningen är uppenbarligen mindre tillfredsställande bl. a. därför att den inbjuder till smyghandel och det för allmänheten framstår som ett oförklarligt »krångel» att varor, som kanske förvaras fullt synliga på disken, icke få säljas. Detta blir särskilt påtagligt om

automathandel med tobak tillåtes. Med hänsyn härtill torde några nya delade tillstånd icke böra beviljas. Redan meddelade tillstånd av denna typ torde böra omprövas i samband med att giltighetstiden för den nuvarande lagen utlöper. Tillståndshavarna böra härvid antingen få rätt att sälja tobaksvaror under hela den tid, kiosken hålles öppen, eller helt förbjudas att handla med dessa varor, därest de överhuvudtaget önska hålla öppet efter den vanliga affärstidens slut. Vilket alternativ som skall väljas får bero på en avvägning mellan å ena sidan allmänhetens intresse av att tobak finnes att köpa på den ifrågavarande platsen även utom vanlig affärstid och den enskilde kioskinnehavarens förhållanden samt å andra sidan specialtobakshandelns behov av skydd. Finnes ingen specialtobakshandel på orten, torde prövningen i allmänhet böra resultera i att tillstånd beviljas, men även om en sådan butik finnes, lär konsumentintresset många gånger vara så betydande, att resultatet bör bli detsamma.

Enligt min mening bör bestämmelsen om tillstånd till öppethållande och försäljning utom vanlig affärstid, då synnerliga skäl därtill föreligga, överhuvud icke tolkas alltför restriktivt. Tillstånd på denna grund synes sålunda kunna beviljas, förutom av sociala skäl — därtill återkommer jag senare — då allmänheten har ett alldeles särskilt gagn av att en kiosk hålles öppen på kvällar och söndagar. Detta kan vara fallet, om en konsumentgrupp, t. ex. skogsarbetare eller skiftarbetare, till följd av arbetsplatsens belägenhet eller arbetstidens förläggning har speciella svårigheter att under vanlig affärstid köpa tobaksvaror och andra impulsvaror. Även i övrigt torde vad jag nyss anfört angående principerna för omprövning av de delade tillstånden böra gälla vid beviljande av tillstånd varom här är fråga. Därest specialtobakshandlarna ej begagna sig av möjligheten att inrätta automater, torde detta få anses såsom ett starkt skäl att medgiva ett mot behovet svarande antal kiosker inom stadsdelen eller samhället att sälja tobak på utsträckt tid.

I det föregående har jag framhållit, att beträffande handeln på utsträckt tid skilda regler i princip icke böra gälla för olika slags försäljningsställen, samt förordat, att den nuvarande ordningen i fråga om handeln med tobaksvaror i huvudsak bibehålles som den är. Därmed har jag även i väsentliga delar tagit ställning till de sakkunnigas förslag om ändrade bestämmelser för handeln utom vanlig affärstid i allmänhet. Detta förslag innefattar nämligen en sammanslagning av de nuvarande punkterna 1), 2), 4) och 6) i 11 § 3 mom., så att enhetliga regler i fråga om principerna för prövningen och det tillåtna varusortimentet komma att gälla för samtliga där avsedda särskilda försäljningsställen — vanliga kiosker, fruktbutiker, trafikiosker, frukt- och blomsteraffärer samt övriga butiker, vilka endast föra någon eller några av de varor som äro upptagna under angivna punkter — ävensom för handel med sådana varor från annat än särskilt försäljningsställe. Beträffande trafikiosker

har den föreslagna sammanslagningen möjliggjorts genom att försäljningen av tobaksvaror utbrutits för att behandlas i särskild ordning. I sak är den mest betydelsefulla konsekvensen av detta sammanförande, att vanliga butiker, där tryckta skrifter eller levande blommor ensamt eller i förening med andra kioskvaror saluföras, få rätt att hålla öppet efter samma principer som de fruktbutiker, vilka avses i nuvarande 11 § 3 mom. under 2). Frågan om betydelsen härav, vilken sammanhänger med spørsmålet om principerna för tillståndsgivningen, kommer att beröras i samband med behandlingen av sistnämnda spörsmål, vilket diskuterats i flera remissyttranden. Först torde den ifrågasatta sammanslagningen i och för sig böra något beröras.

I denna del ha i allmänhet inga erinringar gjorts mot de sakkunnigas förslag. Frukt- och konfektyrhandlarförbundet har dock hävdadt, att det vore olämpligt, att gränsdragningen mellan kioskhandelns och den vanliga butikshandelns varusortiment härigenom skulle bortfalla, vilket försvårade en utökning av sortimentet. Emellertid synas de principiella och praktiska fördelarna av en enhetlig regel vara så påtagliga, att de nuvarande och föreslagna skiljaktigheterna mellan sortimenten knappast böra föranleda, att denna ej kommer till stånd. Med hänsyn till att tobaksvaror förekomma i trafikioskernas varusortiment men icke föreslås införda bland de varor, som få säljas i vanliga kiosker, samt någon överflyttning av tillståndsgivningen beträffande försäljningen av tobaksvaror icke avses skola ske, måste emellertid den nuvarande särbehandlingen av trafikioskerna bibehållas. Jag vill alltså förorda, att sammanslagningen av olika punkter inom 11 § 3 mom. endast skall gälla de nuvarande punkterna 1), 2) och 6).

De sakkunniga ha emellertid icke inskränkt sig till att förorda ett sammanförande av vissa av de nuvarande stadgandena om tillstånd till försäljning under utsträckt tid utan ha även föreslagit ändrade bestämmelser beträffande principerna för prövning av ansökningar om sådant tillstånd. Dessa innefattas nu dels i ingressen till 11 § 3 mom. och dels i de olika punkterna under samma moment. I ingressen stadgas, att hänsyn bl. a. skall tagas å ena sidan till det gagn för allmänheten och å andra sidan till de olägenheter för annan handel, som skulle uppkomma vid bifall till framställningen. För de nu aktuella fallen 1), 2) och 6) föreskrives, att tillstånd må medgivas, såframt icke särskilda skäl till annat föranleda, dock att försäljning av kioskvaror annorledes än från särskilt försäljningsställe må tillåtas endast om skäl därtill anses föreligga. Enligt de sakkunnigas förslag skola sistnämnda presumtionsregler bortfalla och tillstånd medgivas i den omfattning, som finnes påkallad med hänsyn till allmänhetens behov. Detta har föranlett de sakkunniga, att ur ingressen till 3 mom. utesluta bestämmelsen att allmänhetens gagn av ett bifall skall beaktas. Generellt borde endast gälla att vid prövningen skälig hänsyn skulle tagas till olägenheterna för annan handel, varmed de sakkunniga

även synes avse annan handel på utsträckt tid — en avvikelse från vad nu anses gälla.

De sakkunnigas förslag har i denna del kritiserats av flera remissinstanser bl. a. av arbetsrådet. Man har härvid särskilt vänt sig mot att presumptionssystemet ersatts med en ny form av behovsprövning, vilken ansetts komma att medföra svårigheter vid tillämpningen. Man har även förmenat, att förslaget gäve konkurrensintressena dominans vid tillståndsgivningen medan allmänhetens berättigade behov komme i andra rummet. Denna kritik synes i huvudsak berättigad. De sakkunniga ha icke motiverat den nya regeln på annat sätt än att genom densamma på en gång beaktades allmänhetens fritidsbehov och butikstängningslagens uppgift att sörja för att affärsidkarna själva få tillbörlig vila. Den föreslagna avfattningen synes emellertid närmast tyda på att tyngdpunkten har ansetts skola ligga på sistnämnda uppgift. I fråga om de typer av försäljningstillstånd, som skulle falla utanför det sammanslagna stadgandet — punkterna 3), 5) och 7) i nuvarande lag — bortföle ju helt föreskriften att hänsyn vid prövningen skulle tagas till allmänhetens gagn. Och beträffande detta stadgande ha de sakkunniga uttryckligen uttalat, att tillståndsmyndigheten borde iakttaga större försiktighet än f. n. vid prövningen. Något bärande skäl för att den nuvarande jämvikten vid intresseavvägningen sålunda skulle rubbas till konsumenternas nackdel har icke förebragts. Den stegring i antalet kioskstillstånd, som ägt rum under senare år, torde knappast i och för sig ha medfört sådana olägenheter ur social synpunkt, att en ändring i angiven riktning kan anses befogad.

Skälig hänsyn bör givetvis alltjämt vid prövningen av ansökningar om handel på utsträckt tid tagas till annan handel. Butikstängningslagens näringspolitiska uppgift att medverka till likartade konkurrensförhållanden kvarstår oförändrad. Men detta syfte synes icke kunna motivera, att som de sakkunniga tänkt sig även den bestående handeln på utsträckt tid skulle erhålla konkurrensskydd. Detta skulle som arbetsrådet framhållit innebära, att för denna handel infördes ett lagstiftningsvägen åstadkommet skydd, som beträffande handeln på vanlig affärstid endast finnes i fråga om tobakshandeln. Systemet skulle medföra den mindre tillfredsställande konsekvensen, att vanliga butiker med kiosksortiment kunde förvägras tillstånd till öppethållande efter den vanliga affärstidens slut, enär en kiosk med sådant tillstånd redan funnes på platsen. En sådan ordning kan knappast vara önskvärd.

Vidare må framhållas, att den föreslagna behovsprövningen skulle ställa länsstyrelserna inför svåra uppgifter och sannolikt nödvändiggöra mera omfattande undersökningar och ett utvidgat remissförfarande.

De anförda synpunkterna leda för min del till slutsatsen, att de nuvarande reglerna för tillståndsgivningen böra bibehållas orubbade. Då — bortsett från den i 3 mom. första punkten upptagna regeln om handel

annorledes än från särskilt försäljningsställe, vilken bör bestå oförändrad — samma presumptionsregel gäller enligt en var av de tre punkter, som skulle sammanföras, kan sammanslagningen likväl genomföras.

Emellertid medför detta, som förut antytts, att vissa egentliga butiker, som enligt gällande lag kunna få tillstånd att hålla öppet efter den vanliga affärstidens slut endast om synnerliga skäl tala härför, i princip skola beviljas sådant tillstånd, såframt icke särskilda skäl till annat föranleda. Hit höra affärer, där tryckta skrifter eller levande blommor försäljas ensamt eller i förening med andra kioskvaror. För bokhandelns del torde detta knappast få någon betydelse, då dessa butiker regelmässigt saluföra även andra varor än tryckta skrifter. Därest i undantagsfall sortimentet skulle vara inskränkt härtill och ett sådant intresse för öppethållande under utsträckt tid finnes, att framställning härom göres, lär med hänsyn till olägenheterna för annan handel och allmänhetens ringa behov av dylik försäljning, i allmänhet sådana skäl mot bifall föreligga, att framställningen bör avslås. Vad angår handeln med levande blommor, torde dessa i regel saluföras ensamt eller i förening med andra kioskvaror. Grundsatsen om enhetliga regler för olika slag av butiker tillgodoses sålunda genom förslaget. Stockholms blomsterhandlarförening har också till de sakkunniga uttalat önskemål att affärstiderna skulle bli lika för alla, som saluförde blommor.

Vad härefter angår *varusortimentet* för de försäljningsställen, som avses i det genom sammanslagning av olika punkter under 11 § 3 mom. bildade stadgandet, anser jag mig icke böra biträda det av kioskidkarnas riksförbund framförda önskemålet, att sortimentet angives genom en allmänt hållen bestämning i förening med exemplifiering i stället för genom uppräknig. Ett sådant system skulle utan tvivel medföra svårigheter vid gränsdragningen och leda till en ojämn tillämpning. Dessutom skulle det lätteligen kunna ge anledning till en icke motiverad utökning av kioskvarorna till men för annan handel.

De sakkunniga ha icke föreslagit någon annan utvidgning av ifrågavarande sortiment än att saft och mindre pappersartiklar tillagts. Det senare varuslaget har tydligen medtagits emedan det ingår i trafikioskernas sortiment. Då trafikioskerna emellertid enligt vad som förut anförts böra behandlas för sig, torde anledning saknas att införa varuslaget mindre pappersartiklar i det ordinära kiosksortimentet. Däremot bör det givetvis kvarstå i den punkt, som avser trafikiosker. Såsom socialstyrelsen förordnat, böra trafikioskerna få möjlighet att försälja även pennor och bläck. Med pennor torde härvid böra avses blyertspennor, stålpenor, pennstift o. d., däremot ej reservoarpennor och andra liknande specialartiklar.

I fråga om saft må framhållas att, i den mån den framställts av svensk frukt, denna vara ingår i sortimentet i punkterna 1), 2) och 6) under 11 § 3 mom. i gällande lag. I flera yttranden har föreslagits, att även produkter av utländsk frukt skulle få säljas på utsträckt tid och varugruppen i det

sammanslagna stadgandet sålunda angivas som produkter av frukt. Då det knappast finnes anledning att i detta hänseende göra skillnad mellan svensk och utländsk frukt samt det många gånger måste vara svårt att avgöra om det är svensk eller utländsk frukt som ingår i en produkt eller ej, anser jag mig böra biträda denna framställning. Därigenom behöver saft ej upptagas som en särskild varubenämning. Till »produkter av frukt» synes i detta sammanhang böra hänföras saft, sylt, mos, konserver o. d. av sådana frukter och bär, som regelmässigt konsumeras utan att dessförinnan tillagas, samt även djupfrysta och torkade dylika frukter och bär. Med denna avgränsning synes fikon och russin utan särskilt stadgande ingå i sortimentet. Med hänsyn härtill och då dadlar enligt vad som uttalats vid tillkomsten av 1942 års butikstängningslag torde få anses som färsk frukt, behöva dessa tre varugrupper ej direkt angivas. Härigenom tillgodoses önskemålet att förenkla ifrågavarande bestämmelser. Av samma anledning vill jag även förorda, att den i fråga om honung nu gällande begränsningen, att denna vara endast får säljas i förpackningar innehållande högst 100 gram, upphäves.

Ett av socialstyrelsen framfört förslag, att vissa smärre toalettartiklar skulle införas bland de tillåtna varorna i första punkten av 11 § 3 mom. anser jag mig icke böra tillstyrka.

Efter övervägande av vad som nu och vid tidigare tillfällen, då butikstängningslagstiftningen varit aktuell, anförts för och emot att fotografisk film hänföres till det tillåtna kiosksortimentet har jag funnit mig kunna tillmötesgå ett i ett stort antal remissyttranden framkommet önskemål, att denna vara skall få säljas i butiker och kiosker, som hålla öppet utom vanlig affärstid. Jag delar arbetsrådets uppfattning, att farhågorna för sociala skadeverkningar härav för den reguljära handeln med fotografiska artiklar och där anställda äro överdrivna.

Kiosk som äger saluföra tobak synes böra få försälja även piprensare.

Vad angår specialstadgandet i nuvarande femte punkten i 11 § 3 mom. om försäljning av varm korv m. m. finner jag ej skäl till annan ändring av detsamma än att i enlighet med yrkande av länsstyrelsen i Jämtlands län stadgandet får omfatta även försäljning av varm buljong. Med varm korv bör alltså även fortsättningsvis jämföras varm fisk. Vid tillkomsten av den nuvarande lagen diskuterades frågan om införande av möjlighet att kombinera försäljning av varm korv med annan fritidshandel. En sådan kombination ansågs emellertid mindre lämplig. Ur hälsovårdssynpunkt torde det också i allmänhet vara olämpligt att vissa kioskvaror saluföras tillsammans med varm korv. Därest hygieniskt tillfredsställande anordningar vidtagas, synes emellertid hinder ej böra möta att bevilja tillstånd till försäljning av t. ex. varm korv samt paketerade konfektyrer eller periodiska skrifter, därest synnerliga skäl därtill föreligga. »Synnerliga skäl» för meddelande av ett sådant tillstånd kan tänkas föreligga på landsbygden,

då allmänhetens behov att på fritiden äga tillgång till dessa varor icke kan tillgodoses på annat sätt.

Av den föregående framställningen torde framgå, att jag anser reservationen under 7) i 11 § 3 mom. böra bibehållas oförändrad. I avsnittet om försäljning av tobaksvaror på utsträckt tid har jag berört några frågor om tillämpningen av denna bestämmelse. Här må endast tillfogas, att nuvarande praxis, enligt vilken tillstånd i viss utsträckning beviljats på grund av ömmande personliga omständigheter hos sökanden, synes böra upprätthållas oförändrad. Liksom de sakkunniga finner jag det riktigt att de partiellt arbetsföra beredes tillfälle att försörja sig genom kioskförsäljning. Vid konkurrens mellan flera om försäljarrättigheter böra socialvårdssynpunkter beaktas. Så bör ske även vid ombyte av innehavare. I detta sammanhang må erinras om att tillstånden äro personliga. Jag vill emellertid understryka, att de sociala skälen böra vara tungt vägande för att kunna föranleda beviljande av ett tillstånd, för vilket giltiga skäl eljest ej föreligga. Det är vidare angeläget, att de tillståndsbeviljande myndigheterna ha uppmärksamheten riktad på förekomsten av eventuella missbruk av »kioskrättigheter», och om skäl äro därtill begagna sig av den i 11 § 4 mom. första stycket givna möjligheten att återkalla tillstånd.

Jag anser mig sakna anledning att i detta sammanhang ingå på frågan om lämpligheten av att de socialvårdssynpunkter, som här göra sig gällande, tillgodoses genom att kommunerna i någon form engagera sig i kioschandeln.

Tillståndsbeviljande myndighet i fråga om handeln utom vanlig affärstid är f. n. länsstyrelse. De sakkunniga ha härutinnan föreslagit en viss decentralisation genom att ärenden, som röra korvförsäljning och försäljning i samband med nöjestillställning o. d. under högst sju dagar, överflyttats till polismyndighet.

I fråga om handeln med varm korv från stånd eller liknande försäljningsställe, är emellertid att märka att i stad enligt § 2 ordningsstadgan för rikets städer magistratens (kommunalborgmästarens, i Stockholm överståthållarämbetets) tillstånd fordras för att bedriva sådan försäljning på gata eller allmän plats, som ej är upplåten till allmän försäljningsplats. Då det är angeläget att samma myndighet behandlar ansökningar om tillstånd till försäljning på vanlig affärstid och på utsträckt tid, vill jag förorda, att det i stad skall åvila magistraten (kommunalborgmästaren, överståthållarämbetet) att i förekommande fall pröva även framställningar enligt nuvarande femte punkten i 11 § 3 mom. butikstängningslagen. På landsbygden bör ifrågavarande prövning ankomma på polismyndighet.

I likhet med länsstyrelserna i Uppsala och Gävleborgs län anser jag att tillståndsgivningen beträffande försäljningen av varm korv bör överflyttas till omförmälda myndigheter oberoende av vilken tid ansökningen avser. De sakkunnigas förslag, att överflyttning skulle ske endast om det vore fråga om kortare tid än sju dagar skulle knappast få någon större prak-

tisk betydelse för korvförsäljningens del och innebära att i det stora flertalet fall den angivna oformligheten med olika tillståndsbeviljande myndigheter skulle kvarstå. Någon olägenhet synes ej kunna följa av att prövningen utanför Stockholm helt överflyttas från länsstyrelserna till underordnade myndigheter.

Detta torde däremot kunna bli fallet såvida även prövningar av ansökningar om tillstånd till försäljning på utsträckt tid vid nöjestillställningar, idrottstävlingar, friluftsbad o. d. helt lades på underordnad myndighet, närmast då polismyndigheten. I det tillåtna varusortimentet för ifrågavarande försäljning ingå nämligen tobaksvaror, varför tobaksnämnden i vissa fall måste höras över ansökningen; och önskvärd enhetlighet vid prövningen torde icke kunna ernås om denna åvilar ett stort antal lägre myndigheter. I den mån framställningen avser längre tid kan ärendet även av andra skäl ha en principiell och ekonomisk betydelse, som gör att det föga skiljer sig från övriga ärenden om tillstånd till försäljning på utsträckt tid. Att göra skillnad mellan dessa fall och sådana som avse endast en mera tillfällig eller kortvarig försäljning torde icke vara lämpligt, då en dylik ordning lätt förorsakar misstag hos allmänheten. Jag vill alltså förordna, att tillståndsprövningen i dessa ärenden liksom hittills skall ankomma på länsstyrelsen.

Vad slutligen angår remissförfarandet föreslår jag i enlighet med vad de sakkunniga förordat, att drätselkammare och kommunalnämnd göras till remissorgan i stället för kommunens beslutande myndighet. Är det uppenbart, att en ansökan om handel på utsträckt tid icke kan bifallas — sökanden kanske ej uppfyller villkor för rätt att idka handel i allmänhet — synes remiss till kommunalt organ dock ej behöva äga rum. Däremot synes det mig obehövt att komplicera remissproceduren genom att, som länsstyrelsen i Kalmar län föreslagit, införa en bestämmelse om remiss från det kommunala organet till organisation av näringsidkare.

Specialmotivering.

Med utgångspunkt från att det föreläge behov endast av vissa mindre jämkningar i den nu gällande butikstängningslagen ha de sakkunniga icke ansett sig böra framlägga något förslag till ny butikstängningslag utan inskränkt sig till att föreslå en lag angående ändring i den nuvarande lagen samt om fortsatt giltighet av denna. De jämkningar som jag förordat beröra emellertid jämförelsevis många lagföreskrifter. Därtill kommer att lagstiftningen nu är avsedd att bli permanent. Med hänsyn härtill och till lagens betydelse för allmänheten har inom inrikesdepartementet utarbetats förslag till en helt ny butikstängningslag. Den nuvarande lagens uppställning har därvid kunnat i allo bibehållas beträffande såväl rubriker som paragrafer. Jag vill i det följande paragrafvis behandla departementsförslaget.

1 §.

Denna paragraf är lika lydande med 1 § i nu gällande butikstängningslag.

2 §.

I denna paragraf ha bestämmelserna under punkterna 1)—5) och 8)—11) samma lydelse som motsvarande regler i den nuvarande lagen. Punkterna 6), 7) och 12) föreslås ändrade. Såsom framgår av den allmänna motiveringen innebära de nya bestämmelserna att försäljning från automatapparater i större utsträckning än som nu är fallet undantages från lagens tillämpning samt att julgransförsäljning och anordnandet av s. k. bokaftnar icke falla under lagen. Beträffande den närmare innebörden av förslaget i denna del hänvisas till vad som anförts i det föregående avsnitt, vari lagens tillämpningsområde behandlats.

Sveriges konditorförening har beträffande det under 1) stadgade undantaget för försäljning, som bedrivs under utövning av eller i samband med ordnad serveringsrörelse, betonat nödvändigheten av att gränsdragningen mellan »ordnad» serveringsrörelse och annan dylik rörelse komme till uttryck i lagtexten.

I fråga om undantaget under 3) för försäljning av varor, erforderliga för framförande av motorfordon, ha *Sveriges automobilhandlareförbund* och *Bilverkstädernas riksförbund* hemställt om klargörande av att den fria gruppen varor endast innefattade driv- och smörjmedel samt därmed direkt jämställda varor och i övrigt sådana varor som för applicering på fordonet icke krävde medverkan av personal med speciell yrkeskunskap.

Vad angår undantaget under 6) för automatförsäljning har *arbetsrådet* fäst uppmärksamheten på att jämlikt 3 § förordningen den 9 september 1938 (nr 567) om handel med preventivmedel dylika medel ej få försäljas utomhus. Försäljning av preventivmedel från automater av nu vanligen använda typer skulle alltså ej bli tillåten. Såsom de sakkunniga påpekat funnes det emellertid en ny form av automathandel, vid vilken varorna förvarades inne i butiken, medan kunden befunno sig utanför. Tvekan kunde uppstå huruvida i sådant fall försäljning skedde utomhus. — Arbetsrådet har vidare framhållit att av nyssnämnda förordning ej klart framginge att förbudet att utomhus försälja preventivmedel avsåge även apoteksinrättning. Skulle så icke vara fallet, komme försäljning av preventivmedel utanför apotek att utan vidare bli tillåten.

I detta sammanhang må erinras om att *medicinalstyrelsen* i skrivelse den 18 juni 1946 till Kungl. Maj:t — med anmälan att hos styrelsen från skilda håll framställningar gjorts om tillstånd att försälja preventivmedel genom automater, uppsatta inom för allmänheten tillgängliga bekvämlighetslokaler, särskilt sådana hörande till restauranger och danslokaler, inom militärförläggningar samt inom vissa hamnområden — hemställt, att Kungl. Maj:t måtte förklara hinder icke möta mot försäljning av preventivmedel genom automater. Vidare har *Stockholms automataktiebolag* i

skrivelse den 2 december 1946 hos Kungl. Maj:t anhållit om tillstånd till automatförsäljning av preventivmedel.

Departementschefen. Begreppet ordnad serveringsrörelse var föremål för diskussion under förarbetena till både 1942 och 1945 års butikstängningslagstiftning. Därvid framhölls att det skulle stöta på stora svårigheter att i lag angiva vad som skulle förstås med ordnad serveringsrörelse och att det borde överlämnas åt arbetsrådet att genom sin praxis närmare utforma bestämmelsens innebörd. Vad sålunda anförts torde alltjämt äga sin giltighet. Något förtydligande av lagen på denna punkt synes därför ej böra ske.

Av formuleringen av undantagsbestämmelsen rörande försäljning av motor- eller smörjoljor o. d. framgår att undantaget endast avser sådana varor som äro nödvändiga för framförande av motorfordon. Undantaget har främst betingats av motortrafikanternas behov av att även utom den vanliga affärstiden kunna inköpa motorbränsle samt olja. Det ifrågavarande undantagsstadgandet synes — i överensstämmelse med vad som uttalades när det kom till — böra tolkas restriktivt. Stadgandet får icke tagas till intäkt för att i vidsträckt omfattning ställa handeln med bilreservdelar och biltillbehör utanför lagens tillämpning.

Av vad jag anført i den allmänna motiveringen framgår, att jag anser automathandeln böra i princip undantagas från butikstängningslagens tillämpning. Såsom arbetsrådet påpekat gäller emellertid enligt förordningen den 9 september 1938 om handel med preventivmedel förbud att försälja dylika varor utomhus. Någon anledning att i detta sammanhang föreslå någon ändring härvidlag synes icke föreligga. Därav följer alltså, att automatförsäljning av preventivmedel utomhus även fortsättningsvis blir förbjudet. Även försäljning från automat av den av arbetsrådet särskilt berörda typen synes få anses såsom utomhusförsäljning.

Vad åter angår preventivmedelsförsäljning genom automater uppsatta inomhus i för allmänheten tillgängliga lokaler är sådan försäljning icke uttryckligen förbjuden i nyssnämnda förordning. Från de synpunkter som förestavat regleringen av handeln med preventivmedel, synas emellertid förutsättningar icke vara för handen att bevilja tillstånd till sådan försäljning.

3 §.

Enligt 3 § i gällande lag ankommer det på arbetsrådet att avgöra frågor om lagens tillämpningsområde.

Departementschefen. I den till innevarande års riksdag avlätna propositionen nr 184 har föreslagits inrättande fr. o. m. den 1 januari 1949 av ett nytt ämbetsverk, benämnt arbetarskyddsstyrelsen. Detta ämbetsverk avses bl. a. skola från arbetsrådet övertaga de uppgifter och befogenheter som enligt butikstängningslagen tillkomma rådet. I överensstämmelse med vad sålunda föreslagits bör i lagen angivas att arbetarskyddsstyrelsen skall vara

central myndighet för avgörandet av frågor, som avse lagens omfattning och räckvidd.

Jag har vid behandlingen av frågor om handeln på utsträckt affärstid förordnat, att tillståndsgivningen beträffande varm korv o. d. överflyttas från länsstyrelse till magistrat eller kommunalborgmästare resp. polismyndighet. I anslutning därtill böra bland dem, som äga att hos centralmyndigheten begära utlåtande i frågor rörande lagens tillämpning, upptagas även dessa tillståndsorgan.

4 §.

Denna paragraf är lika lydande med 4 § i gällande lag.

5 och 6 §§.

Beträffande den ändring, som föreslagits i vad nu gäller enligt 5 och 6 §§ hänvisas till den allmänna motiveringen.

7—10 §§.

Dessa paragrafer äro lika lydande med motsvarande bestämmelser i den nuvarande lagen.

11 §.

För ändringarna i 1 m o m. av denna paragraf, vilket moment innehåller bestämmelser om tillståndsmyndighet, ansöknings innehåll samt remissförfarandet, har redogjorts i den allmänna motiveringen. Ett förslag av *länsstyrelsen i Kristianstads län*, att polismyndigheterna i fråga om försäljning vid nöjestillställningar o. d. böra få äga rätt att, där så påkallas för visst tillfälle, medgiva utsträckning av den tid länsstyrelsen bestämt vid tillståndets meddelande, anser jag ej vara av sådan betydelse, att det bör föranleda ytterligare jämkning i stadgandet.

Paragrafens 2 m o m. har oförändrat överförts från gällande lag.

I 3 m o m. har under 1) upptagits den genom sammanslagning av punkterna 1), 2) och 6) i nuvarande lag bildade huvudbestämmelsen om försäljning på utsträckt affärstid. Sammanslagningen kommer till uttryck därigenom att orden »kiosk, stånd, bord eller annat sådant försäljningsställe» utbytas mot orden »särskilt försäljningsställe», varunder inbegripas icke blott de vanliga detaljhandelsaffärerna utan även kiosker, stånd, bord och andra dylika anordningar. Begreppet kiosk försvinner sålunda från butikstängningslagen och samtliga butiker — jfr 1 § 1 mom. — där endast de i förevarande punkt upptagna varorna försäljas, jämställas. Detta innebär en utökning av sortimentet för de butiker, som avses under 2) i gällande lag, med levande blommor, tryckta skrifter, vykort och tändstickor samt för de butiker, som avses under 6), med de tre sistnämnda varuslagen samt alkoholfria drycker. Beträffande innebörden i övrigt av sammanslagningen samt skälen för densamma må hänvisas till den allmänna motiveringen.

Det för de nuvarande punkterna 1), 2) och 6) gemensamma varusortimentet, som sålunda återfinnes under punkt 1) i förslaget, har på förut

anförda grunder utökats med fotografisk film. Vidare har i uttrycket »produkter av svensk frukt» bestämmningen »svensk» uteslutits, vilket medfört att varuslagen fikon, dadlar och russin kunnat utgå ur stadgandet utan att därvid avsetts någon saklig ändring. Varan honung har bibehållits i sortimentet utan den begränsande bestämmningen »i förpackningar om högst 100 gram».

Punkterna 2), 4) och 5) under 3 mom. i departementsförslaget äro lika lydande med punkterna 3), 5) och 7) i gällande lag med det undantaget i fråga om 4) att där införts varm buljong. Genom att punkt 2) i fråga om de tillåtna varorna hänvisar till punkt 1) medför dock jämkningen av sortimentet i sistnämnda punkt även en ändring för den under 2) avsedda försäljningen i samband med nöjestillställning o. d.

Motsvarande gäller beträffande punkt 3) i departementsförslaget, som avser försäljning i anslutning till stationer för järnvägs-, luft-, spårvägs- och busstrafik. Denna punkt har överförts från punkt 4) i gällande lag med allenast det tillägget, att piprensare, pennor och bläck upptagits bland de tillåtna varorna.

Bestämmelserna i 11 § 4 m o m. 1945 års butikstängningslag ha överförts till den nya lagen med de formella jämkningar, som påkallas av att förutom länsstyrelserna även magistrater, kommunalborgmästare och polismyndigheter skola vara tillståndsbeviljande myndigheter. På förslag av *länsstyrelsen i Jämtlands län* har i momentets tredje stycke, vari bl. a. föreskrives att tillståndsbevis, om rörelsen drives å särskilt försäljningsställe, skall vara i huvudskrift uppsatt å väl synlig plats där, tillagts att beviset även må uppsättas i bestyrkt avskrift.

12 §.

Denna paragraf är lika lydande med 12 § i gällande lag.

13 §.

I 13 § av gällande lag upptagas bestämmelser om arbetsrådets sammansättning och arbetssätt vid avgörandet av frågor rörande butikstängningslagens tillämpningsområde.

Departementschefen. Såsom framhållits vid 3 § föreslås arbetsrådet skola upphöra såsom självständig institution fr. o. m. den 1 januari 1949, då dess arbetsuppgifter avses skola övertagas av ett nytt centralt ämbetsverk, arbetarskyddsstyrelsen. Med hänsyn härtill kunna bestämmelserna i 13 § icke bibehållas i sitt nuvarande skick. Någon saklig ändring i den ordning som nu gäller i fråga om partsrepresentation och ärendenas handläggning synes dock i detta sammanhang ej påkallad.

Som framgår av propositionen nr 193 till denna riksdag med förslag till lag om överflyttande på arbetarskyddsstyrelsen av de uppgifter och befogenheter, som tillkomma arbetsrådet, har i det förslag till ny arbetarskyddslag, som den 5 mars 1948 remitterats till lagrådet, upptagits ett

stadgande av innebörd att det skall ankomma på Kungl. Maj:t att förordna, i vilken utsträckning och i vilken ordning representanter för arbetsgivare och arbetstagare skola deltaga i arbetarskyddsstyrelsens handläggning av ärenden enligt arbetarskyddslagen. Det har sålunda icke ansetts erforderligt att i lag reglera hur arbetarskyddsstyrelsen skall vara sammansatt vid ifrågavarande ärendens behandling, utan frågan om partsrepresentationens ordnande i arbetarskyddsstyrelsen har funnits böra regleras i ämbetsverkets instruktion och arbetsordning. Motsvarande torde få anses gälla för butikstängningslagens del.

I enlighet härmed har i 13 § föreskrivits att i handläggningen hos arbetarskyddsstyrelsen av ärende, som avses i butikstängningslagen, skola i den omfattning och den ordning Konungen bestämmer såsom ledamöter i styrelsen deltaga, förutom en eller flera befattningshavare i styrelsen, särskilt utsedda representanter för arbetsgivare och arbetstagare. Såsom redan anförts torde frågan om partsrepresentationens ordnande i praktiken böra lösas i huvudsaklig överensstämmelse med vad nu gäller.

Andra stycket av den nuvarande 13 § innehåller en hänvisning till 9 § i den allmänna arbetstidslagen. I sistnämnda paragraf upptagas bestämmelser rörande arbetsrådets handläggning av förekommande ärenden, om beslutförhet, hörande av vittnen, klagorätt m. m. Någon motsvarande hänvisning i den nu föreslagna 13 § synes icke möjlig. Närmare föreskrifter i hithörande hänseenden torde få meddelas i administrativ ordning. Dessa böra i allt väsentligt anknyta till vad nu gäller. I administrativ ordning torde dock icke kunna meddelas bestämmelser om rätt för arbetarskyddsstyrelsen att i frågor rörande butikstängningslagens tillämpning låta höra vittnen vid allmän domstol på sätt som i fråga om arbetstidsärenden är stadgat i 9 § 7 mom. i allmänna arbetstidslagen. Ej heller synes frågan om talerätten mot den centrala myndighetens beslut — jfr 9 § 10 mom. allmänna arbetstidslagen — böra lösas på administrativ väg. Möjligheten att höra vittnen vid domstol torde dock sakna praktisk betydelse för butikstängningslagens del. Vad klagorätten beträffar har i 18 § av departementsförslaget upptagits en bestämmelse att arbetarskyddsstyrelsens beslut i ärende enligt butikstängningslagen ej må överklagas.

14 §.

I första stycket av denna paragraf har bestämmelsen om visst straffminimum vid upprepad förseelse ansetts böra utgå.

I sista stycket har företagits viss jämkning i motsvarande bestämmelser i gällande lag. Jämkningsen är föranledd av den decentralisation, som förordats i fråga om tillståndsgivningen avseende varm korv o. d.

15 §.

Med hänsyn till att den domsrätt, som tidigare tillkommit polisdomstol, numera upphört, har första stycket av 15 § i gällande lag icke upptagits i departementsförslaget.

16 och 17 §§.

Dessa paragrafer äro — bortsett från viss formell jämkning av 16 § — lika lydande med motsvarande paragrafer i gällande lag.

18 §.

Denna paragraf, som motsvarar 18 § i gällande lag, innehåller bestämmelser om rätt att föra klagan över beslut enligt butikstängningslagen.

Departementschefen. De nuvarande reglerna ha kompletterats med en föreskrift om besvär hos länsstyrelsen över beslut av magistrat, kommunalborgmästare eller polismyndighet i ärende om tillstånd till försäljning av varm korv o. d. på utsträckt affärstid. I likhet med de sakkunniga anser jag det tillfyllest, att ifrågavarande ärenden prövas i sista hand av länsstyrelse. Klagan bör alltså icke få föras över länsstyrelsens beslut i anledning av anförda besvär. I Stockholm skola dessa tillståndsärenden liksom hittills i första hand behandlas av överståthållarämbetet. Då någon anledning ej finnes att endast för Stockholms del medgiva besvärsrätt till Kungl. Maj:t i fråga om försäljning av varm korv på kvällar och söndagar, torde ämbetets beslut i anledning av ansökning om tillstånd till sådan försäljning ej böra få överklagas.

Tillkomsten av nya tillståndsprövande myndigheter har föranlett en formell jämkning i paragrafens andra stycke, som i övrigt i departementsförslaget oförändrat upptagits såsom ett fjärde stycke.

På skäl, som redovisats under 13 §, har slutligen i förevarande lagrum införts en erinran, att arbetarskyddsstyrelsens beslut i ärende enligt butikstängningslagen icke må överklagas.

Övergångsbestämmelserna.

De sakkunniga. Enligt vad som uttalats av de sakkunniga äro vissa övergångsbestämmelser av behovet påkallade. Härom anföra de sakkunniga:

Sådan försäljning från automatapparat, vilken varit undantagen från tillämpningen av 1945 års butikstängningslag i dess hittillsvarande lydelse, synes utan hinder av de föreslagna ändringarna i lagen fortfarande böra få äga rum från dylik apparat, som funnits uppsatt före den 1 januari 1949, då de nya bestämmelserna avses skola träda i kraft. Särskilt tillstånd enligt 11 § 3 mom. i butikstängningslagen den 18 juli 1942 eller den 29 juni 1945, vilket meddelats för tid efter den 31 december 1948, skall fortfarande gälla, därvid tillstånd som meddelats enligt 3 mom. 1), 2), 4) eller 6) skall anses meddelat jämlikt 11 § 3 mom. 1) enligt den nya lydelse nämnda lagrum erhållit i de sakkunnigas förslag. Att tillstånd, meddelade enligt de äldre punkterna 3), 5) eller 7) få anses motsvara tillstånd, meddelade enligt de nya punkterna 2), 3) och 4) respektive torde utan särskilt stadgande vara klart. Sådana ännu gällande tillstånd jämlikt 11 §, vilka meddelats med stöd av 1939 års lag, synas däremot böra upphöra att gälla med 1948 års utgång. Dessa tillstånd, som för övrigt torde vara mycket få, ha

såvitt gäller städerna meddelats av andra tillståndsmyndigheter än länsstyrelserna (magistrat eller kommunalborgmästare) och delvis efter andra principer än senare beviljade tillstånd. De synas därför vara i behov av en omprövning.

Enligt vad de sakkunniga inhämtat utlöper flertalet tillstånd jämlikt 11 § den 31 december 1948. Någon automatisk förlängning av tillstånden anse de sakkunniga sig icke kunna förorda med hänsyn till de föreslagna nya bestämmelserna i 11 §. De sakkunniga rekommendera i stället att länsstyrelserna i god tid före den 1 januari 1949 utan ny ansökan upptaga frågan om förlängning av tillstånden för de nuvarande tillståndshavarna. I ansökningarna torde nämligen vederbörande regelmässigt ha begärt tillstånd tillsvidare men blott beviljats rätt att idka handel på utsträckt tid till och med den 31 december 1948. Länsstyrelserna torde i dylika fall vara berättigade att utan något obligatoriskt remissförfarande på grundval av de gamla ansökningarna förlänga de en gång beviljade tillstånden i den mån icke förändrade förhållanden eller andra omständigheter påkalla ett beslut i annan riktning. Skulle en länsstyrelse av någon anledning finna remiss påkallad, vinner man med det av de sakkunniga tänkta förfarandet den fördelen, att remiss kan ske på en gång av samtliga de ärenden, som beröra vederbörande lokalmyndighet. Genom att infordra ett yttrande från den lokala polismyndigheten rörande alla gamla tillstånd i orten kan länsstyrelsen även få kännedom om t. ex. vissa rörelser upphört så att förnyat tillstånd är överflödigt eller om anledning till anmärkning mot någon tillståndsinnehavare förekommit.

De sakkunniga anse att det sålunda skisserade förfarandet kommer att i ej obetydlig grad underlätta länsstyrelsernas arbete, samtidigt som vederbörande affärsidkare befrias från besväret att ingiva ny ansökning. De tillståndsinnehavare, vilkas ärenden komma att upptagas ex officio, anses böra underrättas om länsstyrelsens avsikt genom en enkel cirkulärskrivelse.

Remissyttrandena. I remissyttrandena knytes intresset främst till frågan om hur vid den nya lagens ikraftträdande skall förfaras med redan beviljade tillstånd enligt 11 §.

Länsstyrelserna i Stockholms och Södermanlands län, järnvägsstyrelsen samt Aktiebolaget Svenska pressbyrån uttala sig för en automatisk förlängning av gällande tillstånd.

Länsstyrelsen i Stockholms län anför:

I fråga om sådana tillstånd, som meddelats med stöd av 11 § 3 mom. punkterna 1), 2), 5) och 6), torde det enligt länsstyrelsens uppfattning förhålla sig så, att praktiska synpunkter tala för en automatisk förlängning av dessa tillstånd. Om man bortser från de tillstånd, som meddelats med stöd av punkt 3) i nyssnämnda lagrum, vilka tillstånd såsom i regel avseende försäljning under sommarmånaderna sakna intresse i nu förevarande sammanhang, synes man sålunda endast beträffande tillstånd,

som meddelats med stöd av punkt 7) i lagrummet, kunna ifrågasätta lämpligheten av en automatisk förlängning. Att eventuella olägenheter av en dylik förlängning av sistnämnda tillstånd skulle överväga fördelarna därav synes knappast vara att befara. Med hänsyn härtill finner länsstyrelsen sig böra föreslå, att de tillstånd jämlikt 11 § butikstängningslagen, som utlöpa med innevarande års utgång, automatiskt förlängas genom en föreskrift i övergångsbestämmelserna.

Länsstyrelsen i Södermanlands län ifrågasätter om icke i övergångsbestämmelserna lämpligen borde angivas att förlängning av sådana tillstånd, vilkas giltighetstid utlöpte den 31 december 1948, skulle kunna ske utan förnyad ansökan och, därest de föreslagna bestämmelserna om behovsprövning genomfördes, utan iakttagande av dessa.

Järnvägsstyrelsen hemställer att nuvarande kioskstillstånd på järnvägsstationerna utan särskilt ansökningsförfarande erhålla en tills vidare förlängd giltighet. Ett sådant medgivande syntes icke möta någon svårighet, därest ändring icke vidtages i den myndighet, som skulle utfärda kioskstillstånden.

Aktiebolaget Svenska pressbyrån uttalar:

För bolaget framstår det som en praktisk nödvändighet att icke vid den nu gällande lagens upphörande en omprövning av de tusentals beviljade kioskstillstånden, vare sig i fråga om tobaksvaror eller andra kioskvaror, skall behöva företagas. Såväl länsstyrelserna som tobaksnämnden och av dem hörda myndigheter skulle under många månader bliva överhopade av arbete med dylika ärenden, sökandena betungas med ansökningar, förklaringar och påminnelser i olika instanser och allmänheten i stor utsträckning bliva lidande på dröjsmål med ärendenas avgörande. Den rätta lösningen vore helt visst att nu gällande tillstånd enligt övergångsbestämmelse i lagen erhöles tills vidare förlängd giltighet.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län framhåller att de sakkunniga bort närmare motivera, varför tillstånd jämlikt 11 § i 1939 års butikstängningslag borde omprövas. Enligt länsstyrelsens mening syntes det tveksamt, om tillräckliga skäl förelåge för en sådan omprövning.

Länsstyrelserna i Jönköpings och Kronobergs län anse att ett i möjligaste mån förenklat ansöknings- och remissförfarande vore att föredraga framför de sakkunnigas förslag. Därvid framhåller förstnämnda länsstyrelse att den av de sakkunniga föreslagna anordningen — att länsstyrelserna före den 1 januari 1949 skulle utan ny ansökan upptaga frågor om förlängning av tillstånd — torde medföra ett avsevärt merarbete för länsstyrelserna. Register torde flerstädes icke ha upprättats över meddelade tillstånd. I de tidigare ansökningarna torde vidare regelmässigt tillstånd icke ha begärts att gälla tills vidare. Ett framtagande ur arkiven av de äldre ansökningshandlingarna torde redan det vara mycket tidsödande. Huruvida ändrade förhållanden eller andra omständigheter påkallade särskilt beslut torde i allmänhet förutsätta en undersökning som icke lämpligen kunde utföras utan anlitan av polismyndigheten i orten.

Länsstyrelsen i Kronobergs län finner det tämligen godtyckligt att medgiva ett förenklat förfarande endast om sökanden av en händelse begärt tillstånd utan angivande av någon tidsbegränsning. Sökande, som begärt tillstånd allenast till utgången av 1948, borde visserligen till länsstyrelsen inkomma med nya ansökningar, men ett förenklat förfarande borde få tillämpas även för deras del. Om de i ärendet tidigare hörda kommunala myndigheterna icke särskilt föreslagit en tidsbegränsning av tillståndsgivningen, torde ur deras yttrande icke få utläsas att en sådan begränsning varit önskad. Deras hörande torde därför i allmänhet icke vara erforderligt. Tobaksnämnden syntes icke heller böra höras, om tobaksnämnden fått yttra sig i det tidigare ärendet och nya omständigheter icke förekomme, som borde föranleda annat förfarande. Detta torde böra gälla, oavsett om tillståndsgivning i fråga om tobak skulle meddelas av tobaksmonopolet eller länsstyrelsen. I förra fallet utginge de sakkunniga från att tobaksmonopolet vid sin omprövning av de nuvarande tillstånden som regel läte de hittillsvarande tillståndshavarna behålla sina tobaksåterförsäljarrättigheter tills vidare. Länsstyrelsen föresloge därför att, om icke särskilda skäl till annat föranleda, samtliga ärenden remitterades endast till polismyndigheten för yttrande. Självfallet borde ett mera allsidigt remissförfarande äga rum, om det sökta tillståndet innefattade någon ändring av betydelse i hittills gällande tillstånd.

Länsstyrelsen i Hallands län yttrar:

Enligt de föreslagna övergångsbestämmelserna skall som regel äldre tillstånd som meddelats för tid efter den 31 december 1948 fortfarande gälla. En sådan bestämmelse kan länsstyrelsen icke finna påkallad med hänsyn till att endast ett fåtal dylika tillstånd torde vara gällande. Bestämmelsen synes dessutom kunna föranleda oformligheter, såsom exempelvis i ett sådant fall då en person, som innehar tillstånd enligt gamla lagen att sälja bl. a. tobaksvaror, i fortsättningen icke antages såsom återförsäljare av tobaksvaror. Det är icke lämpligt att i ett dylikt fall å försäljningsstället finnes uppsatt ett tillståndsbevis, som bokstavligen medgiver försäljning av tobaksvaror.

Vad särskilt angår tillstånd till försäljning av tobaksvaror finna länsstyrelserna i Stockholms och Södermanlands län det önskvärt att de sakkunnigas uttalande, att de nuvarande tillståndshavarna borde få behålla sina återförsäljarrättigheter tills vidare där ej särskilda skäl till annat föranleda, kommer till uttryck i övergångsbestämmelserna.

Statens tobaksnämnd anför:

De sakkunniga torde avse, att alla tillstånd till försäljning av tobaksvaror utöver vanlig affärstid skola efter ansökan till monopolbolaget omprövas. Nämnden hemställer, att lagförslaget omformuleras så att detta klart framgår. Därvid torde även — i analogi med en motsvarande övergångsbestämmelse i 1945 års butikstängningslag — böra stadgas, att tillstånd av länsstyrelsen till försäljning av tobaksvaror som meddelats att

gälla t. o. m. den 31 december 1948 eller tills vidare skall, därest fortsatt tillstånd därtill sökts hos monopolbolaget före den 1 oktober sagda år men ansökningen ej blivit prövad före årets utgång, gälla till dess prövningen ägt rum. Det torde böra ankomma på monopolbolaget att utfärda ett särskilt bevis om beviljad rätt till försäljning av tobaksvaror. I detta sammanhang må erinras om de sakkunnigas uttalande, att de hittillsvarande tillståndshavarna borde få tills vidare behålla sin rätt till försäljning av tobaksvaror, där ej särskilda skäl till annat föranleda, ett uttalande som ej föranleder erinran från nämndens sida.

I fråga om övergångsbestämmelserna i övrigt framhåller *länsstyrelsen i Kristianstads län* att kommunala avvikelser från lagens föreskrifter borde bli föremål för nytt beslut och länsstyrelsens förnyade prövning åtminstone vart femte år — detta med hänsyn till att de förutsättningar, som förelågo vid det tidigare beslutets meddelande, efter så lång tid kunde vara väsentligt förändrade.

Departementschefen. Vad de sakkunniga anfört rörande automathandelns ställning vid övergången finner jag riktigt. I överensstämmelse med vad de sakkunniga föreslagit förordar jag alltså ett stadgande av innehåll, att sådan försäljning från automatapparat, som varit undantagen från tillämpningen av 1945 års butikstängningslag, fortfarande må äga rum utan hinder av bestämmelserna i den nya lagen, om apparaten funnits uppsatt före den 1 januari 1949. Någon typgranskning av dessa äldre apparater behöver sålunda icke ske, i den mån endast konfektyrer i förpackning eller färsk frukt saluföras genom dem.

I övergångsbestämmelserna till den nuvarande lagen har intagits en regel, enligt vilken kommunala beslut jämlikt 1919, 1939 eller 1942 års butikstängningslagar varigenom fastställts kortare affärstid än den vanliga, skola förbli giltiga tills de i vederbörlig ordning upphävts. Någon motsvarande regel har icke syntts böra upptagas bland övergångsbestämmelserna till den nya lagen. Samtliga kommunala beslut i förevarande hänseende enligt äldre butikstängningslagar komma alltså att förlora sin giltighet i och med att 1945 års lag upphör att gälla. I detta sammanhang torde böra erinras om att, därest fråga uppkommer om fattande av nya kommunala beslut angående affärstiden, enligt 7 § även konsumenterna skola beredas tillfälle att genom sina sammanslutningar eller på annat sätt yttra sig i ärendet.

Någon bestämmelse om omprövning efter viss tid av beslut om kommunala avvikelser anser jag icke erforderlig. Det torde kunna förväntas, att de kommunala organen själva uppmärksamma behovet av nya regler till följd av ändrade förhållanden.

I fråga om tillstånd till handel på utsträckt tid enligt 11 § i 1942 och 1945 års butikstängningslagar ha de sakkunniga förordat att tillstånd, som meddelats för tid efter den 31 december 1948, fortfarande skulle gälla, samt

länkt sig att övriga tillstånd utan ny ansökning skulle upptagas till omprövning av vederbörande myndigheter. I sistnämnda del ha erinringar gjorts i ett flertal remissyttranden. Härvid ha vissa remissinstanser uttalat sig för en automatisk förlängning av gällande tillstånd medan andra ansett ett förenklat ansöknings- och remissförfarande vara lämpligare än de sakkunnigas förslag.

Uppenbarligen bleve det synnerligen betungande för länsstyrelserna att nödgas ompröva samtliga eller flertalet tillstånd enligt 11 § 3 mom. äldre butikstängningslagar. Härutinnan må endast erinras om att i maj 1947 över 7 000 dylika tillstånd voro gällande. De sakkunniga ha därför också övervägt en automatisk förlängning av tillstånden men funnit en sådan anordning mindre lämplig tydligen framför allt med hänsyn till de sakkunnigas förslag i fråga om 11 § 3 mom. Enligt departementsförslaget förordas emellertid icke några mera genomgripande sakliga ändringar i detta stadgande. Vid sådant förhållande synes hinder icke möta att i princip tillgodose det från flera håll framförda önskemålet om en automatisk tillståndsförlängning. Såsom de sakkunniga funnit bör dock denna förlängning icke gälla tillstånd meddelade enligt 1939 års lag. Vidare torde undantag böra göras för tillstånd, som beviljats enligt 11 § 3 mom. 3) — försäljning i samband med nöjeställningar o. d. — och 7) — »synnerliga skäl» — i 1942 eller 1945 års lagar. Den förstnämnda gruppen lär visserligen icke ha någon större betydelse, då ifrågavarande tillstånd i allmänhet torde avse försäljning för kortare tidsperioder, men det förhållandet att ett dylikt tillstånd beviljats t. ex. för december månad 1948 eller över årsskiftet 1948/49 bör tydligen icke få föranleda att detsamma automatiskt förlänges att gälla tills vidare. Den andra gruppen är däremot av större vikt; sålunda gällde 752 dylika tillstånd i maj 1947. Härunder falla de kioskstillstånd som avse försäljning av tobaksvaror under vanlig affärstid utan rätt till sådan försäljning, då kiosken hålles öppen efter denna tids utgång. Jag har förut uttalat, att dessa s. k. delade tillstånd skola bringas att försvinna antingen genom att rätten till tobaksförsäljning utsträcker eller genom att den indrages, där så finnes böra ske. En automatisk förlängning bör sålunda här icke komma i fråga. Även beträffande övriga tillstånd enligt punkt 7) torde en sådan förlängning vara mindre lämplig.

Med tillstånd enligt 11 § 3 mom. 3) och 7) böra i förevarande hänseende jämställas tillstånd, som meddelats utan angivande av särskild punkt i momentet, såvida det ej är uppenbart att tillståndet hänför sig till någon av de övriga punkterna.

Den automatiska förlängningen bör avse samtliga tillstånd, meddelade jämlikt 11 § 3 mom. 1), 2), 4), 5) eller 6) i 1942 eller 1945 års butikstängningslagar t. o. m. den 31 december 1948, viss tid därefter eller tills vidare. Förlängningen bör gälla tills vidare. Enligt 11 § 4 mom. första stycket kan ett förlängt tillstånd återkallas, när skäl därtill äro. De förlängda till-

stånden synas likväl icke böra gälla allt framgent; ändrade förhållanden kunna påkalla omprövning av vissa tillstånd, icke utnyttjade tillstånd böra utrensas etc. Jag föreslår därför att nu ifrågavarande tillstånd skola gälla längst t. o. m. den 31 december 1951.

Beträffande tillstånd, som efter ansökning skall omprövas, bör i likhet med vad som föreskrivits i övergångsbestämmelserna till tidigare butikstängningslagar, stadgas att, därest förnyat tillstånd sökts före den 1 oktober 1948 men ansökningen ej blivit prövad före årets utgång, det äldre tillståndet skall gälla tills dess prövningen ägt rum. Vid omprövningen torde remissförfarandet kunna förenklas. Jag föreslår härutinnan, att förnyat tillstånd må kunna beviljas utan remiss till kommunalt organ. Då ansökningen avser försäljning av tobaksvaror i stad eller stadsliknande samhälle, bör däremot nämnden alltid höras.

Jag föreslår slutligen, att från övergångsbestämmelserna i gällande lag skall överföras regeln, att beslut enligt 6, 9, 11, 12 och 16 §§ nya lagen må meddelas efter den 1 oktober 1948, dock med verkan tidigast från lagens ikraftträdande. Nuvarande övergångsbestämmelser upptaga en motsvarande regel även för beslut enligt 3 §, d. v. s. beslut av arbetsrådet. En sådan regel har icke införts i förslaget, då beslut enligt 3 § i den nya lagen skola meddelas av arbetarskyddsstyrelsen, som icke träder i verksamhet förrän fr. o. m. den 1 januari 1949. Någon större olägenhet lär icke behöva följa av att lagens ikraftträdande får avvaktas i fråga om dessa ärenden.

Föredragandens hemställan.

Föredraganden hemställer härefter att lagrådets utlåtande över ifrågavarande inom inrikesdepartementet upprättade förslag till *butikstängningslag*, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar,¹ måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

K. A. Åkerberg.

¹ Lagförslaget, som — fränsett att i det vid propositionen fogade lagförslaget ordet »färsk» uteslutits i 11 § 3 mom. 1) och att några smärre redaktionella jämkningar vidtagits — är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

*Utdrag av protokollet hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 7 maj
1948.*

Närvarande:

justitieråden LAWSKI,
GYLLENSWÄRD,
NISSEN,
regeringsrådet KUYLENSTIERNA.

Enligt lagrådet den 30 april 1948 tillhandakommet utdrag av protokoll över inrikesärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 9 april 1948, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *butikstängningslag*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av byråchefen för lagärenden i inrikesdepartementet hovrättsassessorn Y. Samuelsson.

Förslaget föranledde följande yttrande av *lagrådet*:

Då med förslagets tankegång skillnaden mellan färsk frukt och annan frukt lär bli utan betydelse och det dessutom kan synas tveksamt, huruvida enligt allmänt språkbruk t. ex. fikon och russin hänföres till *produkter* av frukt, hemställes, att i 11 § 3 mom. 1) ordet »färsk» framför »frukt» får utgå. Därvid bör naturligen fasthållas, att ordet »frukt» är att tolka på det sätt som skett i remissen, nämligen såsom omfattande frukter och bär vilka regelmässigt konsumeras utan att dessförinnan tillagas; sådana varor som ärter, kaffebönor och dylikt äro alltså icke att hänföra till frukt.

Ur protokollet:

Bengt Larson.

Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 8 maj 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, finans- och handelsdepartementen anmäler chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Mossberg, lagrådets den 7 maj 1948 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 9 april 1948 remitterade förslaget till *butikstängningslag*.

Med förmälan att den erinran, lagrådet framställt beträffande 11 § 3 mom. 1), i klarhetens intresse syntes böra beaktas samt att i övrigt några smärre formella jämkningar torde böra vidtagas i lagförslaget, hemställer föredraganden att detta måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Kungliga Höghet Kronprinsen-Regenten att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Gunnar Olofsson.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
<i>Propositionen</i>	1
<i>Sammanfattning</i>	1
<i>Lagförslag</i>	3
<i>Utdrag av statsrådsprotokollet den 9 april 1948</i>	16
Inledning	16
Översikt av gällande bestämmelser	18
Butikernas öppethållande m. m.	22
Reformkrav	26
Behovet av butikstängningslag	30
Lagens tillämpningsområde	34
Tiden för affärernas öppethållande	52
Utsträckt affärstid	67
Specialmotivering	98
Föredragandens hemställen	110
<i>Utdrag av lagrådsprotokollet den 7 maj 1948</i>	111
<i>Utdrag av statsrådsprotokollet den 8 maj 1948</i>	112